

**T.C.
GAZI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**YÜKSELEN DONÖRLER ARASINDA
TÜRKİYE: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ**

CEREN URCAN

**ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI**

EYLÜL 2015

YÜKSELEN DONÖRLER ARASINDA TÜRKİYE: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Ceren URCAN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

EYLÜL 2015

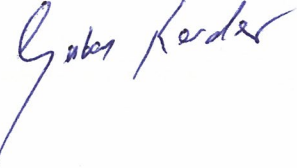
Ceren URCAN tarafından hazırlanan “YÜKSELEN DONÖRLER ARASINDA TÜRKİYE: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında Uluslararası İlişkiler Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Mehmet ŞAHİN
Uluslararası İlişkiler, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

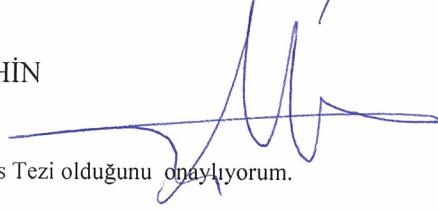

İkinci Danışman: Doç. Dr. Şaban KARDAŞ
Uluslararası İlişkiler, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

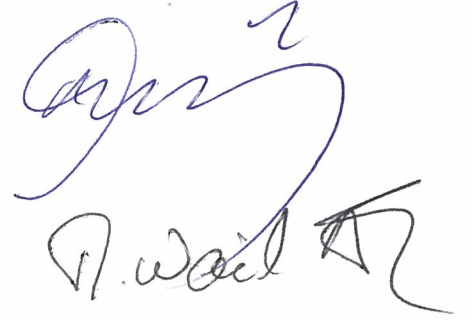

Başkan: Prof. Dr. Türel YILMAZ ŞAHİN
Uluslararası İlişkiler, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Üye: Prof. Dr. Birol AKGÜN
Uluslararası İlişkiler, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Üye: Doç Dr. M. Nail ALKAN
Uluslararası İlişkiler, Gazi Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi: 02/09/2015

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Doç. Dr. Nihat YAZILITAŞ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdür Vekili

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı; bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Cerem URCAN

02/09/2015

YÜKSELEN DONÖRLER ARASINDA TÜRKİYE: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ
(Yüksek Lisans Tezi)

Ceren URCAN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EYLÜL 2015

ÖZET

Bu tezin amacı günümüzde önemli inceleme alanlarından olan kalkınma yardımlarının kavramsal boyutlarını ortaya koyarak yükselen donörler adı verilen ve örneklem için seçilen dokuz ülkenin karşılaştırmasını yapıp Türkiye'nin bu donörler arasında nasıl konumlandığını saptamaktır. Yükselen donörler ve geleneksel donörler tartışması çalışmanın ortaya çıkış noktasını oluşturmaktadır ve buradan hareketle yükselen donörler üzerine yoğunlaşmıştır. Bu grupta bulunan ülkelere atfedilen özellikler örneklemin her bir üyesi için analiz edilmiştir. Analizlerden elde edilen veriler ile birlikte atfedilen özelliklerin çoğunlukla örneklemdaki ülkelerde uyum sağlamadığı saptanmıştır. Bununla birlikte ülkeler çoğunlukla farklı duruşlar sergilemektedirler. Çalışmada elde edilen veriler ışığında Türkiye'nin bütün benzerlikleri ve farklılıkları ile iki gruba da tam anlamıyla dahil olamadığı tespit edilmiştir. Türkiye'nin izlediği politikalar iki gruptan da bağımsız özellikler sergilemektedir. Türk kalkınma yardımlarının en önemli özelliklerinden biri yardım yapma sürecinin talep ile başlamasıdır. Örneklem ülkelerden farklı olarak Türkiye, sosyal ve kültürel miraslara sahip çıkmaya yönelik çalışmalar yapmaktadır. Türkiye'yi yükselen donörlere yakın tutan en belirgin özellik ise Güney- Güney İşbirliğinin bir parçası olmak ile de yakından ilgilenmesidir. Yardımların bağlayıcılığı konusunda Türkiye sıkı politikalar uygulamamaktadır; aksine verdiği yardımların çoğu insani yardımlardan oluşmaktadır. Çoğu geleneksel donör bağlayıcılığı azaltmak için çabalarken Türkiye bunu zaten başarmıştır. Bu bakımdan da geleneksel donörlerle aynı çabanın içerisinde olduğu görülmektedir. Elde edilen verilerden de anlaşılacağı üzere kendine özgü bir yardım anlayışı benimseyen Türkiye günümüzde kalkınma yardımları konusunda olumlu adımlar attığı bir süreç içerisinde olduğu görülmektedir.

Bilim Kodu :1141.2.192
Anahtar Kelimeler : Yükselen donör, kalkınma yardımları, karşılaştırmalı analiz, Türkiye.
Sayfa Adedi :138
Tez Danışmanı :Doç. Dr. Mehmet ŞAHİN
İkinci Danışman :Doç. Dr. Şaban KARDAŞ

TURKEY AMONGST THE EMERGING DONORS: A COMPARATIVE ANALYSIS

(M.Sc. Thesis)

Ceren URCAN

GAZI UNIVERSITY

INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

SEPTEMBER 2015

ABSTRACT

The aim of this thesis is to state where Turkey stands amongst eight other emerging donor countries by centering the conceptual extent of development aid which has high importance in academic research. The controversion between emerging donors and traditional donors is the starting point of this study. Starting from this, this study sticks to emerging donors in special. All the features attributed to emerging donors in frame of the systematic of this study have been analyzed. The data acquired from analysis and the features attributed to emerging donors are mostly not harmonised. Besides, emerging donors have different policies about general features, motivations of aid and the way how they deal with the process which includes also the process after aid is given. In the light of data in the research, Turkey is included in neither emerging donors nor traditional donors. However Turkey adopts an attitude which is different than both groups. The most significant feature is the starting point of aiding process. Turkey starts with the demands from needy countries. Differently from sample countries, Turkey has aid programs about conserving cultural, historical and social heritages. The most apparent feature which includes Turkey in emerging donor group is tendency to be a part of South-South Cooperation. On the other hand Turkey has not strict policies about tying aid. Since most part of aid given by Turkey is humanitarian aid, Turkey is in one step ahead of traditional donor in this sense. Because traditional donors have an effort to decline the proportion of tied aid. As it is seen on the data acquired from this thesis, Turkey is in a process in which it takes favourable steps in the field of development aid.

Science Code : 1141.2.192

Key Words :Emerging donors, new donors, Turkey, development aid, comparative analysis.

Page Number : 138

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Mehmet ŞAHİN

Co-Supervisor :Assoc. Prof. Dr. Şaban KARDAŞ

TEŞEKKÜR

Öncelikle çalıőmalarım boyunca daha iyi bir tez ortaya ıkarabilmem adına mesleki katkılarını benden esirgemeyen danışmanlarım Doç. Dr. Mehmet Şahin ve Doç. Dr. Şaban Kardaş'a teőekkürlerimi bir borç bilirim. Bu süreç içerisinde bıkmadan, yorulmadan bana destek veren biricik aileme; çalıőmalarımın tıkandığı noktalarda beni motive eden arkadaşlarıma; akademik anlamda bilgilerinden faydalanabildiğim arkadaşlarıma, kısacası ben tezimi yazarken benimle birlikte en az bir tez yazmış kadar yanımda olan, benimle birlikte strese girebilen ve bununla birlikte yeni bilgiler öğrendiğim süreç içerisinde varlığını esirgemeyen tüm dostlarıma en içten teőekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

DIŞ YARDIM VE YÜKSELEN DONÖRLER

1.1. DIŞ YARDIM (FOREIGN AID) KAVRAMI	5
1.1.1. Dış Yardım Tanımı ve Tarihsel Gelişimi	5
1.1.2. Yardımların Amaçları.....	13
1.1.3. Yardımların Dağıtılması.....	17
1.2. YÜKSELEN DONÖR (EMERGING DONOR) KAVRAMI.....	21
1.2.1. Yükselen Donör Tanımı	23
1.2.2. Geleneksel ve Yeni Donörler Temelinde Yeni Donörlerin Özellikleri.....	27
1.3. KARŞILAŞTIRMALI ANALİZDE KULLANILAN YÖNTEMLER	29
1.3.1. Yükselen Donörlerin Genel Özelliklerinin Operasyonel Tanımlaması.....	31
1.3.2. Yükselen Donörlerin Motivasyonlarının Operasyonel Tanımlanması.....	32
1.3.3. Yükselen Donörlerin Alıcı Ülkelerdeki Sonuçlarının Operasyonel Tanımlanması.....	33

2. BÖLÜM

YÜKSELEN DONÖRLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

2.1. YÜKSELEN DONÖRLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ.....	35
2.1.1. Yükselen Donörlerin Adlandırılma Sorunsalı.....	35
2.1.2. Yükselen Donörlerin Koordinasyonu Sağlayıcı Kurumları.....	37
2.1.3. Yükselen Donörler ve Çokboyutlu Organizasyonlarla İletişim.....	44
2.1.4. İçişlerine Karışmama ve Egemenliğe Saygı Prensibi.....	47
2.1.5. İnsani Yardımlara Atfedilen Önem	50
2.1.6. Yükselen Donörlerin Yardımlarının Etki Alanı	55
2.1.7. Yardım Politikalarının Organizesi.....	59
2.2. YÜKSELEN DONÖRLERİN MOTİVASYONLARI.....	62
2.3. YARDIMLARIN ALICI ÜLKELERDEKİ YANSIMALARI	72
2.3.1. Altyapı Çalışmaları ve Uzun Vadeli Kalkınma	73
2.3.2. Alıcı Ülkelere Alternatifler Sunulması ve Donör Ülkelerin Yardım Politikaları	76
2.3.3. Alıcı Ülkelerde Yolsuzluk.....	81

3. BÖLÜM

VAKA ANALİZİ – TÜRKİYE

3.1. TÜRKİYE'NİN YARDIM LİTERATÜRÜNDEKİ YERİ	83
3.1.1. Alıcı Ülke Olarak Türkiye.....	84
3.1.2. Donör Ülke Olarak Türkiye.....	85
3.2. TÜRKİYE'NİN YARDIMLARININ KAPSAMI	89
3.2.1. Türkiye'nin Kalkınma Yardımlarında Rol Oynayan Kurumlar	90
3.2.1.1. AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı)	90
3.2.1.2. Hazine Müsteşarlığı.....	91

	Sayfa
3.2.1.3. Sağlık Bakanlığı	91
3.2.1.4. TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı)	92
3.2.1.5. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.....	93
3.2.2. Türkiye'nin Yükselen Donör Olarak Değerlendirilmesi.....	94
3.2.2.1. Türkiye'nin Kalkınma Yardımlarının Genel Özellikleri....	94
3.2.2.2. Türkiye'nin Kalkınma Yardımlarının Motivasyonları.....	99
3.2.2.3. Türkiye'nin Kalkınma Yardımlarının Alıcı Ükelere Yansımaları	104
3.2.3. Kalkınma Yardımlarında Türkiye'nin Konumu	106
SONUÇ	115
KAYNAKÇA.....	119
EKLER.....	133
EK- 1 Türkiye'nin Yardımlarında Rol Oynayan STK'lar ve 2013 Verileri.....	134
EK- 2 Türkiye'deki Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Katkı Yaptığı Uluslararası Kuruluşlar.....	135
EK- 3 Türkiye'nin Yardım Yaptığı Ülkeler	136

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1. Örneklem Ülkeler İçinde Yardım Koordinasyonunu Sağlayan Kurumlar.....	39
Çizelge 2.2. Yükselen Donörlerin Motivasyonları ve Uygulamaları	64
Çizelge 3.1. Türkiye'nin Yıllara Göre İnsani Yardım Profili	97
Çizelge 3.2. Türkiye'nin En Çok Yardım Yaptığı Ülkelerin Bölgelere Göre Dağılımı	101
Çizelge 3.3. Türkiye'nin Kalkınma Yardımlarının Bölgelere, Sektörlere Göre Dağılımı ve Motivasyonları.....	102
Çizelge 3.4. Türkiye'nin İnsani Yardımlara Verilen Öncelikte Dünyadaki Konumu.....	109
Çizelge 3.5. Türkiye'nin En Az Gelişmiş Ülkelere Yaptığı Yardımlar (Milyon Dolar).....	110

KISALTMALAR

Kısaltmalar	Açıklama
AB	Avrupa Birliği (European Union)
ABC	Brezilya İşbirliği Ajansı (Brazilian Cooperation Agency)
ABD	Amerika Birleşik Devletleri (The United States of America)
ADB	Asya Kalkınma Bankası (Asian Development Bank)
ADFD	Abu Dabi Kalkınma Fonu (Abu Dhabi Fund for Development)
AFDB	Afrika Kalkınma Bankası (African Development Bank)
AFESD	Arap Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Fonu (Arab Fund for Economic and Social Development)
AGFUND	BM Kalkınma Organizasyonları Arap- Körfez Programı (the Gulf Arab Programme for UN Development Organizations)
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi (Justice and Development Party)
ARF	Afrika Rönesans ve Uluslararası İşbirliği Fonu (African Renaissance and International Co-Operation Fund)
ASEAN	Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (Association of Southeast Asian Nations)
BADEA	Arap Afrika Kalkınma Bankası (Arab Bank for Economic Development in Africa)
BAE	Birleşik Arap Emirlikleri (United Arab Emirates)
BM	Birleşmiş Milletler (United Nations)
CARE	Avrupa Amerikan Bağışları Merkezi (The Center for American Relief in Europe)
CERF	Merkezi Acil Durum Müdahale Fonu (Central Emergency Response Fund)
CIS	Bağımsız Devletler Topluluğu (Commonwealth of Independent States)
COMECON	Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi (Council for Mutual Economic Assistance)
DAC	Kalkınma Yardımları Komitesi (Development Assistance Committee)
DAG	Kalkınma Yardımları Grubu (Development Assistance Group)

Kısaltmalar	Açıklama
DPSA	Kamu Hizmetleri ve Yönetimi Departmanı (The Department of Public Service and Administration)
DST	Bilim ve Teknoloji Departmanı (The Department of Science and Technology)
EAEC	Avrasya Ekonomik Topluluğu (Eurasian Economic Community)
EAGÜ	En Az Gelişmiş Ülkeler (Least Developed Countries)
EBRD	Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (European Bank for Reconstruction and Development)
ECOWAS	Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (The Economic Community of West African States)
EDCF	Ekonomik Kalkınma İşbirliği Fonu (Economic Development Cooperation Fund)
EMERCOM	Rusya Sivil Savunma Acil Durum ve Doğal Afetler Bakanlığı (The Ministry of the Russian Federation for Civil Defence, Emergencies and Elimination of Consequences of Natural Disasters)
EPTA	Teknik Yardım Genişletilmiş Programı (Expanded Program of Technical Assistance)
GFDRR	Afet Azaltımı ve İyileştirme için Küresel Hizmet Birimi (The Global Facility for Disaster Reduction and Recovery)
GSMH	Gayrisafi Milli Hasıla (Gross National Product)
IBRD	Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (International Bank for Reconstruction and Development)
ICSID	Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi (International Centre for Settlement of Investment Disputes)
IDA	Uluslararası Kalkınma Birliği (International Development Association)
IFAD	Uluslararası Tarım Kalkınma Fonu (International Fund for Agricultural Development)
IFC	Uluslararası Finans Kurumu (International Finance Corporation)
INSARAG	Birleşmiş Milletler Uluslararası Arama-Kurtarma Danışma Grubu (International Search and Rescue Advisory Group)

Kısaltmalar	Açıklama
IRO	Uluslararası Mülteci Örgütü (International Refugee Organization)
ISDB	İslami Kalkınma Bankası (The Islamic Development Bank Group)
ISDR	Uluslararası Afetleri Önleme Strateji Merkezi (International Strategy for Disaster Reduction)
KFAED	Arap Ekonomik Kalkınması Kuveyt Fonu (The Kuwait Fund for Arab Economic Development)
KOICA	Kore Uluslararası İşbirliği Kuruluşu (Korea International Cooperation Agency)
LLDCs	Kara ile Çevrili Ülkeler (Landlocked Developing Countries)
MIGA	Çok Taraflı Yatırımlar Garanti Ajansı (Multilateral Investment Guarantee Agency)
MMA	Çok Taraflı Ekonomik Bölge (Multilateral Monetary Area)
NEPAD	Afrika'nın Kalkınması için Yeni Ortaklık (The New Partnership for Africa's Development)
OCHA	İnsani İşler Koordinatörü Ofisi (Office for the Coordination of Humanitarian Affairs)
OECD	İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (Organisation for Economic Co-operation and Development)
OEEC	Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (Organization for European Economic Cooperation)
OPEC	Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (Organization of Petroleum Exporting Countries)
RKY	Resmi Kalkınma Yardımları (Official Development Assistance)
SACU	Güney Afrika Gümrük Birliği (Southern African Customs Union)
SADPA	Güney Afrika Kalkınma İşbirliği Kuruluşu (South African Development Partnership Agency)
SANDF	Güney Afrika Ulusal Savunma Gücü (The South African National Defence Force)
SAPS	Güney Afrika Polis Teşkilatı (The South African Police Services)
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (Union of Soviet Socialist Republics)

Kısaltmalar	Açıklama
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu (Turkey Statistical Institute)
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme)
UNFPA	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (United Nations Population Fund)
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (United Nations High Commissioner for Refugees)
UNICEF	BM Çocuklara Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund)
UNRRA	Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi (United Nations Relief and Rehabilitation Agency)
UNRWA	Birleşmiş Milletler Filistinli Mültecilere Yardım Ajansı (United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees)
USAID	Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı (The United States Agency for International Development)
WB	Dünya Bankası (World Bank)

GİRİŞ

Devletler arasındaki ilişkiler “ulus- devlet” kavramının oluştuğu 17. yüzyıldan itibaren birçok parametre üzerinden şekillenmektedir. Ticari ve ekonomik ilişkiler, diplomatik ilişkiler, siyasi, kültürel ve sosyal ilişkiler, tarihi bağlar devletlerin arasında yakınlaşmaların olmasına yahut birbirleriyle savaşmalarına neden olmuştur. Uzunca bir süre kendileri hareket eden devletler sonrasında bir olmaya, gruplar oluşturmaya ve ittifaklar kurmaya başlamışlardır. Önceleri dar bir çerçevede ilişkiler kurabilen ve hatta kuramayan devletler, içinde buldukları oluşumlar sebebiyle ilişkilerinin boyutunu değiştirmişlerdir. Uluslararası sistem de bu süreç içerisinde evrilmiş ve değişmiştir. Değişen uluslararası sisteme uyum sağlamaya çalışan devletler sistemin gerektirdiği gibi davranmakta ve politikalarını o yönde şekillendirmektedir.

Değişen ve günümüzdeki halini almış uluslararası sistem hem çok farklı yapıyı içinde barındıran hem de çoğu devletin farklı yapılardan birine veya birkaçına aidiyet hissetmeyi istediği; ancak bir yandan da bütün aktörlerin sistemde var olan bütün düzenlere ait ve sahip hissettiği bir sistemdir. Bu sistem içerisinde hareket halinde olan para, mal, insan, bilgi gibi faktörlerle birlikte aslında hareket halinde olan “problemler” de mevcuttur. Sistemde var olan küresel ve bölgesel aktörler aidiyetleri ne yönde olursa olsun dolaşım halinde olan problemlere kayıtsız kalamamaktadırlar. Sistemde var olmanın gerektirdiği sorumlulukları yerine getirmeye çalışan ülkeler güvenlik, sürdürülebilirlik, çevrenin korunması, küresel ısınma, enerji kaynaklarının tükenirliği gibi sorunlarla yüzleşirken aslında bütün bu sorunların temelinde yatan “kalkınamamışlık” sorunuyla yüzleşmektedirler. Bu yüzleşme farklı boyutlarıyla yüzyıllardır devam eden; ancak günümüz şeklini 20. yy. ortalarında alan bir yüzleşmedir. Gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler gelişmemiş ülkelere kalkınma ve büyüme süreçlerini tamamlayabilmeleri adına finansal bakımdan destek olmaya başlamış ve bu desteği kurumsal olarak vermeye başlamışlardır. Adına “kalkınma yardımı” yahut “dış yardım” dediğimiz bu akışlar kendi içlerinde de çeşitlenmiş; iki taraflı yardımlar, çok taraflı yardımlar, krediler, bağışlar, tavizli krediler gibi türlere ayrılmışlardır. Bu yardımları yapan ya da “işbirliği” içerisinde bulunarak ihtiyacı olduğunu gördüğü ülkelere yardım eden donör ülkeler zaman zaman kendilerini de belirli bir grubun içine dâhil etmek istemişlerdir. Nitekim şu bakış açısıyla

bakıldığı zaman böyle bir gruplaşma kaçınılmazdır: kalkınmak, gelişmek ve başka bir ülkeye finansal bakımdan yardım edebilmek uzun bir süreç gerektirmektedir ve bu evrimini ve gelişimini tamamlayan ülkeler diğerlerinden daha önce kalkınma yardımı vermeye başlayabilmektedirler.

Önceleri kalkınma yardımı alıcısı olan ve tez çalışmasının konusu olan Türkiye, Brezilya, Hindistan, Çin, Güney Kore, Güney Afrika gibi ülkeler günümüzde halen az miktarda da olsa yardım almakta; ancak aldıkları yardımlardan çok daha fazlasını ihtiyacı olan ülkelere vermektedirler. Yardımların alıcısı iken sağlayıcısı olmak arasındaki geçiş, bu geçişin donör ülke olma sıfatı içerisinde kattığı özellikler ve yardım verme geçmişi daha önceye giden ülkelerle önceleri alıcı olan ülkeler arasındaki farklar belirtmeye değer farklardır. Bu farkların da ötesine geçerek önceleri alıcı olan ve günümüzde yardım yapar konuma gelmiş; ancak bir yandan da yardım almaya devam edebilen yükselen donörlerin kendi içlerinde anlaşılması gerekmektedir. Nitekim sadece geleneksel donörler denilen diğer grubu bilmek yükselen donörleri anlamaya yetmeyecektir. Kaldı ki iki taraf da birbirinden kesin çizgilerle ayrılmamaktadır. Bu noktada bu tez çalışmasında güncel bir tartışma olan yükselen donörler ele alınacak; tek başına kavramsal olarak açıklamanın yetersiz olacağından dolayı da örnek ülkeler ile ayrıntılı bir analiz yapılacaktır. Bu noktada geleneksel donörleri OECD (Organization for Economic Cooperation and Development/ İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı) ve OECD DAC (Development Assistance Committee/ Kalkınma Yardımları Komitesi) bünyesinde yardım yapan ülkeler olarak görmek çalışmanın tamamında karşımıza çıkacak bir husus olmaktadır.¹

Özellikle “dış yardım” kavramından yola çıkan, kavramın ne olduğunu, tarihsel gelişimini anlatan, Dünya Bankası ve OECD gibi çok taraflı kuruluşların yardımlarda nerede durduğunu açıklayan yoğun bir literatür karşımıza çıkmaktadır. Ancak var olan literatür çoğunlukla sayısal verilerden oluşan ve kalkınma yardımlarının normatif yönünü incelemeyi ihmal eden çalışmalarla doludur. Her yıl düzenli olarak çok taraflı kuruluşlara verilen raporlar göstermektedir ki erişilebilecek kaynakların çoğu rakamsal verilerden

---

¹ Burada OECD DAC’a 2009 yılında üye olmuş olan Güney Kore de yükselen donörlerin karşılaştırılması içerisinde yer alacaktır. Güney Kore, genç bir üye ülke olmasından dolayı zaman zaman yükselen donör özellikleri de gösterebilmektedir.

oluştugu için yapılabilecek çıkarımlar da çoğunlukla rakamlarda olmaktadır. Geleneksel donörler çoğunlukla iki taraflı yardımlardan ziyade çok taraflı kuruluşlar aracılığı ile yardım yaptıklarından ötürü ülkelerin farklılıklarını ya da stratejilerini belirlemek zorlaşmaktadır. Bu bağlamda yardımların kurumsal yönlerini incelemek de eksik kalmış bir alandır.

Bu çalışmada geleneksel donörlerin değil yükselen donör ülkelerin yapıları kendi içlerinde ele alınacaktır. Sayısal verileri bulmanın bile zor olduğu, çoğunlukla uluslararası kuruluşlara düzenli olarak raporlamalar yapmayan bu ülkeler bu sebeple araştırılması gereken bir noktada durmaktadırlar. Ayrıca son yıllarda yükselen donörler arasına girip üst sıralarda yer almayı başaran Türkiye'nin diğer yükselen donörler içindeki konumu da net bir şekilde ele alınacaktır. Bu noktada çalışmanın birkaç amacı bulunmaktadır. Öncelikle sayısal verilerinin doğru bir şekilde bulunmasının zor olduğu yükselen donörleri amaçları, stratejileri ve genel özellikleri bakımından tanımlayabilmek çalışmanın öncelikli amacıdır. Buna bağlı olarak Türkiye için de aynı özellikleri ortaya koyup Türkiye'nin bu alanda nerede durduğuna bakmak çalışmanın nihai amacıdır. Normatif verilerin az olması ise bu alandaki çalışmaların eksikliğidir ve bu noktada çalışmanın bilime sağlayacağı katkı bu yönde literatüre katkı sağlayabilecek olmasıdır. Çalışmanın tamamında kullanılacak bağımsız değişkenler yükselen donörlere literatürde atfedilen bazı özelliklerdir. Bu sebeple çalışma boyunca bir nevi bu özellikler test edilecektir. Verilerin birinci el kaynaklardan ve en doğru şekilde elde edilmesi için kurumsal raporlar kullanılacaktır.

Yukarıda verilmiş bilgiler ışığında çalışmanın ilk bölümünde dış yardım kavramının tanımlanması, tarihsel gelişimi ve hangi amaçlarla dış yardımların yapıldığı belirtilecek ve dış yardımların dağıtımının nasıl olduğu anlatılacaktır. Çalışmanın tamamının anlaşılabilmesi için gerekli olan bu tanımlamalar ve açıklamalar sonrasında yükselen donör kavramına geçilecek ve aynı şekilde kavramın tanımlanması yapılacaktır. Ortaya konan bilgiler ile geleneksel donörler ve yükselen donörlerin bir karşılaştırması yapılacaktır. Çalışmanın tamamının sistematüğının bulunduğu kısım da birinci bölüm içerisinde. Bu kısımda ise analize konu olan 9 ülkenin nasıl karşılaştırılacağı, hangi kavramların ve tanımlamaların kullanılacağı açıklanacaktır.

İkinci bölüm ise ilk bölümde ortaya konan verilerin uygulamaya dökülmüş hali olacaktır. Türkiye dışındaki sekiz ülkenin ilk bölümde belirtilen sınıflandırmalar üzerinden özellikleri ortaya konacaktır. Bu bölüm tamamlandığı zaman analize konu olan yükselen donörler ile ilgili ayrıntılı bilgi sahibi olunacaktır. Yükselen donörlere atfedilen genel özelliklerin örnek ülkelerdeki yansımaları, bu ülkelerin hangi motivasyonlarla hangi alanlarda yardımlar yaptıkları ve bu süreç sonrasında ve süresince alıcı ülkelerdeki yansımalar ortaya konacaktır. Burada alıcı ülkelerdeki yansımalarından kasıt amaca uygun hareket edilip edilmediği, alıcı ülkelerde amaçların gerçekleştiriliğ gerçekleştirilemediği ve yardımların amaç dışı kullanımı ile ilgilidir.

Son bölüme gelindiğinde ise ikinci bölümde incelenen bütün veriler aynı şekilde Türkiye için de incelenecektir. Bu incelemeye başlamadan tez çalışmasının vakası olan Türkiye'nin alıcı ülke ve donör ülke olarak geçmişlerinden bahsedilecek ve sonrasında yardımlarının kapsamı anlatılacaktır. Bu noktada yardımların kapsamından kasıt kalkınma yardımları ile ilgili bütün hususların Türkiye'de ne şekilde olduğudur. Bu başlık altında öncelikle Türkiye'de kalkınma yardımlarında rol oynayan, katkısı olan kurumlar belirtilecektir. Sonrasında önceki bölümde olduğu gibi Türkiye'nin yükselen donör olarak genel özellikleri açıklanacak ve hangi motivasyonlar ile hareket ettiği sunulacaktır. Türkiye'nin kalkınma yardımlarının alıcı ülkelere sağladığı faydalardan sonra da yine bu bölüm içerisinde Türkiye diğer 8 yükselen donör ile karşılaştırılacaktır. Türkiye'nin diğer ülkelerden sıyrılarak farklılık yarattığı noktalara vurgu yapılarak bölüm tamamlanacaktır.

Sonuç olarak elde edilen veriler toparlanacak, çıkarımlarda bulunulacak ve gerekli görüldüğü noktada öneriler yapılacaktır.

Tüm bu açıklamalar ve bilgiler ışığında çalışma, halen üzerinde fazla çalışılmamış konulara temas ederek literatüre katkı sağlayacaktır.

1. BÖLÜM

DIŞ YARDIM VE YÜKSELEN DONÖRLER

1.1. Dış Yardım (Foreign Aid) Kavramı

Bu bölüm incelenecek literatürün en önemli parçasını oluşturan dış yardım kavramını ele alacaktır. Yükselen donörlerin kendi içlerinde ve zaman zaman geleneksel donörlerle karşılaştırıldığı bu çalışmanın temelinde var olan kavram “dış yardım” kavramıdır. Farklı donörler tarafından farklı şekillerde zikredilen bu kavram, bu farklılıklarına rağmen dış yardım başlığı altında ele alınacaktır. Öncelikle dış yardım kavramının ne anlama geldiği, kavram üzerindeki farklı tanımlamalar ve zaman içerisinde ne şekilde evrilip günümüze ulaştığı incelenecektir. Bu inceleme esnasında geleneksel donör olarak adlandırdığımız bazı ülkelerin dış yardım geçmişine özetle değinilecek, bu özete destek sağlayan dönemsel değişimler de belirtilecektir. Sonrasında ise dış yardımın hangi amaçlarla yapıldığı belirtilecektir. Amaçları belirtirken tarihsel bir sınıflandırma ile birlikte teorik yaklaşımların yardımlara hangi amaçlarla yaklaştığı açıklanacaktır. Son olarak da yardımların dağıtılması noktasında izlenen yol anlatılacaktır. Bu yol, yardımların motivasyonları ile doğrudan alakalı ve donör ülkelere göre değişebilen yollar olmakla birlikte dağıtımda benimsenen ilkeler de bu yolu etkileyen etmenler olacaktır.

1.1.1. Dış Yardım Tanımı ve Tarihsel Gelişimi

“Dış Yardım” tabiri, üzerinde uzlaşa sağlanamamış ve farklı otoritelerce farklı şekillerde tanımlanmış olan bir tabirdir. En basit anlamda bir tanımlama olan “bir ülkenin yardıma ihtiyacı olan ülkeye kaynak aktarması” tanımı, bu tabirin açıklanmasında yetersiz kalmaktadır. Nitekim dış yardımların farklı boyutları vardır.

İlk olarak “yardım” sözcüğünün kelime anlamına baktığımız zaman şunu söylemek mümkündür: “yardım, kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanmak”tır. Türk Dil Kurumu’na göre dış yardım ise “en azından kısmen de olsa alıcı ülkeye fayda sağlamak amacıyla bir ülkenin kaynaklarını gönüllü olarak diğerine aktarması” anlamına

gelmektedir.² Cambridge çevrimiçi sözlükte ise “genellikle para ve yiyecek olarak zengin ülkelerden fakir ülkelere verilen yardım” tanımı verilmiştir. Diğer yandan çevrimiçi Britannica ansiklopedisine baktığımız zaman şöyle bir tanımla karşılaşmaktayız: alıcı ülkenin veya ülke içindeki nüfusun yararı için sermayenin, malların veya servislerin bir ülkeden ya da uluslararası bir organizasyondan transfer edilmesidir. Carol Lancaster ise dış yardımları diplomasi, kalkınma ve iç politika çerçevesinde incelediği kitabında “en az %25’inin karşılıksız bağış olarak bir hükümetten bir diğer hükümete veya hükümet dışı kuruluşa veya uluslararası bir kuruluşa kamu kaynaklarının gönüllü transferi” olarak tanımlamıştır.³ Hjertholm ve White’a göre ise dış yardım, gelişmekte olan ülkelere yapılan para aktarımı ve o ülkelerde bulunan insanların birçok kurumda iş sahibi edinilmesi olarak tanımlanmıştır. Bu tanımların kapsamı zamanla genişlemiş ve yardımların kapsamı da buna paralel olarak birçok aynı ve nakdi muhteva barındırmaya başlamıştır. Nitekim borç verme, kredi verme ve hatta borç faizini azaltma ya da silme yolları da dâhil olmak üzere dış yardım yapılabilmektedir.⁴ Langeuer ise dış yardımı “daha fakir ülkelerde ekonomik ve sosyal kalkınmayı gerçekleştirmek adına hükümetler tarafından verilen fonlar” olarak tanımlamaktadır.⁵ Dış yardım ile ilgili ayrıntılı olarak yapılmış bu tanımlar ışığında baktığımız zaman bu çalışmada kullanılacak tanımlamaya en yakın olan tanımın Lancaster tarafından yapıldığını söylemek uygun olacaktır. Elbette ki ülkeden ülkeye çeşitlilik gösterebilen kriterler farklı tanımların yapılabileceğini de göstermektedir. Her ne kadar kriterler farklılık gösterse de dış yardımın temelinde yardım alan taraf ve yardım veren taraf olmak üzere iki tarafın olduğunu belirtmek gerekmektedir.⁶

Dış yardımlar günümüzde verici ülkelerin hangi kategoriye girdiği baz alınarak çeşitli kollara ayrılmıştır. Ancak dış yardımların bilinen ilk örnekleri geleneksel dış yardım olarak anılmaktadır. Geleneksel olarak da ifade edilebilen resmi kalkınma yardımları kavramı

² Öztürk, H. ve Öztürk, S. (2012). *Türkiye’nin Dış Yardım Stratejisi- Sorunlar ve Öneriler*. (Rapor No: 54). İstanbul: BİLGESAM, 13.

³ Lancaster, C. (2007). *Foreign Aid- Diplomacy, Development, Domestic Politics*. Chicago and London: The University of Chicago Press, 9. Ayrıca bkz: Riddell, R. (2007). *Does Foreign Aid Really Work?*. Oxford: Oxford University Press, 19; Paul, J. and Pistor, M. (2009). Official Development Assistance Spending. *Parliamentary Information and Research Service*, Library of Canada, PRB 07-10E, 1.

⁴ Akçay, E. (2012). *Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları*. Ankara: Turgut Özal Üniversitesi Yayınları, 8.

⁵ Lengauer, S. (2011). China’s Aid Policy: Motive and Method. *Culture Mandala: The Bulletin of the Centre for East- West Cultural and Economic Studies*, 9 (2), 37.

⁶ Akçay, 2012, 8.

1961 yılında OECD'nin kuruluşu olan DAC tarafından literatüre kazandırılmış bir kavramdır.⁷ OECD'nin yaptığı tanıma göre resmi kalkınma yardımları; bir devletten, devletin her düzeyde organlarından gelişmekte olan bir ülkeye yapılan ve iki şarta uyan her türlü finansman akışıdır. Bu şartlardan birincisi finansmanda temel amacın gelişmekte olan ülkelerin iktisadi kalkınmasını ve refahını temel amaç edinmek olmasıdır. İkinci şart ise finansmanın en az %25'inin bağış olmasıdır.⁸

Dış yardımların dünyada nerede ve nasıl kullanıldığını incelediğimiz zaman aslında yardımların kökenlerinin 19.yüzyıla kadar indiği görülmektedir. Her ne kadar 20. yüzyıl ile birlikte yardımların arttığı ve daha somut yollarla yapıldığı görülse de bu dönem öncesinde belirtilmesi gereken bazı önemli tarihler mevcuttur. 1812'de, Amerika Birleşik Devletleri'nde Amerikan Kongresi, Venezuela vatandaşlarına yardım amaçlı bir yasa çıkarmıştır. Bu yasa bağış ve yardımın farkını göstermekte etkili olmuştur. ABD'nin öncülüğünü yaptığı bir diğer gelişme ise 1896'da başlayan ve dış yardım olarak değerlendirilebilecek olan denizaşırı pazarların kalkınması için üretim fazlası olan gıda maddelerinin bilinçli bir şekilde kullanımınıdır. Bu kullanım Tarım Bakanlığı'nın kontrolü altında gerçekleşmekte ve yeni pazarların gelişimine olanak sağlamaktadır. 20. yüzyılda ise dış yardımların farklı bir boyuta geçerek daha yaygın bir uygulama alanı bulduğunu görmekteyiz. Yüzyılın başındaki ilk yardım yine ABD tarafından yapılmış ve Avrupa'ya 1. Dünya Savaşı sonrasında yüklü miktarda gıda yardımı gönderilmiştir. Avrupa tarafından verilen dış yardımların köklerine indiğimiz zaman başlangıcın Birleşik Krallık ve Fransa ile olduğu karşımıza çıkmaktadır. İngiliz sanayiindeki üretim için hammadde sağlaması amacı ile altyapı çalışmaları için borç ve yardım vermeyi destekleyen bir kapsama sahip olan Kolonyal Kalkınma Yasası 1929'da yürürlüğe girmiştir. Bu yasayı müteakiben 1940'da yürürlüğe giren Kolonyal Kalkınma ve Refah Yasası ise bir önceki programı sosyal sektör aktivitelerine kaynak yaratma amacıyla genişletmiştir.⁹ Fransa da aynı şekilde yardımlarını kendi kolonilerine vermiştir; ancak her iki ülke de kolonileri bağımsızlıklarını kazandıktan

---

⁷ Akçay, 2012, 8.

⁸ İnternet: Official development assistance – definition and coverage. OECD. Web: <http://www.oecd.org/dac/stats/officialdevelopmentassistancedefinitionandcoverage.htm#Definition> 11 Mart 2014'te alınmıştır.

⁹ Hjertholm, P. and White, H. (2000). *Survey of Foreign Aid: History, Trends and Allocation Discussion Papers 00-04*. Copenhagen: University of Copenhagen/ Department of Economics, 60.

sonra onlara yardımda bulunmak gibi bir zorunluluk hissetmemişlerdir. Ancak bu düşünce 1950'li yıllarda değişmiştir. 1958 yılında, Fransa kolonilerinden biri olan Gine, bağımsızlığını kazanmış olmasına rağmen Fransa önce yardımı durdurmuş; ancak sonrasında Gine üzerindeki etkinliğini yitirmemek için yardım vermeye devam etmiştir. Aynı şekilde Birleşik Krallık da Hindistan ve Kenya üzerinde etkisini devam ettirmek istemiştir.¹⁰

Japonya'ya baktığımızda ise yardımların Asya'daki tazminat ödemelerinden ve hammaddeye ulaşım ihtiyacı ile birlikte pazar arayışından kaynaklandığını görmekteyiz. 1953 yılının başında ise Almanya kendi mallarını ithal eden ülkelere küçük miktarlarda yardım yapmaya başlamıştır. İskandinav ülkeleri ise 1960'lı yılların başında bazı kurumlar oluşturarak yardım vermeye başlamışlardır.¹¹ Yardım verirken gözettikleri kriterler ise paylaşılan değerler ve normlara dayalıdır.¹² Özellikle sosyal demokrat düşünceye, Hristiyan mirasına, misyoner faaliyetlerde bulunmak da dâhil olmak üzere, önem vermişlerdir. İskandinav ülkeleri aynı zamanda Birleşmiş Milletler'in 1949'da oluşturduğu EPTA (Expanded Program of Technical Assistance/ Teknik Yardım Genişletilmiş Programı) ile birlikte yaptıkları yardımları ve BM'in bir bütün olarak yükselebilmesi için sağladıkları desteği artırmışlardır.¹³ İsviçre ise 1954'te hükümet dışı organizasyonlar kurarak dış yardım konusunda yeni bir arz kaynağı olmuştur. Dünya genelinde önemi artmaya başlayan dış yardımlar yardım veren ülkelerde resmi bir hal almaya başlamış ve hükümetler bu konuyla ilgilenen birimler oluşturmuşlardır. 1963 yılında ise Hollanda kendi birimini oluşturmuştur.¹⁴

Sosyalist bloğu incelediğimizde ise karşımıza çıkan şey 1960'lı yıllarda bu blokta da dış yardımların önemli ölçüde arttığı olmuştur. Özellikle Çin Halk Cumhuriyeti ve SSCB oldukça yüksek miktarlarda yardımlar yapmışlardır. Ayrıca bu bloğun içinde yer alan Doğu

¹⁰ Lancaster, 2007, 29.

¹¹ İsveç'te 1960'lı yıllarda bir hükümet kuruluşu olarak İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (Swedish Agency for International Development Cooperation- SIDA); Norveç'te 1968 yılında Norveç Kalkınma İşbirliği Ajansı (Norwegian Agency for Development Cooperation- NORAG) kurulmuştur. İsviçre'de ise İsviçre Kalkınma ve İşbirliği Ajansı (Swiss Agency for Development and Cooperation- SDC) oluşturulmuştur.

¹² Riddell, 2007, 139.

¹³ Riddell, 2007, 27.

¹⁴ Lancaster, 2007, 25-35. Hollanda Dışişleri Bakanlığı bünyesinde farklı alanlardaki departmanlar ile kalkınma işbirliği sağlamaktadır. İsveç'in kalkınma işbirliği ajansı Hollanda için de bir yol gösterici niteliğinde olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Riddell, 2007, 71.

Avrupa ülkeleri de 1970 yılında, Çin ve SSCB'nin verdiği 1.1 milyar dolar yardıma karşın 300 milyon dolar yardım dağıtmışlardır. O dönemde oldukça yüksek bir miktar olarak görülen bu yardımlar özellikle bölge ülkelerinin yapılanma süreci için verilmiştir. Batı ülkelerinin verdiği yardımlarda olduğu gibi Sosyalist blok ülkeleri de ayrıca diplomatik amaçlar gütmüşlerdir. Bunu örneklendirmek gerekirse Sovyetler'in yardımlarının dörtte üçü komünist olan ve gelişmekte olan Kuzey Vietnam, Kuzey Kore, Küba ve Moğolistan'a verilmiştir. Bununla birlikte Sovyetler altyapı, madencilik ve imalat ile ilgili projelerle birlikte Sovyetler'de eğitim konularında Hindistan, Mısır ve Suriye'ye yardımda bulunmuştur.¹⁵

Bununla birlikte Batı ülkeleri ve Sovyet bloğu arasındaki önemli bir farka değinmekte fayda vardır: Sovyetler, kalkınmakta olan ülkelerde Batılı ülkeler gibi uzun dönem varlık gösterememişlerdir. Bunun sebebi ise yeteri kadar kaynak ve personele sahip olmamalarıdır. Başta Çin olmak üzere bu blok ülkeleri yardımlarını çoğunlukla diplomatik fırsatlar yaratmak amacıyla kullanmaktadırlar. Ayrıca Çin, Batılı devletlerin Asya'daki etkilerine karşı rekabet gücü oluşturabilmek amacıyla da yardımları kullanmıştır.¹⁶ Çin, geleneksel bir dönör ülke olmadığından ve yeni dönörler içinde incelendiğinden Çin'in verdiği yardımlar konusuna sonrasında ayrıntılı olarak değinilecektir.

1960'lı yılların sonlarına doğru ise bir grup gelişmekte olan ülke aynı zamanda donör ülke olmuşlardır. Özellikle Orta Doğu bölgesinde petrol üreten ülkeler olan Kuveyt, Libya ve Irak; aynı zamanda çok taraflı kalkınma fonları olan "Arap Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Fonu" (Arab Fund for Economic and Social Development), "Arap Ekonomik Kalkınması Kuveyt Fonu" (Kuwait Fund for Arab Economic Development)'nun Afrika ve Ortadoğu'ya verdiği imtiyazlı fonlar oluşmuştur. Bunun sebebi ise özellikle İsrail- Filistin meselelerinde politik destek sağlamak olmuştur. Bunun yanısıra Güney Afrika, Hindistan, Nijerya ve Brezilya da bölgesel güç olduklarını vurgulamak, çıkarlarını elde etmek, yurtdışında kendi dillerini ve azınlıklarını da desteklemek amacıyla belli bölgelere de yardımda bulunmuşlardır. Bu yardımlar verilirken çoğunda, kalkınma amacı ikinci planda kalmıştır.¹⁷

---

¹⁵ Lancaster, 2007, 31-32.

¹⁶ Lancaster, 2007, 32.

¹⁷ Lancaster, 2007, 33.

1970'lerin ilk yarısında yardım konusunun yükselişi yavaşlamıştır; ancak ikinci yarıda dış yardım konusu giderek artan bir popüleriteye sahip olmuştur. Bu durum 1980'lerde de yaşanmıştır. 1960'lı ve 70'li yıllarda sosyal adaletin sağlanması adına bir yol olarak görülen kalkınma yardımları süreç içerisinde amaç bakımından evrilmiştir. 70'li ve 80'li yıllarla birlikte ise en fakir ülkelerin değil en fakir insanların ihtiyaçlarını gidermeye yönelik politikalar izlenmeye başlanmıştır.¹⁸ Bu yıllardaki yardımların amacı yön değiştirerek daha ziyade kalkınmaya yönelik olmaya başlamıştır. Kalkınma amacının ön plana çıkmasının birçok nedeni vardır ve bu amacı anlayabilmek için de bazı politik ve ekonomik gelişmeleri bilmek gerekmektedir. Bu gelişimin kökleri ise II. Dünya Savaşı'na kadar uzanmaktadır. Bu noktada şunu söylemek mümkündür: İkinci Dünya Savaşı'nın ardından yaşananlar günümüz yardım mekanizmasının temellerini oluşturmaktadır. Bu temelleri ise uluslararası organizasyonlar bağlamında incelemekte fayda vardır. Savaşın yaralarını kapatmak için bazı kurumlar oluşturulmuştur ve kurumlar uluslararası organizasyonlardan türetilmiştir. Bu bağlamda ilk olarak OXFAM (Oxford Committee for Famine Relief)¹⁹, Yunan göçmenlerinin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla CARE'i (The Center for American Relief in Europe/ Avrupa Amerikan Bağışları Merkezi) oluşturdu. Başlangıçta Avrupa'ya hitap etmeyi amaçlayan bu oluşum daha sonra The Center for American Relief in Everywhere olarak değiştirilerek bütün dünyaya hitap etmeyi amaçlamıştır. Birleşmiş Milletler ise İkinci Dünya Savaşı esnasında UNRRA'ı (the United Nations Relief and Rehabilitation Agency/ Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi) kurmuştur. Bu kurum savaştan zarar görenlere yardım etmeyi amaçlamıştır.²⁰ 1946 yılında ise IRO (International Refugee Organization/ Uluslararası Mülteci Örgütü) operasyonlarına devam etmiştir. Bu yardımların çoğu ABD'den gelmekle birlikte uzun ömürlü olacağı düşünülmemiştir. Kongre ise yardımları için bir vade süresi belirlemiştir ve bu süre Avrupa için 1946 yılı, Asya için ise 1947 yılıdır.²¹ Savaş sonrasında ise Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (International Bank for Reconstruction and Development- IBRD)

¹⁸ Lancaster, 2007, 33; Barratt, B. (2007). *Human Rights and Foreign Aid: For love or Money?*. London: Routledge, 20.

¹⁹ OXFAM, 1942 yılında oluşmuş olan, açlıktan ölmeye yakın insanlar için gıda yardımı yapmayı amaçlayan bir proje ile ortaya çıkan İngiltere kökenli bir yardım kuruluşudur. 1995 yılında bağımsız hükümet-dışı organizasyonların etkinliği ile yeniden şekillenmiştir. Yoksullukla ve açlıkla mücadele temel misyonlarıdır.

²⁰ Lancaster, 2007, 28.

²¹ Lancaster, 2007, 28.

kurulmuştur ve bu banka daha sonrasında ise Dünya Bankası'na dönüştürülmüştür. IBRD, ilk borcunu 1950 yılında Kolombiya'ya vermiştir. Bu gibi uluslararası organizasyonlar ile birlikte bölgesel organizasyonların da insani yardım yapan donör ülkeler üzerindeki etkisi büyüktür ve bu ülkeler arasında koordinasyon sağlama açısından da giderek artan bir öneme sahiptir.²²

II. Dünya Savaşı sonrasında Batı'nın büyük bir kısmının yıkıntıları içerisinde olduğu dönemde ABD SSCB'nin de yayılmacı politikasını göz önünde tutarak Batı'ya, Yunan ve Türk hükümetlerine yardım edilmesi gerektiğini düşünmüştür.²³ Yunanistan ve Türkiye için yapılacak olan yardımlar Marshall Planı²⁴ ile hayata geçirilmiştir. Bu plan, dört yıllık bir plan olmakla birlikte bütçesi 13 milyar dolar olmuştur. Marshall Yardımları ile dikkatler gelişmekte olan ülkeler üzerine yönelmiştir.²⁵ Çin Devrimi ve Kore Savaşı sonrasında ise Asya ülkelerine yardıma başlayan ABD böylelikle SSCB karşısında aynı zamanda güçlü bir dış politikaya da sahip olmuştur. 1950'li yıllarda ise ABD, gelişmekte olan bağımsız ülkelere yardım etmekteydi. Bu dönemden Soğuk Savaş'a kadar olan dönemde ise farklı politikalar benimsenmiş; fakat bu politikalar yoksulluğu azaltmadan ve dengeli bir bütçe oluşturmadan tekrar yoksulluğu azaltma politikalarına doğru bir üçgen içerisinde kalabilmiştir. Soğuk savaş döneminde daha ziyade ideolojik duruşlar etkili olmuş ve alıcı ülkeler de bu bağlamda belirlenmiştir.²⁶

²² Binder, A., Meier, C. and Steets, J. (2010). *Humanitarian Assistance: Truly Universal? A Mapping Study of Non- Western Donors*. (Research Paper No:12). Global Public Policy Institute, 10.

²³ Lancaster, 2007, 28.

²⁴ Marshall Planı Nisan 1948'de yürürlüğe girmiştir ve ekonomik olarak önemli bir işlev görmekle birlikte ABD'nin nüfuzunu artırmaya yönelik bir çabası niteliğindedir. Yardımın en önemli özelliği verilen kredilerin %2,5 gibi düşük bir faizle ve ortalama 15 yılı ödemesiz olmak üzere 44 yıl gibi uzun vadeli olmasıdır. Nitekim bu durum her ne kadar çekici görünse de mekanizmanın işleyişi alıcı ülkeyi bağımlı hale getirmekteydi. Alıcı ülke isteklerini Washington DC'de bulunan Ekonomik İşbirliği İdaresi'ne iletmekte ve uygun görülen talepler de ABD'den tedarik edilmekteydi. Bu noktada sorun olan nokta şudur ki yardımların hangi alanda kullanılacağı ABD'ye danışılmakta ve dolayısıyla da ABD'nin elinde alıcı ülkenin iktisat politikalarını yönlendirme şeklinde bir güç oluşmaktaydı. Bu durumda Marshall Yardımlarının 3 amaca yönelik olduğunu söylemek mümkündür: 1) Batı Avrupa'nın ekonomisini canlandırmak, 2) Alıcı ülkelerin ekonomi politikaları üzerinde etki sahibi olmak ve 3) ABD ekonomisini canlandırmak ve yeni pazarlar bulmak. Ayrıntılı bilgi için bkz: Oran, B.(Ed.). (2008). *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt I: 1919- 1980*. (13. Baskı). İstanbul: İletişim Yayıncılık, 484.

²⁵ Hjertholm and White, *Foreign Aid and Development*, 2000, 61.

²⁶ Fuller, S. (2002). A Question of Motivations: Determining Why Countries Give Aid, *Res Publica - Journal of Undergraduate Research*, 7(1), 80.

Soğuk Savaş sonrası dönemde iki önemli değişim gerçekleşmiştir. Bu değişimlerden ilki Doğu Avrupa ülkelerinin kayboluşu ve Sovyetler Birliği'nin dağılması ile oluşan ülkelerin hem yardım veren hem de alıcı ülkeler olarak yardım sahnesinde rol almalarıdır. Bu coğrafyanın dışında da geçmişte yardım alan ülke konumundan yardım veren ülke konumuna geçmiş veya aynı anda hem yardım alan hem de yardım veren yükselen donörlerin yardım sahnesinde aktif olarak rol oynaması da bu değişimin önemli bir parçasıdır. İkinci değişim ise yardım veren ülkelerin artık "yönetişim" konusunu da dikkate almaya başlamalarıdır. Soğuk Savaş döneminde stratejik öneme sahipken sonrasında bu önemini yitiren ülkelerin yardımlarında düşüş görülmekle birlikte birçok yardım programı da devam etmiştir. Genel olarak belirtildiği şekilde bir çizgide duran dış yardım politika ve uygulamaları, yardım veren ülkenin dominant duruşunu sergilemektedir. Bu noktada alıcı ülkelerin ihtiyaçlarına pek önem vermemiştir. 90'lı yılların ikinci yarısında birkaç ülke bu politikayı benimsemiştir. Bu düşüncenin altında ise kendi politikalarını uygulama ve çıkarlarını gerçekleştirme açısından en uygun yöntemin bu şekilde olduğu yatmaktadır. Nitekim bu ülkeler daha ziyade iki taraflı yardımlarla ilgilenerek bir yönden de tutarlılığı sağlamaktadırlar.²⁷

21. yüzyılda uluslararası toplumun üzerine önemle düştüğü alanlarda ülkelerin kalkınmalarını ve refahlarını ilerletmek adına birçok karar alınmıştır. 2000 yılının Eylül ayında gerçekleşmiş olan Birleşmiş Milletler Milenyum Zirvesi'nde alınmış olan bu kararlar kalkınmakta olan ülkelerdeki bütün yoksulları oldukça yakından ilgilendirmektedir. Bu zirvede alınan kararlar şu konulara yöneliktir: 1) aşırı yoksulluk ve açlığı yok etme, 2) evrensel bir şekilde temel eğitimin alınmasının sağlanması, 3) cinsiyet eşitliğini sağlama, 4) çocuk ölümlerini azaltma, 5) anne sağlığını iyileştirme, 6) HIV/AIDS, sıtma vb. hastalıklarla mücadele etme, 7) çevresel sürdürülebilirliği sağlama ve 8) kalkınma için küresel işbirliğini geliştirme.²⁸ Bu bağlamda bu kararların alınmasından itibaren OECD DAC üyesi olsun ya da olmasın bu komiteye rapor veren her üye esasen bu amaçların gerçekleştirilmesi doğrultusunda hareket etmektedir. Nitekim bazen çok iddialı ve bazen de iddiasız olan bu maddeler üzerinde başarısız olunmasının, BM'in etiketi üzerinde olumsuz bir sonuç yaratması muhtemeldir. 2015 yılına kadar öngörülerde bulunan bu sürecin yoksulluğu

---

²⁷ Hjertholm and White, 2000, 14.

²⁸ Millennium Development Goals.

tamamen bitirebilmesi hususu oldukça zorlu bir konudur. Ayrıca bu amaçların nitelikten ziyade niceliksel olarak incelenecek olması sürecin başarıyla tamamlansa bile yeterince etkin olamayabileceğini de işaret etmektedir. Nitekim rakamsal olarak bazı seviyelere ulaşılsa bile belli standartlara erişilememiş olunabilir. Ancak tüm bu eksikliklere ve eleştirilere açık hususlarına rağmen bu amaçlar üzerinde titizlikle çalışılması gereken amaçlardır.²⁹

1.1.2. Yardımların Amaçları

Dış yardım konusu, kapsamı bakımından tartışmalıdır. Hangi alanların dış yardıma girip hangilerinin girmeyeceği çok net çizgilerle birbirinden ayrılmamıştır. Proje ve program kredileri, hibeler, finansal yardımlar, teknik yardımlar, gıda yardımları, sağlık ve sosyal hizmetler, askeri yardımlar, insani müdahaleler, koşullu yardımlar ve acil yardımlar tartışma konusu oluşturan kalemlerdendir.³⁰ Bu açıdan bakıldığı zaman yardımların amaçları da konularına bağlı bir şekilde çeşitlilik arz etmektedir.³¹ Yardım kalemine bağlı olarak değişmiş olan amaçlar aynı zamanda tarihsel gelişim süreci içerisinde de farklılık arz etmiştir. Lancaster kalkınma yardımlarının amaçlarını üç farklı dönem üzerinden incelemiştir:

1) İnsani amaçlar için kamu kaynaklarının kullanılması: 19 yüzyılda başlamıştır. Bu yıllarda kaynakların herhangi bir türde yardım için kullanılması çoğu insanın haberdar olmadığı ve şüphe ile yaklaştığı bir durum olmuştur. Kıtlik ve açlık ile savaşmak, doğal afetler sonrasında yardımda bulunmak ise bu dönemde gerçekleşen yardımların somut yansımaları olmuştur. Bu yardımlar yapılırken amaç, kalkınmayı sağlamaktan ziyade oluşan olumsuz durumları ortadan kaldırmak olmuştur.³² Nitekim günümüzde de yardım kalemleri arasında önemini koruyan insani yardımlar resmi kalkınma yardımlarına dâhil edilmektedir.

²⁹ Feeny, S. and Clarke, M. (2008). Achieving the Millennium Development Goals in the Asia- Pacific Region: The Role of International Assistance. *Asia Pacific Viewpoint*, 49(2), 204.

³⁰ Örneğin askeri güvenlik ve barışı koruma operasyonları için yapılan harcamalar doğrudan kalkınma yardımları içerisinde hesaplanmazken insani yardım için çalışan kişilerin askeri koruması resmi kalkınma yardımlarına dahil edilebilmektedir. Bkz: Watson, I. (2012). Governments and NGOs in Asian Overseas Development Assistance: Assessing South Korea's Model of Foreign Aid. *Asian Studies Review*, 36, 81.

³¹ Öztürk ve Öztürk, 2012, 15.

³² Lancaster, 2007, 26.

2) Avrupa tarafından kolonilerinin gelişmesi için sağlanan küçük yardımlar (savaş yıllarında): 20. Yüzyılın ilk çeyreğinde özellikle İngiltere ve Fransa'nın kolonilerinde oluşan yoksulluğun giderilmesi amacıyla başlanan yardım şeklidir.³³ Bu yardım yüzyılın konjonktürü içerisinde kaçınılmaz olmuştur. Malların ve hizmetlerin doğrudan yer değiştirmesi direkt olarak nakdi şekilde değil ticaret yapmak ve özel yatırımlar yapmak gibi yollarla gerçekleşmektedir. II. Dünya Savaşı'nın sonlarına kadar da devam eden bu durum bir nevi kolonyal güçlerin kendi sermayelerini kendilerinin yaratmasıdır. Bunu yaparken jeopolitik çıkarlarını da gözözetmektedirler.³⁴

3) II. Dünya Savaşı başlangıcında ABD tarafından Latin Amerika ülkelerine sağlanan teknik yardımlar³⁵: Amerika kıtasının ve bu yarımkürenin kalkınmasının ülkelerin ve kolonilerin hükümetleri tarafından gerçekleştirilecek olan yabancı yatırımlar ve kamu yatırımları sayesinde olabileceğini öne sürmüştür. Teknik yardımlar olarak adlandırılan bu yardımlar ise yarımkürede daralan pazarların olumsuz etkisini silmek ve hükümetlerin bölgedeki sadakatini korumaya yönelik olmuştur.³⁶

Yardımların amaçlarını tarihsel ve konjonktürel bakımdan incelediğimizde varabileceğimiz en önemli sonuç dış yardımların diplomasinin bir türevi olduğudur.³⁷ Bu açıdan özellikle Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında etkili bir biçimde varlığını sürdürmüştür. Dış yardım literatüründe bir dönüm noktası olarak kabul edilen Soğuk Savaşın sonlanması, beraberinde bölgesel istikrarı da sağlama amacı güden bir dış yardım anlayışını gündeme getirmiştir. Bu noktada ise istikrarı sağlama açısından daha stratejik bir konumda bulunan ülkelere yapılan dış yardımlar daha önemli hale gelmiştir. Nitekim bu sayede yapılma ihtimali olan askeri müdahaleler de en aza inecektir. Bu yönüyle diplomatik bir önlem aracı olan dış yardımlar, ayrıca ekonomik bakımdan itici güçlerle de

³³ Lancaster, 2007, 26.

³⁴ Ditcher, T.W. (2003). *Despite Good Intentions- Why Development Assistance to Third World Has Failed*. Boston: University of Massachusetts Press, 53.

³⁵ Ditcher, 2003, 53; Lancaster, 2007, 25.

³⁶ Lancaster, 2007, 27.

³⁷ McGillivray, M. And White, H. (1993). *Explanatory Studies of Aid Allocation among Developing Countries: A Critical Survey*. (Working Paper Series No:148). Netherlands: Institute of Social Studies'ten aktaran Picard, L.A. and Groelsema, R. (2008). *U.S. Foreign Aid Priorities Goals for the Twenty-First Century*. In Picard, L.A., Groelsema, R. And Buss, T.F. (2008). *Foreign Aid and Foreign Policy- Lessons for the Next-half Century*. New York: M.E. Sharpe, 7.

hareket etmektedir. Böylelikle verici ülke hem kendi ekonomik refahına katkıda bulunmakta hem de fakir ülkelerin refahını artırma amacı güderek bunu gittikçe güçlenen bir norm haline getirmektedir. Soğuk Savaş sonrası niteleyen bu özellikler ise aslında bu dönemde yapılan yardımların tek bir alana yönelik olmadığını göstermektedir.

Yardımların amaçlarını teoriler çerçevesinde incelediğimizde ise daha ayrıntılı sonuçlara ulaşmaktayız. İdealist teoriye göre yardım yapmak bütünüyle insani amaçlar güdülerek yapılan bir eylem olmaktadır. İdealist teoriyi baz alarak yapılan açıklamaların dış yardımların fakirliği ve kalkınamamışlığı ortadan kaldıracağını vurguladığı görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında çıkan diğer bir sonuç ise aslında dış yardımların demokrasiyi ve insan haklarını yayma amacı güttüğü olmaktadır.³⁸ İdealist yaklaşım bu noktada devletleri uluslararası sistemdeki ahlaki yerleri ile nitelendirmektedirler.³⁹ Bu yaklaşımın ilgilendiği konular zengin ve fakir ülkeler arasındaki açığı kapatmak, yoksulluğu azaltmak iken bu noktada tercih ettikleri yöntemler ise sadece devletlerarası ilişkilerle değil, çok taraflı organizasyonlar aracılığı ile yapılan çalışmalardır.⁴⁰ Realist teori ise dış yardımların ulusal güvenliği sağlamak ve güvenliğe tehdit oluşturacak faktörleri yok etmek amacıyla kullanıldığını savunmaktadır. Realist yaklaşım ekonomik çıkarlara ve ulusal güvenliğe odaklanma eğilimindedir. Bu durumda yardımların temelinde donör ülkenin çıkarları yer almakta; bu bağlamda da bu çıkarların içerisine ithalat-ihracat ilişkilerinden doğal kaynakların kullanılmasına kadar birçok etken dahil edilebilmektedir.⁴¹ Neo-realistlere baktığımızda aynı şekilde “ulusal çıkar” kavramı karşımıza çıkmaktadır. Ancak neo-realistlerin ulusal çıkar anlayışı dış yardımlar noktasında ekonomik temeller üzerine oturtulmuştur.⁴² Modern anlayışa göre yardım vermenin amacı hem ülkelerin kendi reklamlarını yapmaları hem de politik anlamda bir avantaj elde etmeleridir. “Çıkar” temeline oturtulmaya çalışan bu amaçlara karşın Maizels ve Nissanke çalışmalarında

³⁸ Fuller, 2002, 78.

³⁹ Holsti, K.J. (1970). National Role of Conceptions in the Study of Foreign Policy. *International Studies Quarterly*, 14(3) ve Opeskin, B.R. (1996). The Moral Foundations of Foreign Aid. *World Development*, 24(1)'den aktaran Choi, J.W. (2011). From a Recipient to a Donor State: Achievements and Challenges of Korea's ODA. *International Review of Public Administration*, 15(3), 38.

⁴⁰ Choi, 2011, 38.

⁴¹ Guy, A. (1985). *Aid and the Third World: The North-South Divide*. London: Robert Royce; Morgenthau, H.J. (1962). A Political Theory of Foreign Aid. *American Political Science Review*, 56(2); Noel, A. and Therien, J.P.(1995). From Domestic to International Justice: The Welfare State and Foreign Aid. *International Organization*, 49(3)'den aktaran Choi, 2011, 39.

⁴² Fuller, 2002, 79.

aslında en insani amaçlar güden idealist yaklaşımın bile aslında çıkar temelli olduğunu, etki alanı oluşturma amacıyla hareket etmenin de idealist yaklaşımın bir parçası olduğunu vurgulamaktadırlar.⁴³ Nitekim politik motivasyon ve donör ülkenin “reklamı”, kalkınma yardımlarının kalkınmaya sebep olamadığı ya da faydalı sonuçlarının oluşmadığı anlamına gelmemektedir. Modernistlere göre bu anlayışın temelinde Batı’daki liberal demokrasi yatmaktadır. İdeal sosyal devlet anlayışını temel alan liberal demokratik anlayış, kalkınma yardımı programlarının temeli olmaktadır.⁴⁴

Belirtildiği üzere hem politik hem de ekonomik kalkınma ya da demokratikleşme amacı güden dış yardımlar, yardımı veren ülke tarafından verimliliği artırmak için yönetim kavramı üzerine de yoğunlaşabilmekte ve dolayısıyla verimlilik de yönetim becerileri ile doğrudan ilintili olabilmektedir. Bu bakımdan en iyi örnek ABD olmuştur; öyle ki USAID (The United States Agency for International Development/ Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı) 2011-2015 yılları arasında uygulamayı planladıkları politikalar içinde iyi yönetimin tesis edilebilmesi için sağlamaları gereken koşullara ayrıntılı bir şekilde yer vermiştir.⁴⁵ Burada vurgulanan diğer bir nokta da demokrasinin ve yönetimin ekonomik kalkınma amacının da bir parçası olduğu ve topyekün olarak iç içe geçmiş bir mekanizmanın parçaları olduğudur. Nitekim oldukça yüksek seviyelerde sarf edilen çabaya rağmen demokratikleşme amacıyla yapılan dış yardımların yeteri kadar başarılı olamadığı görülmüştür.⁴⁶ Bu başarısızlığın ardında yatan sebep ise demokrasinin makro büyüklükte bir hedef olması ve dolayısıyla da denetlenmesinin oldukça zor olmasıdır.⁴⁷ İç içe geçmiş bu mekanizmanın içinde bulunan ekonomik kalkınma da paradoks oluşturabilmektedir. Ekonomik kalkınmayı sağlamak amacıyla yapılan yardımların hacmi büyük olsa bile beklenen oranda ekonomik kalkınma gerçekleşmeyebilir. Bu yüzden bu amacın vardığı nokta niceliksel olarak değil alıcı ülkelerdeki yansımaları ile daha doğru bir şekilde incelenebilir. Morgenthau, dış yardımları

⁴³ Maizels, A. and Nissanke, M.C. (1984). Motivations for Aid to Developing Countries. *World Development*, 12(9), 879.

⁴⁴ Hjertholm, P. and White, H. Foreign Aid in Historical Perspective: Background and Trends. İçinde *Foreign Aid and Development: Lessons learnt and directions for the future*. London: Routledge, 2000, 63.

⁴⁵ İnternet: USAID Policy Framework 2011-2015. (2011). USAID. Web: <http://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1870/USAID%20Policy%20Framework%202011-2015.PDF> 27 Mayıs 2015’te alınmıştır.

⁴⁶ Öztürk ve Öztürk, 2012, 20-23.

⁴⁷ Öztürk ve Öztürk, 2012, 50.

politik bakımdan incelediği ve neredeyse temel referans kabul edilen çalışmasında ekonomik kalkınmanın ülkeleri sosyal istikrara kavuşturacağına ve bu sebeple de sonrasında demokrasiye geçişlerini kolaylaştırmakla birlikte daha barışçıl bir ortamın oluşabileceğine değinmiştir.⁴⁸

1.1.3. Yardımların Dağıtılması

Dış yardımların bulunduğu kategoriler ile dağıtımları arasında sıkı bir ilişki mevcuttur. Yapılan yardım türüne bağlı olarak yardımlar aynı ve nakdi olabilir. Yardım yapılacak ülke belirlendikten sonra hangi türde yardım yapılacağı üzerinde çalışılır. Yardımların dağıtılması süreci çoğunlukla yardım veren ülkelerin kendilerinin belirlediği yollar izlenerek yapılmakta ve bu sebeple de problem oluşması olasılığı düşük olmaktadır. Ülkeler özelinde belirlenen politikalarda karar alıcıların da etkileri olmaktadır. Bu etkiler karar alıcıların yaptığı tercihlerde kendini göstermektedir.⁴⁹

Dış yardımlar ülkeler arasında işbirliği niteliği taşıyan ve belgeler ile resmiyete dökülen yardımlardır. Bu belgeler mutabakat zaptı, işbirliği anlaşmaları ya da yardım protokolleri şeklinde olabilmektedir.⁵⁰ Bu belgelere taraf olan devletler yapacakları yardımları yine bu belgelerde belirtilen prosedürler üzerinden yapmaktadırlar.

Kalkınma yardımları öncelikle yardımların yapılış protokollerine baktığımız zaman *ikili anlaşmalar* ve *çok taraflı anlaşmalar* olmak üzere ikiye ayrılmıştır. İkili yardımlar ülkelerin doğrudan iletişimleri açısından büyük önem arz ederken çok taraflı yardımlar ise kolektif şekilde yardım yapılması gereken durumlarda devreye girmektedir. Yardımların içeriğine göre bir sınıflandırılması ise genel bütçe desteği kapsamına giren *nakdi yardımlar*; araç-gereç niteliği taşıyan malzemeler ve insani yardım malzemeleri ise *aynı yardımlar* şeklindedir. Bu yardım kategorilerine dahil olmayan; ancak değinilmesi gereken bir diğer yardım türü ise teknik yardımlardır. Teknik yardımlar, yardım yapılacak ülkede uzmanlar eşliğinde teknik eğitim verilmesini ve proje bazlı çalışmalarını içerir. Bu

⁴⁸ Morgenthau, 1962, 307.

⁴⁹ Conclusion: Frames and Policy. İçinde Van der Veen, A.M. (2011). *Ideas, Interests and Foreign Aid*. New York: Cambridge University Press, 211.

⁵⁰ Akçay, 2012, 8.

yardımların amacı ise ülkedeki insan gücünü en etkili ve en verimli şekilde kullanmaktır. Esas olarak teknik yardımlar, dış yardım kavramının günümüzde pratiğe dökülmüş halidir.⁵¹

Dış yardımın tanımı her ne kadar “ihtiyacı olan ülkelere finansal akış sağlamak” şeklinde genel geçer bir ifade ile sunulmuş olsa da her ülkenin yardım yapma sürecini başlatırken bu kriterin dışında gözettiği başka unsurlar da mevcuttur. Bu süreç, yardım yapacak ülkenin kendi çıkarlarına uygun olarak belirlediği kriterlerin uygulanması ile başlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında aslında yardımların çeşitleri de hangi ülkeye yapıldığına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Bu durumun tam tersi de mümkündür. Nitekim yardımların amaçları da uygulanış şekillerini ve yardım politikalarını şekillendirmektedir.⁵² Yardım yaparken insani değerler gözetilen bir donör ülke kalkınmayı sağlayabilmeyi ve ihtiyaç sahiplerine gerekli yardımı yapabilmeyi, fakirliği azaltabilmeyi amaçlamaktadır ve bu yönde politikalar oluşturmaktadır. Ticari ve politik amaçlarla hareket eden verici ülkeler ise ticaretin geliştirilmesi ve yatırım olanaklarının artırılması yönünde çalışmaktadır. Tüm bunları yaparken coğrafi yakınlık, tarihsel bağlar, politik ilişkiler, bölgede ya da uluslararası sistemde verici ülkenin izlediği politika etkili olabilmektedir.⁵³ Dolayısıyla bu gibi faktörler yardımların dağıtılması sürecini başlatmada itici güç görevini üstlenmektedirler. Örneğin; ABD geçmiş deneyimlerinden anlaşıldığı üzere yardımlarını stratejik ve ideolojik çıkarlarının uyduğu ülkelere vermekte ve aynı şekilde İngiltere de yardımlarını dağıtırken bu iki unsura büyük önem atfetmektedirler. İsveç, Kanada gibi kuzey ülkeleri yardım verecekleri ülkeler hususunda seçici davranmaktadırlar ve daha ziyade dış yardımların insani boyutları ve ekonomik kalkınma ile ilgilenmiştir. Fransızca konuşan ve Fransız etki alanında bulunan ülkeleri tercih eden Fransa'nın ise kültürel faktörleri ön planda tuttuğu açıktır. Japonya ise maden çıkarılan ülkelerle daha sık bağlar geliştirmiş, petrol ihraç eden ülkelerle ilişkilerini üst düzeyde tutmuş ve bu şekilde de ekonomik çıkarlarını ön plana almıştır.⁵⁴ Nitekim buradan “ülkeler sadece kendi çıkarlarını temel alarak yardım yapıyorlar” sonucu çıkarılmamalıdır; çünkü

---

⁵¹ Akçay, 2012, 8.

⁵² Van der Veen, 2011, 2.

⁵³ Mavrotas, G. and McGillivray, M. (2009). Development Aid: Expectations, Effectiveness and Allocation. In George Mavrotas and Mark McGillivray (Eds.). *Development Aid: A Fresh Look*. London: Palgrave MacMillan, 6.

⁵⁴ Öztürk ve Öztürk, 2012, 29.

bir ülke hem kendi çıkarlarını ön planda tutup hem de alıcı ülkelerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek politikalar benimseyebilmektedir. Coğrafi yakınlık yardımların dağıtılmasında ve yardımı alacak ülkenin belirlenmesinde itici bir güç olabilmesine rağmen dağılıma bakıldığı zaman önceliğin Sahra- Altı Afrika'da olduğunu görmekteyiz. Geleneksel olarak yardım veren ülkeler başta olmak üzere yardım veren ülkelerin çoğu da bu bölgeyi öncelik olarak görmüşler ve yardımlarının büyük bir kısmını bu bölgeye yapmışlardır. Sahra- Altı Afrika'da var olan derin ekonomik problemler 1980'lerden beri bölgeyi olumsuz yönde etkilemektedir.⁵⁵

Görüldüğü üzere yardımların dağıtılması süreci yardımların amaçları ile birlikte iç içe geçmiş bir mekanizmanın parçasını oluşturmaktadır. Farklı motivasyonlarla hareket eden donör ülkelerin yardımların dağıtılması sürecinde ve sonrasında da ekonomik etkenleri gözettiği karşımıza çıkmaktadır. Bazı ülkeler yardım miktarını ve alıcı ülkeyi belirlerken kişi başına düşen milli gelirim daha az olduğu ülkeleri tercih etmekte veya o ülkelere daha çok yardım yapmaktadırlar. Ayrıca bazı donör ülkeler insani yardımları dış politikasının bir aracı haline getirerek diğer amaçlarını da gerçekleştirebilmektedir. Burada yardım veren ülke bir yandan kendi amaçlarını gözetirken diğer yandan da alıcı ülkenin ihtiyaçlarına cevap verebilme kaygısı güdebilir.⁵⁶ Yardım veren ülkelerin yardım programları oluşturduğu takdirde ekonomilerine somut katkı sağlayabileceğinin bilinmesi, yapılan yardımların halk tarafından ve hükümet tarafından destek görmesini sağlamaktadır.⁵⁷ Yine de yardımların nasıl dağıtılması gerektiği de çoğunlukla tartışma konusu olmaktadır.

Hjertholm ve White'a göre yardım dağıtma mekanizması ile ilgili dört niceliksel özellik saymak mümkündür: miktar, ayrıcalık, yoksulluk odaklılık ve bağlama.⁵⁸ Bu kavramlar yardımları dağıtırken etkili olan ve yardımların verimliliğini ölçmeye yardımcı olabilecek kavramlardır. "Elmas" metaforu ile açıklanan bu bileşenlerin toplamı ne kadar yüksek olursa verilen yardım da o kadar yüksek ve etkili demektir. Bu bileşenleri ise şu şekilde ölçebiliriz:

⁵⁵ Hjertholm and White, 2000, 6;

⁵⁶ Hjertholm and White, "Foreign Aid and Development..." 2000, 69.

⁵⁷ Hjertholm and White, "Foreign Aid and Development..." , 2000, 71.

⁵⁸ Hjertholm and White, "Foreign Aid and Development..." , 2000, 72.

- 1) Yardım miktarı: Yardım veren ülkenin gayrisafi milli hasılasının yüzde kaçını yardım olarak verdiği ile ölçülebilir.⁵⁹
- 2) Ayrıcalık: Yardımların bağış şeklinde yapılıp yapılmadığı ile belirlenmektedir.
- 3) Yoksulluk odaklılık: Yardım verilecek ülkenin LLDCs oranına göre yardım verilmesidir.
- 4) Bağlama: Bağlayıcılığı olmayan yardımların yüzde kaç olduğu belirlenir.⁶⁰

Alıcı ülkelerin gayrisafi milli hasılasına, kişi başına düşen milli gelirine ve nüfuslarına bakılarak OECD verilerinden derlenen Dobransky'nin çalışması yukarıda incelenmiş olan bileşenlerle paralellik göstermektedir. Bu üç faktörün yardımın dağıtılmasını önemli ölçüde etkilediğini savunan Dobransky, yoksul nüfus ne kadar çok ise yardımın o kadar fazla olduğu; gayrisafi milli hasıla ve kişi başına düşen gayrisafi milli hasıla ne kadar düşükse de yardımın o kadar fazla yapıldığı sonucuna varmıştır. Ayrıca alıcı ülkenin ticaret hacminin, kentleşmesinin, ülkedeki mevcut bulaşıcı hastalıklarının seviyesinin, ortalama yaşam süresinin ve bebek ölümlerinin, okuma-yazma oranının, ülkenin dış borçlarının ve askeri harcamalarının da geleneksel kalkınma yardımı yapan ülkelerin tercihlerini büyük ölçüde etkilediği sonucuna varmıştır.⁶¹ Tüm bu sebeplerle şunu söylemek mümkündür ki resmi kalkınma yardımları her şeyden önce ülkelerin kalkınmışlık düzeyini belirleyecek kriterleri temel alarak alıcı ülkeleri seçmektedir.

Dış yardımların dağıtılmasına bu yardımları dağıtan kuruluşlar açısından baktığımızda ise farklı bir bakış açısı görmekteyiz. Bu bakış açıları iki genel çerçevede ele alınabilir. İlk olarak ABD Eski Başkanı Wilson'ın düşüncelerini benimsediklerinden dolayı Wilsoncular ve ikinci olarak da Dunantçılar. Wilsonculara göre dış yardımlar gelişmiş ülkelerin sahip olduğu değerleri az gelişmiş ülkelere aşılama amacı güder. Burada asıl hedef iktisadi kalkınma değil, belli değerlerin yerleşmesidir. Dunantçı bakış açısına göre ise ihtiyaç olan ülkeye taraf tutmadan ve bağımsız bir şekilde hareket ederek yardım edilmesi

⁵⁹ Yardımın miktarı konusunda bu şekilde bir tartışma mevcutken BM konu ile ilgili bir hedef belirlemiştir. Şöyle ki 1970 yılında ülke gayrisafi milli hasılasının %0.7'sininin dış yardımlar için hedeflenen rakam olmuştur. Ulaşılması zor bir hedef olarak belirlenen bu rakama çoğunlukla ulaşılamamakla birlikte bu hedefi gerçekleştiren ülkeler de mevcuttur.

⁶⁰ Hjertholm and White, "Foreign Aid and Development...", 2000, 73.

⁶¹ Dobransky, S. (2010). Humanitarian Versus National Interests: A Statistical Reflection on Official Development Assistance and Whether It Is Directed. *American Diplomacy*, 2010, 3.

temel alınmaktadır. Bu düşünceye bağlı yardım kuruluşları ise kendilerine temel ilkeler belirlemişlerdir. İlk ilke yardımların amaçlarının insani ihtiyaçların görülmesi olduğunu ifade eden “insaniyet” ilkesidir. İkinci olarak savaş halinde yapılan yardımların herkesin ihtiyaçlarını gidermesi temeline dayalı olan “tarafsızlık” ilkesidir. Üçüncü ilke olan “nesnellik” ilkesi de yardımların ırk, din, sınıf gibi kriterlere bağlı olmaksızın tek kriterin insanların ihtiyaçları olması üzerine dayalıdır. Son ilke olan “bağımsızlık” ise yardım yapan kuruluşların bağımsız olması ve yönlendirmelerin etkili olmaması anlamına gelmektedir.⁶² Ayrıca uyumsuzluk, yardımların dağıtılmasındaki usulsüzlük ve dağıtım esnasında bu durumdan faydalanmak isteyen grupların oluşturduğu olumsuzluklar da yardımların verimliliğini etkileyecektir.⁶³

1.2. Yükselen Donör (Emerging Donor) Kavramı

“Yükselen donör” kavramı son yıllarda gelişmekte olan güçlerin yardım veren (donör) ülke olmaya başlamaları ile birlikte gelişmeye başlayan bir kavramdır. Bu kavramın yoğun bir şekilde konuşulmaya başlanması 2007-2009 finansal krizleri ile birlikte küresel kalkınma politikalarının sorgulanmaya başlanmasıyla aynı döneme tekabül etmektedir.⁶⁴ Bu sorgulamanın başlamasıyla birlikte kalkınma yardımları konusunda uygulanan politikalar dönüşüme uğramaya başlamıştır. Eski donör ülkelerin oluşturduğu sistemin yeterli olmaması ve oluşan yeni donörlerin bu sistem içerisinde kendilerine tam anlamıyla yer bulamamaları, bir süredir sessiz bir şekilde gelişen yükselen donörleri ön plana çıkarmaya başlamıştır. Yükselen donörler küresel yardımların en az yüzde 10’unu oluşturmaktadır.⁶⁵

OECD’ye bağlı DAC’ın belirlediği kıstaslara tam olarak uymayan ülkeler, geleneksel olan “yardım” anlayışının dışına çıkmışlardır. Geleneksel donörler olarak adlandırılan bu

⁶² Öztürk ve Öztürk, 2012, 48.

⁶³ Severino, J.M. and Ray, O. (2010). *The End of ODA (II): The Birth of Hypercollective Action*. (Working Paper No:218). Washington: Center for Global Development, 3.

⁶⁴ Chin, G. and Quadir, F. (2013). Introduction: rising states, rising donors and the global aid regime. *Cambridge Review of International Affairs*, 25(4), 494.

⁶⁵ Walz, J. and Ramachandran, V. (2011). *Brave New World: A Literature Review of Emerging Donors and the Changing Nature of Foreign Assistance*. (Working Paper No:273). Washington: Center for Global Development, 12.

lkeler kendi içlerinde homojen bir yapıya sahip olmakla birlikte bu anlayışın dışına çıkan ülkeler ise heterojen bir yapının unsurlarını oluşturmaktadır.⁶⁶ Bununla birlikte eski donörleri DAC lkeleri ve yeni donörleri DAC dışında kalan donör ülkeler olarak ele almak ise bir kesime göre oldukça basit ve yetersiz bir nitelendirme olmuştur. Nitekim non-DAC donör ülkeler de kendi içlerinde oldukça farklı özelliklere sahip olabilmektedirler.⁶⁷ Bu durum ise bu heterojen yapının incelenmesini gerekli kılmaktadır. Ayrıca kalkınma işbirliklerine hâkim olan ülkelerin DAC lkeleri olduğu düşünülse de diğer donörlerin de bu alanda hız kazandığı oldukça belirgin bir gelişmedir.⁶⁸ Geleneksel donör ülkeler ile yeni donörlerin sahip olduğu ve çoğunlukla farklı özellikler barındıran bu iki sistem aslında birbirinin tamamlayıcısıdır ve birlikte işlemektedir.⁶⁹ Bütün bunlarla birlikte yükselen donör kavramı donörlerin çıkarları mı yoksa alıcıların ihtiyaçları mı sorusunu irdeleyen geleneksel tartışmaya da ışık tutmuştur.⁷⁰ Geleneksel yardım yapan ülkeler ile ilgili genellemeler yapmak bile oldukça zorken yardım yapma nedenleri, öncelikler ve çalışma yöntemleri ile ilgili non-DAC donörler için de genelleme yapmak neredeyse imkânsızdır.⁷¹ Ancak şunu da kabul etmek gerekir ki ülkeler arasında bazı ortak özellikler bulunmaktadır.

2000’li yıllar ile birlikte daha çok gündeme gelen yükselen donörler aslında 1950’li yıllarda ortaya çıkmıştır. Tarihi bir inceleme yapmak gerekirse 1950’lerde kalkınma yardımlarının neredeyse tamamı Avrupa Ekonomik işbirliği rgt (Organization for European Economic Cooperation- OEEC) bünyesinde faaliyet gösteren Kalkınma Yardımları Grubu (Development Assistance Group- DAG) tarafından yrtlmştir. 1960’lı yıllarda ise Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi (Council for Mutual Economic Assistance- COMECON) yeleri kendileri ile aynı politik görüşü paylaşan ülkelere yardım göndermişlerdir. Bu ülkelerdeki ğrenciler Avrupa’daki komünist ülkelerde ve Çin’de eğitim grmştir. Ayrıca söz konusu ülkede kentsel altyapı çalışmaları yapılmıştır.

⁶⁶ Rowlands, D. (2012). Individual BRICS or a collective bloc? Convergence and divergence amongst ‘emerging donor’ nations. *Cambridge Review of International Affairs*, 25(4), 630.

⁶⁷ Dreher, A., Fuchs, A. and Nunnenkamp, P.(2013). New Donors. *International Interactions: Empirical and Theoretical Research in International Relations*, 39(3), 403.

⁶⁸ Dreher, Fuchs and Nunnenkamp, 2013, 402.

⁶⁹ Kragelund, P. (2011). Back to BASICS? The Rejuvenation of Non- traditional Donors’ Development Cooperation with Africa. *Development and Change*, 42(2), 599.

⁷⁰ Rowlands, 2012, 646.

⁷¹ Emerging Donors: Differentiation, Ownership and Harmonisation. *Bond for International Development*. Web: <http://www.bond.org.uk/emerging-donors-differentiation-ownership-and-harmonisation>, 20 Haziran 2015’te alınmıştır.

1973'teki ilk petrol krizi ile birlikte Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (Organization of Petroleum Exporting Countries- OPEC) üye ülkelerinin resmi kalkınma yardımlarının neredeyse %30'unu karşılar duruma gelmiştir. 1970'li yıllarda ise Uluslararası Tarım Kalkınma Fonu (International Fund for Agricultural Development/ IFAD) tarımsal projeleri desteklemek adına kurulmuştur. 80'li ve 90'lı yıllarda da neredeyse kalkınma yardımlarının tamamı DAC üyesi ülkeler tarafından sağlanmaya devam etmiştir. Nitekim konunun başında da belirttiğimiz üzere 2000'li yıllarla birlikte yükselen ülkelerin kalkınma yardımlarındaki payı ve etkinliği artmaya başlamıştır.⁷²

1.2.1. Yükselen Donör Tanımı

Farklı özelliklere sahip çok sayıda ülkeyi içinde barındıran “yükselen donör” kavramının tanımlanması hususunda oldukça farklı görüşler vardır. Bütün özellikleri içine alan tek bir tanım bulunmasa da literatürde bu kavramı karşılayabilecek tanımlar mevcuttur.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (the United Nations Population Fund- UNFPA) araştırmalarına göre yapılan tanıma göre yükselen donörler yeni veya yeniden yükselen yardım programları olan ülkeler anlamına gelmektedir (UNFPA/NIDI; 2). Bu tanımlama oldukça genel bir anlam ifade etmektedir ve bu ülkeleri diğer verici ülkelerden ayırabilmek adına ayrıntı içermemektedir. Woods'a göre yükselen donör kavramı, yükselen ekonomilerin yaptıkları yardımları OECD DAC üyesi ülkelerin yaptıkları yardımlarla karşılaştırmanın bir yolu olarak kullanılan bir kavramdır. Bu donörler de aslında kalkınma yardımları sahnesinde yeni olmamalarına rağmen “yeni donörler” olarak da adlandırılmaktadırlar.⁷³ Bununla birlikte Manning'e göre yeni donörler genellikle DAC dâhilindeki ülkeler dışında olan ülkelerle aynı anlamda kullanılsa da bu doğru bir kullanım olmamaktadır; çünkü DAC üyesi olmayan ve yardım verme geçmişi uzun olan donörler bulunmaktadır. Bu sebeple bu donörleri “non-DAC” olarak nitelendirmeyi daha uygun

⁷² Gabas, J.J. (2009). Emerging Countries and International Cooperation. *The Emerging States. The Wellspring of a New World Order*, 198- 199.

⁷³ Woods, N. (2008). Whose aid? Whose influence? China, emerging donors and the silent revolution in development assistance. *International Affairs*, 84(6), 1205.

bulmaktadır.⁷⁴ Buna karşı olarak ise DAC ülkeleri içinde de yeni olan ülkeler ve bu ülkelerin kendi aralarında farklılıklar içerdikleri göz önüne alındığında yeni donörlere “non-DAC” ve eski donörlere da “DAC” demenin çok da yerine bir tanımlama olmayacağı argümanı da mevcuttur.⁷⁵ Daha ayrıntılı bir tanım olarak ise Rowlands yükselen donörleri koordinasyonu sağlamak için çok taraflı yapılara sahip, geleneksel donörlerden daha az bağlantıları olan ve genellikle düşük ve orta gelirli ülkeler olarak tanımlamıştır.⁷⁶ Walz ve Ramachandran ise bu ülkelerin güçlü ekonomileri ile yükselen ülkeler olmasına vurgu yaparak uluslararası alanda izlerini artırabilmek için çok çeşitli yollara başvurduklarını ve bunlardan birinin de dış yardımlar olduğunu belirtmiştir.⁷⁷ Kim ve Oh’un bu kavrama yaptıkları tanımlama ise geleneksel donörlerden fazla yardım görmeyen ve genellikle de OECD DAC’a üye olmayan ülkeleri kapsar.⁷⁸ Mohan ve Power ise bu kavrama farklı bir bakış açısı getirerek şu şekilde tanımlamıştır: yükselen donörler Batı eksenini dışında kalan, kalkınma ve yatırım kaynaklarında kendi aralarında çok kutuplu bir sistemin parçaları olan ve sisteme de bu şekilde giren ülkelerdir.⁷⁹

Yükselen donör tanımı yukarıda da belirtildiği üzere oldukça farklı şekillerde yapılmıştır. Bunun sebebi ise henüz kendilerine ortak bir alan, belirgin bir yol haritası belirlememiş ve heterojen yapıda olmalarıdır. Ortak bir politikaya sahip olmayan bu ülkeler bağımsız bir şekilde faaliyetlerine devam ederken esas olarak yükselen donörlerin da bir parçasını oluşturmaktadır. Bu sebeple geleneksel yardım yapan ülkelerin bazı özelliklerini hatırlamak yükselen donörlerin farkını anlama noktasında bir yol haritası çizilebilmektedir. Kalkınma yardımlarının temelde sadece zenginden alıp yoksula verilmesi olarak değil de durumu daha iyi olandan alınıp daha kötü olana verilmesi şeklinde düşünülmesi kavramın diğer tanımlamaların anlaşılması adına fayda sağlayacaktır.⁸⁰

⁷⁴ Manning, R. (2006). Will “Emerging Donors” Change the Face of International Cooperation?. *Development Policy Review*, 24(4), 372.

⁷⁵ Dreher, Fuchs, Nunnenkamp, 2013, 403.

⁷⁶ Rowlands, 2012, 629.

⁷⁷ Walz ve Ramachandran, 2011, 1.

⁷⁸ Kim, E.M. and Oh, J. (2012). Determinants of Foreign Aid: The Case of South Korea. *Journal of East Asian Studies*, 12.

⁷⁹ Mohan, G. And Power, M. (2009). Africa, China and the ‘new’ economic geography of development. *Singapore Journal of Tropical Geography*. 30(1), 27.

⁸⁰ Rowlands, 2012, 646.

Yeni donörlerin kalkınma yardımlarının özelliklerine bakıldığı zaman bazı genel özelliklerin olmasıyla birlikte çoğu açıdan her ülke farklı özellikler göstermektedir. Öncelikle yükselen donörler hem ayrı ayrı olarak hem de kolektif bir şekilde etkinliklerini gösterebilecekleri kurumsal oluşumlardan, çok boyutlu uluslararası organizasyonların çatısı altında bulunmaktan uzak olmaktadır. Bu durum hem kendi etkilerinin belirgin bir şekilde görülememesine hem de çok boyutlu organizasyonlar üzerinde çok az etkilerinin olmasına sebep olmaktadır.⁸¹ Kurumsal yapılardan yoksun olmak ya da mevcut yapıların yetersiz olması sebebi ile yardım politikaları oluşturma ve uygulama aşamalarında koordinasyon yetersizliği olabilmektedir.

Yardım veren ülkelerin özelliklerini, yardım yaparken izledikleri politikaları üç açıdan incelemek mümkündür. Yardım yapan ülkelerin motivasyonları bölgeler ve ülkeler bazında farklılık gösterebilmektedir. Ancak bu farklılıklara rağmen yükselen donörlerin genel özellikleri olarak belirtebileceğimiz nitelikleri de mevcuttur. Bu yüzden öncelikle bu genel özellikleri incelememiz gerekmektedir. İkinci olarak yükselen donörlerin yardım verirken ve işbirliği yaparken sahip oldukları motivasyonlar ve üçüncü olarak da yardımların alıcı ülkelerdeki sonuçlarına değinmemiz gerekmektedir. Yükselen donörlerin genel özelliklerini şu şekilde belirtmek mümkündür;

- Yükselen donörler kendilerinin “yardım veren ülke” olarak anılmasından rahatsız olmaktadır.⁸²

- Yükselen donörler genellikle koordinasyonu sağlayacak kurumlardan yoksundurlar.⁸³

- Yükselen donörler, geleneksel donörlere oranla koordinasyon için çok boyutlu oluşumlarda daha az bağlara sahiptir. Ayrıca köklü ve çok boyutlu organizasyonlar karşısında kendi çıkarlarını gerçekleştirebilmek için avantaj sahibi olamamaktadırlar. Bunun neden ise bu organizasyonlar üzerinde ancak sadece küçük bir etki yaratabilmeleridir.⁸⁴

---

⁸¹ Rowlands, 2012, 644.

⁸² Chin and Quadir, 2013, 494.

⁸³ Chin and Quadir, 2013, 494.

⁸⁴ Rowlands, 2012, 642.

- Yeni donörler bölgesel güç olma şeklinde bir motivasyona sahip olduklarından dolayı yardım ettikleri ülkelerin içişlerine karışmama ve egemenliklerine saygı gösterme gibi bir prensip edinmişlerdir.

- Yükselen donörler doğal afetler hususundaki insani yardımlara çatışmalardan kaynaklanan insani yardımlara göre daha çok önem vermektedir. Bunun sebebi ise devletlerin egemenlik alanlarına müdahale etmeme fikridir.⁸⁵

- Yeni donörler kısıtlı sayıda ülkede aktiftirler, ancak bu durumun istisnaları vardır.

- Geleneksel donör ülkeler ve DAC üyesi gelişmiş donör ülkelerin yardım politikalarından daha iyi hedeflenmiş yardım politikaları vardır.

Yükselen donörlerin motivasyonları ise;

- Donör ülkeler uzmanlık alanlarında yardım yapmaya eğilim göstermektedirler. Yardımların daha etkin ve verimli olabilmesi adına donörler belirli yardım alanları üzerine yoğunlaşmışlardır. Dreher ve Nunnenkamp'a göre de yardımların alanlara göre dağılımı farklılık göstermektedir. Her donör ülkenin yoğunlaştığı yardım alanları farklı olabilmektedir. Özellikle teknik işbirliği için uzmanlık alanına sahip olmak yardım yapabilmek adına önemli bir nedendir. Donör ülkelerin yardım yaptıkları alanlar aslında neden yardım yaptıkları konusunda ipuçları barındırmaktadır.⁸⁶

- Afet yardımları ve çatışma sonrası çözümleme konularında giderek artan bir etkiye sahiptirler. Bu alanlarda yardım yapılmasının nedeni ise hem uluslararası sosyal sorumluluk gereğidir hem de bir noktada insani değerlerin gözetilmesinin zorunluluğudur.⁸⁷

- Yeni donörler DAC üyelerine göre alıcı ülkelerin ihtiyaçlarına daha fazla duyarlıdır. Bu tartışma yeni donörlerin ortaya çıkması ile birlikte daha da önem kazanmıştır ve geleneksel donörlerin olumlu kalkınma sonuçları ile karşılaşabilmesi adına

---

⁸⁵ White, 2011, 5.

⁸⁶ Kimi ülkeler ticari motivasyonlarla hareket ederek alıcı ülkede ticari kapasitenin geliştirilmesini sağlama amacıyla yardım yapmaktadırlar. Kimi ülkeler ise politik motivasyonlarla hareket edip uluslararası arenada kendilerine politik çıkar sağlayabilecek alanlarda yardım yapmaktadırlar. Bu gibi ayrıntılar ilgili bölümde incelenecektir.

⁸⁷ Harmer, A. and Cotternell, L. (2005). *Diversity in donorship The changing landscape of official humanitarian aid.*(HPG Research Report No:20). London: Overseas Development Institute (ODI), 11-14.

politikalarını gözden geçirmeleri gerekmektedir.⁸⁸ Kalkınma yardımına ihtiyaç duyan bir ülkenin olması bile yardım yapmak için başlı başına bir neden olabilmektedir.

- Yeni donörlerin büyük bir kısmı yardım bütçelerinin yarısından fazlasını sosyal altyapı çalışmaları için harcamaktadır. Bazı donör ülkeler için de tarım gibi üretim sektörleri de yardımların önemli bir kısmını oluşturmaktadır.⁸⁹

- Yeni donörler kötü bir şekilde yönetilen alıcı ülkelere yoğunlaşarak DAC üyesi ülkelerin doldurmadıkları boşlukları doldurmaktadır.⁹⁰ Aslında yeni donörler birçok alanda DAC ülkelerinin yarattığı boşlukları doldurmaktadır.

Alıcı ülkeler açısından sonuçları değerlendirdiğimizde şunları söyleyebiliriz;

- Altyapı çalışmalarına ağırlık verilmekte ve üretim kapasitesi artırılmaya çalışılmaktadır.⁹¹ Bu durum ise uzun vadede alıcı ülkenin kalkınabilmesi adına önemli ve gereklidir.

- Donör ülkeler alıcı ülkelerdeki yolsuzluk seviyelerini göz ardı edebilirler. Yardımların takibi ve koordinasyonu bu noktada oldukça önemlidir. Yardımların kime gittiği, ne şekilde kullanıldığı takip edilmesi gereken hususlardır.

- Alıcı ülkelere oldukça çok alternatif sunmaktadırlar.⁹² Bu durum hem yardım verilen kalemlerin çeşitliliği hem de birçok ülkenin aynı alanda yardım yapabilmesini içermektedir.

- Yeni donörler alıcı olan ülkelere farklı politikalar sunmaktadır. Bu çeşitlilikten dolayı rekabet artmaktadır.⁹³

1.2.2. Geleneksel ve Yeni donörler Temelinde Yeni Donörlerin Özellikleri

Geleneksel donörler ve yeni donörler arasında bağlantıların kurulduğu, işbirliği içinde çalışabildikleri üç boyutlu kalkınma işbirliğinde geleneksel donörler ve yükselen

---

⁸⁸ Rowlands, 2012, 646.

⁸⁹ Dreher and Fuchs, 2012, 23.

⁹⁰ Dreher, Fuchs and Nunnenkamp, 2013, 405.

⁹¹ Dreher, Fuchs and Nunnenkamp, 2013, 408.

⁹² Dreher, Fuchs and Nunnenkamp, 2013, 410.

⁹³ Woods, 2008, 1221.

donörler birlikte çalışabilmektedir. Daha önce de belirttiğimiz üzere yeni donörler bir açıdan bakıldığında geleneksel donörlerin yeterli olamadığı noktalarda devreye girmişlerdir. Bu durum iki grubun ilişkisini devamlı kılmakla birlikte aynı zamanda da iç içe geçmiş bir yapının unsurlarını oluşturmalarına sebep olmuştur. Böylelikle geleneksel donörler yeni donörlerle aynı proje içinde yer alarak belki de daha önce yardımda bulunmadıkları bölgelerle entegre olma fırsatı elde etmişlerdir.⁹⁴ Çok taraflı organizasyonlara üye olan ve birçok alanda kendilerini gösterebilme şansına sahip olan geleneksel donörler bu yönleriyle oldukça yerleşik normlara sahiptirler. Yardımların yapısı ise DAC tarafından sürdürülmekte ve yönetilmektedir.⁹⁵ Yükselen donörlerin bu tarz kurumlarla bağlantılarının az olmasından kaynaklı olarak koordinasyon problemleri yaşanabilmektedir.

Kragelund'a göre geleneksel donörler tarafından verilen kalkınma yardımları yoksulluğu azaltmak, sosyal ve ekonomik kalkınmayı iyileştirmek gibi amaçlar gütmektedir. Verilen yardımlar şarta bağlanarak etkinlik ölçülmeye çalışılmaktadır. Yeni donörlerde ise özellikle projeler şeklinde ilerleyen uygulamalarda hem organizasyon hem etkinlik ve hem de koordinasyon açısından daha sağlıklı bir sistem görülür. Çoğu öncesinde alıcı ülke olmuş ve halen de az miktarlarda da olsa yardım alan yükselen donörler, kendi tecrübelerinden de faydalanarak alıcı ülkelerin ihtiyaçlarını da göz önünde bulundururlar.

Yeni donörler çok farklı alanlarda yardım politikaları izlemektedirler. Geleneksel donörler çoğunlukla kalkınma ağırlıklı çalışmalar yaparken yeni donörler ise acil durum yardımları ve insani yardım alanlarına da yoğunlaşmışlardır. Finansal açıdan insani yardıma en çok destek veren ülkeler Arap Yarımadası'ndan gelmektedir. Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Kuveyt Batılı olmayan donörler arasında insani yardımın büyük bir çoğunluğunu sağlayan ülkelerdir. Bu ülkeleri takiben ise Rusya Federasyonu, Kore Cumhuriyeti, Türkiye, Çin ve Hindistan son 10 yılda insani yardımlar konusunda ciddi

---

⁹⁴ Cook, S. and J. Gu. (2009). The global financial crisis: Implications for China's South-South Cooperation. *IDS Bulletin*. 40(5), 38-46'dan aktaran Kragelund, P. (2010). *The Potential Role of Non-Traditional Donors Aid in Africa*. (Issue Paper No:11). Geneva: ICTSD (International Centre for Trade and Sustainable Development), 24.

⁹⁵ Rowlands, 2012, 630.

adımlar atmışlardır.⁹⁶ Ayrıca bu durum yeni donörler için de yardım verilen ülkenin içişlerine karışılmadığının ve egemenliğinin tehdit edilmediğinin göstergesidir. Günümüz tartışmalarına bakıldığı zaman ise resmi kalkınma yardımlarının 20. yüzyılın ortalarında olduğu halinin son bulduğunun ve daha farklı bir biçim aldığı tartışıldığını görmekteyiz. Daha ziyade işbirliği çalışmaları şeklinde ifade edilen bu çerçeveye ise üç önemli özellik sunmaktadır. Öncelikle bu işbirlikleri geleneksel kalkınma yardımlarının çok daha ötesine geçerek küresel anlamda rekabet koşulları yaratır. Bununla birlikte çok geniş bir alanda finansal ve teknik araçlara sahiptir. Ayrıca işbirliği çalışmalarını yürüten küresel aktörlerin sayısı da oldukça fazladır.⁹⁷ Geleneksel kalkınma yardımı yapan ülkeler aynı zamanda yardımları kamunun malı olarak görmektedirler. Bu noktadan bakıldığında ise bu ülkelerin ortak bir bütçesi varmış gibi davrandıklarını görebilmekteyiz. Yardım yapan ülkeler kendilerinden daha fazla yardım yapan ülke olduğu zaman daha az yardım yapma eğilimine gidebilmektedirler.⁹⁸

1.3. Karşılaştırmalı Analizde Kullanılan Yöntemler

“Dış yardım” konusu uzun yıllardır geleneksel yollarla yardım yapan ülkelerin haricinde günümüzde yükselen bir şekilde yardım yapmaya başlayan yeni donör ülkelerle birlikte daha da önem kazanmıştır. Bu çalışmada geleneksel donörler ve yükselen donörler olmak üzere iki temel sınıflandırma üzerinden gidilecektir. Öncelikle, Türkiye içinde Brezilya, Çin, Hindistan, Kore Cumhuriyeti, Rusya, Suudi Arabistan, Güney Afrika ve Birleşik Arap Emirlikleri’nin bulunduğu “yükselen donör”ler çerçevesinde incelenecektir. Bununla birlikte Türkiye her ne kadar bu kategori içinde bulunsu da genelden farklı bir yapıya sahiptir. Bu araştırma Türkiye’nin farklarını ve grup içerisinde aslında nerede konumlandığını ya da artık ayrı bir gruplandırma içerisinde bulunup bulunmadığını inceleyecektir.

Çalışmayı sürdürürken kullanılacak kaynaklar başta resmi kurumların yayınladığı raporlardır. Bu raporlar bizlere kantitatif veriler dahil olmak üzere tüm verilere ulaşmak

⁹⁶ Binder, Meier ve Steets, 2010, 7.

⁹⁷ Severino and Ray, 2010.

⁹⁸ Schweinberger, A.G. and Lahiri, S. (2005). On the Provision of Official and Private Foreign Aid. *Journal of Development Economics*. 80, 188.

için kolaylık sağlayacaktır. Ayrıca raporlar ülkelerin bakış açılarıyla ilgili verileri elde etmemizi kolaylaştıracaktır. Bu veriler daha ziyade kalitatif verilerdir ve ülkelerin yardım politikalarının nasıl şekillendiğini, yardım verirken hangi kriterlerin gözetildiğini ve yardımların hangi kalemler üzerinde yoğunlaştığını ortaya koyacaktır. Kullanılacak olan diğer kaynaklar ise ikinci elden kaynaklar olan konu ile ilgili yazılmış makalelerdir. Nitekim bu kaynaklar kullanıldıktan sonra gerekli bilgilerin de elde edilemeyeceği noktada mülakatlar kullanılacaktır. Ülkelerin dış politikasını etkileyen ve oldukça hassas bir konu olan kalkınma yardımları ile ilgili her bilgiye yazılı kaynaklarda erişilememektedir. Bu noktada literatürdeki eksiklikler tespit edilmiş olup mülakatlarda elde edilmesi gereken veriler de bu eksiklikler dâhilinde olacaktır. Bu eksikliklerin neler olduğu operasyonel tanımların yapıldığı kısımda açıkça belirtilecektir.

Elde edilen veriler aşağıda belirtilen ve çalışmanın tamamında kullanılacak olan bağımsız değişkenler ışığında tek tek karşılaştırmalı şekilde analiz edilecektir. Bu analizler esnasında her ülkenin hangi bağımsız değişken üzerinden hangi durumda konumlandığı belirtilecektir. Bu noktada tablolar kullanılarak analizlerin daha açık bir şekilde görülmesi sağlanacaktır. Böylelikle öncelikle Türkiye'nin içinde bulunduğu sınıflandırma olan "yükselen donör" lar arasında ne konumda bulunduğu net bir şekilde görülecektir. Sonrasında ise elde edilen bütün veriler ve bulgular ışığında Türkiye'yi aynı ve farklı kılan bütün özellikler Türkiye özelinde derinlemesine analiz edilecektir. Tezde genelden özele (tümünden gelim) bir yöntemle başvurulacaktır.

Çalışma boyunca incelenecek olan özellikler kendi içinde birçok bağımsız değişken barındırmaktadır. Çalışmada kullanılacak bağımsız değişkenlerin sonuçlarını net bir şekilde görebilmek adına yardım veren ülkelerin özelliklerini, yardım yaparken izledikleri politikaları üç açıdan incelemek mümkündür. Yardım yapan ülkelerin motivasyonları, bölgeler ve ülkeler bazında farklılık gösterebilmektedir. Ancak bu farklılıklara rağmen yükselen donörlerin genel özellikleri olarak belirtebileceğimiz nitelikler de mevcuttur. Bu genel özellikler çerçevesinde ülkelerin politikaları şekillenmekte ve sonuçları da buna bağlı olarak farklı ülkelerde farklı şekillerde tezahür etmektedir. Bu yüzden öncelikle bu genel özellikleri incelememiz gerekmektedir. İkinci olarak yükselen donörlerin yardım verirken ve işbirliği yaparken sahip oldukları motivasyonlar da bu kategorizasyonda önemli bir paya

sahiptir. Bu kısımda yardımların nasıl çeşitlenebileceği net bir şekilde oraya konmaktadır. Üçüncü olarak da yardımların alıcı ülkelerdeki sonuçlarına değinmemiz gerekmektedir.⁹⁹

Yükselen donörlerle ilgili belirtilen ve kategorize edilen bilgilerin tüm çalışma boyunca ne şekilde tanımlanacağı ve inceleneceği de aşağıdaki operasyonel tanımlamalar üzerinden olacaktır.

1.3.1. Yükselen Donörlerin Genel Özelliklerinin Operasyonel Tanımlaması

Yükselen donör ülkeler olarak incelediğimiz kategoride yukarıda belirtilen özellikler üzerinden inceleme yapılacaktır. Nitekim bu kavramların ve özelliklerin bu çalışmada ne şekilde tanımlandığına ve verilen bilgilerin hangi unsurları kapsadığına dair açıklamalar yapmak gereklidir. Bu bakımdan öncelikle yükselen donörlerin genel özellikleri açıklığa kavuşturulmalıdır. Çalışmanın önceki kısımlarında belirtilen kategorizasyonda ilk olarak yardımların donör ülkeler tarafından ne şekilde adlandırıldığı konusundaki hassasiyet belirtilmiştir. Ülkelerin, fon aktardığı ülkelerle olan ilişkilerindeki konumlandırılmalarında çoğunlukla “yardım veren ülke” olarak görülmekten hoşlanmadıkları göze çarpmaktadır. Bu husustaki veriler ise konuşmalardan, bilimsel makalelerden elde edilecektir. Bazı ülkeler ise bu konudaki politikalarını açıkça, resmi bir politika olarak ortaya koymuşlardır. Ardından belirtilen özellik ise yeni donörlerin yardımı koordine edebilecek kurumlardan çoğunlukla yoksun olduklarıdır. Bu madde için çalışmadaki ülkelerin yardımları yaparken nasıl bir organizasyon yapısına sahip olduğu ortaya konacaktır. Kimi ülkelerde devlete bağlı resmi kurumlar çerçevesinde yardım faaliyetleri yürütülürken kimi ülkelerde de birden çok kanatlı bir organizasyon yapısı ortaya çıkmıştır. Birbirine bağlı olarak işleyen ya da bağımsız yapılar ortaya koyan bu kurumlar bizlere yardımların ne ölçüde koordineli olduğunu gösterecektir. Bununla birlikte yükselen donörler uluslararası organizasyonlara daha az entegre olabilmişlerdir. Bunun tespiti ise hangi ülkenin yardım politikalarının uluslararası organizasyonların hangilerinde ve ne ölçüde yer edindiği saptanarak ortaya konacaktır. Ülkelerin resmi bir şekilde ortaya koydukları ve sistematik hale getirmiş oldukları politikalar bu açıardan oldukça net veriler elde etmeye sebep olmuştur. Bu verilerin içinde öncelikle ifade edilen “içişlerine karışmama prensibi” büyük önem

⁹⁹ Bu sınıflandırma “Yükselen Donör Tanımı” başlığı altında yapılan sınıflandırma ile aynıdır. Bu sebeple yinelemeye gerek görülmemiştir.

taşımıştır. Bu prensibi benimseyen ülkeler de özellikle belirtilecektir. Son yıllarda artan bir öneme sahip olan insani yardım konusu da bu prensip çerçevesinde değerlendirilecektir ve insani yardım alanında literatüre katkı sağlayan ülkeler ayrıca belirtilecektir. İnsani yardım alanında çoğunlukla hemfikir olan yükselen donörler hangi ülkelere yardım yapılacağı konusunda farklı politikalar benimsemişlerdir. Bu ülkelerin nüfuz alanları da ayrıca sayısal veriler ve bölgesel bazda veriler ile analiz edilecektir. Bütün bu özellikleri kapsayıcı olarak yükselen donör ülkelerin yardım politikalarının geleneksel donörlere oranla daha çok hedefe yönelik ve planlı olduğu görülmüştür.¹⁰⁰ Yükselen donörlerin bu özelliği de hangi bölgeler için daha ziyade hangi alanlarda yoğunlaştığının belirtilmesiyle desteklenmiştir.

1.3.2. Yükselen Donörlerin Motivasyonlarının Operasyonel Tanımlanması

Yükselen donör ülkelerin hangi nedenlerden yola çıkarak yardım yaptığına bakıldığı zaman aynı şekilde belirli bölgeler için bazı alanlara yoğunlaşıldığı görülmüştür. Bu bakımdan yardım yapılan alanlar ve neden o alanlarda yardım yapıldığı hususundaki iç içe geçmiş mekanizma ortaya konacaktır. Bu veriler tablo haline getirilerek incelenecektir ve böylelikle karşılaştırma yapmak kolaylaştırılacaktır. Yine son yıllarda ülkelerin aktif bir şekilde rol aldıkları afet yardımları da hangi ülkelerin bu alanda ne kadar aynı ve nakdi yardım yaptıkları belirtilerek ortaya konacaktır. Bu kısımda üzerine yoğunlaşılan doğal afetler örnek olarak sunulacak ve veriler bu afetler üzerinden değerlendirilecektir. İnsani yardımların yanı sıra diğer alanlarda yapılan yardımlar da bizlere ülkelerin hangi alanlara yoğunlaştığını göstermiş ve bu alanlar farklı parametreler oluşturarak bir noktada yardım politikalarının temeline inmeye sebep olmuştur. Esasen yardım yapılan alanlar ve ülkeler bizlere donör ülkenin yardım politikasını sunacak ve hangi nedenlerle de yardım yaptığını gösterecektir. Nitekim çalışmada da incelendiği üzere donör ülkeler farklı motivasyonlarla hareket etmişlerdir. Bu yüzden bu ayrıntılar ilgili kısımda derinlemesine incelenecektir. Bu inceleme yapılırken de her ülke için tek tek açıklama yapılacaktır. Bu açıklama içinde aynı zamanda yardımların çok önemli bir kalemini oluşturan sosyal altyapı çalışmalarını için

---

¹⁰⁰ Dreher, A., Nunnenkamp, P. And Thiele, R. (2011). Are 'New' Donors Different? Comparing the Allocation of Bilateral Aid between Non-DAC and DAC Donor Countries. *World Development*. 39(11).

sağlanan destekler de rakamsal bazda ele alınacaktır. Daha ziyade rakamsal verilerle ayrıntılı açıklamaların bulunduğu bu kısımda aynı zamanda yeni donörlerin geleneksel donörlerin bölgelerdeki eksikliklerini kapatmayı da içeren politikaları da ortaya konacaktır. Bu saptama yapılırken ise ülkeye gelen yardımların hangi ülkelerden geldiğine ve bu ülkeler arasındaki yeni donörlerin oranına bakılacaktır. Geleneksel donörlerin katkıda bulunmamış olduğu alanlar ise geleneksel donörlerin eksiklikleri olarak tanımlanmıştır. Bütün bu açılardan bakıldığında yükselen donörlerin motivasyonunu anlatan bu kısım farklı ülkelerin yoğunlaştığı farklı alanlar olması temelinde işlenecektir.

1.3.3. Yükselen Donörlerin Alıcı Ülkelerdeki Sonuçlarının Operasyonel Tanımlanması

Bu bölümün son kısmında ise kalkınma yardımları alıcı ülkelerdeki etkilerine göre değerlendirilecektir. Yeni donörlerin alıcı ülkelerdeki yolsuzlukları göz ardı edebileceği bu kısmın açıklanan ilk özelliği olmuştur. Bu noktada yapılan yardımların kimler tarafından ne şekilde kullanıldığı, yapılan yardımın miktarı ekseninde değerlendirilecek ve yolsuzluğa yol açabilecek bir dağıtım usulünün olup olmadığına bakılacaktır. Yardımları alıcı ülkede dağıtan kurumların şeffaflığı ve güvenilirliği ile birlikte verilen yardımların dağıtılan yardımlarla rakamsal bazda uyuşması ise bu özelliği kontrol etmemize yarayan etkenler olmuştur. Alıcı ülkelerin yapılan yardımları hangi alanlarda kullandıkları, donör ülkelerin yardım yaparken yardımların hangi kalemlerde kullanılacağı inisiyatifini alıcı ülkeye bırakması da ne ölçüde çeşitlilik sağlandığını ortaya koymuştur. Alternatiflerin çok olmasının bir sonucu olarak rekabet oluşturan ve gerektiren durumlar ortaya çıkabilmiştir. Bu noktada elde edilen kalitatif veriler de bu rekabetin düzeyini anlamaya yardımcı olacaktır. Donör ülkelerin politikalarına sıkı sıkıya bağlı olabilen ve alıcı ülkedeki altyapı çalışmalarına destek veren anlayış ise belirgindir. Bu sebeple donörlerin politikalarından yola çıkarak ne ölçüde bu amacın güdüldüğü ve üretim kapasitesini artırmaya yönelik çalışmaların yapıldığı ortaya konacaktır.

Yukarıda belirttiğimiz özellikler ışığında incelenen ülkeler için oldukça ayrıntılı bir veri seti oluşturulmuştur ve söz konusu ülkeler bu setler üzerinden değerlendirilecektir.

Çalışmanın son kısmında ise Türkiye'nin konumuna ağırlık verilecek ve bu yönde analizler yapılacaktır.

2. BÖLÜM

YÜKSELEN DONÖRLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Bu bölümde yükselen donörler kavramsal çerçevede belirtilmiş olan kriterler üzerinden incelenecek, örneklemimizde bulunan sekiz ülkedeki farklılıklar ve benzerlikler belirtilecektir. Bu bölüm tezin nihai amacı olan karşılaştırmalı analizi yapabilmek adına ipuçları verecektir. Yükselen donörlerle ilgili bazı yargılar /önyargılar örneklem üzerinden test edilecektir. Çalışmanın bel kemiğini oluşturan bu kısım hem bir sonraki bölümler için ön hazırlık niteliğindedir hem de kendi içinde önemli bir inceleme alanıdır.

2.1. Yükselen Donörlerin Genel Özellikleri

Yükselen donörlerin genel özellikleri ilk bölümde belirtilmiş bilgiler üzerinden incelenecektir.

2.1.1. Yükselen Donörlerin Adlandırılma Sorunsalı

İlk olarak yükselen donörlerle ilgili karşılaşılan temel kavramsal sorunsal “kalkınma yardımı”, “yardımlar” konularında *kendilerinin ne şekilde adlandırılacağı* hususudur. Farklı donörler bu hususta farklı tutumlar sergileyebilmektedirler. Kalkınma yardımları ve ekonomilerinin durumu açısından bakıldığı zaman yeniden yükselen ülkeler olarak nitelendirilen ülkeler verdikleri kalkınma yardımları sebebiyle kendilerinin nitelendirilmesi konusunda problem yaşayabilmektedirler.¹⁰¹ Nitekim bazı ülkeler “donör” olarak adlandırılmaktan memnunken bazıları da kendileri için farklı tanımlamaları tercih etmektedirler. Çin ve Hindistan verdikleri yardımları ve destekleri Güney- Güney İşbirliği'nin bir parçası olarak nitelendirmekte ve “donör” olarak algılanmaktan kaçınılmaktadırlar.¹⁰² Ayrıca Çin Hükümetinin bu konu ile ilgili bir çekincesi şudur ki Çin, “donör” olarak algılandığı takdirde “tarafını değiştirdiği” düşünüleceğinden G77'deki¹⁰³

¹⁰¹ McEwan, C. and Mawdsley, E. (2012). Trilateral Development Cooperation: Power and Politics in Emerging Aid Relationships. *Development and Change*, 43(6), 1188.

¹⁰² Dreher, Fuchs and Nunnenkamp, 2013, 409.

¹⁰³ G77, 15 Haziran 1964'te gelişmekte olan 77 ülkenin katılımı ile oluşturulmuştur. Ekonomi temelli bir kuruluş olup BM çatısı altında önemli ekonomik sorunları çözme ve Güney'in kalkınmasını sağlama amacı

konumunu riske atmış olacaktır.¹⁰⁴ *Brezilya'nın* ise “kalkınma yardımları”na oldukça hassas bir şekilde yaklaştığı görülmektedir. Kavramın bu haliyle yardım veren ve yardım alan ülke arasında hiyerarşik bir ilişkiyi vurguladığının düşünülmesinden dolayı “donör ülke” olarak nitelendirilmekten kaçınılmaktadırlar.¹⁰⁵ Brezilya devlet başkanı Lula da Silva'nın başkanlık yaptığı 2003-2010 yılları arasında Brezilya'nın dış politikasında Güney-Güney İşbirliği daha da önem kazanmıştır. 2005 yılından 2009 yılına kadar bu yönde gerçekleştirilen çalışmalarla Brezilya'nın dış yardımları miktar olarak neredeyse iki katına çıkmıştır. Brezilya Dışişleri Bakanlığı bu konu hakkında özellikle vurgu yaparak Brezilya'nın kendini yükselen donör ülke olarak görmediğini, Güney-Güney İşbirliğinin bir “yardım” olmadığını, katılımcıların faydalandığı bir işbirliği olduğu yönünde açıklama yapmıştır.¹⁰⁶ Yükselen donörlerden olan ve aynı zamanda OECD DAC'a üye olan *Güney Kore* ise gerek uyguladığı politikalar ve kalkınma yardımlarına bakış açısı ve gerekse de bu yöndeki motivasyonları sebebiyle farklı bir vaka örneği sergilemektedir. Güney Kore'yi farklı kılan durumlardan en önemlisi DAC'a üye olmasıdır. Nitekim bu durumun dolaylı bir sonucu olarak Güney Kore, alıcı ülkeler ile kendisi arasındaki sınırı muhafaza etmeye çalışmakta ve kendi deneyimlerinden de yola çıkarak alıcı- donör ilişkisini kabul etmektedir. Yardımları, bağışlardan çok krediler şeklinde yapan Güney Kore, bu şekilde yapıldığı takdirde alıcı ülkelerin daha sağduyulu bir şekilde kalkınma yardımlarını kullanacağını düşünmektedir.¹⁰⁷ Bu bakımdan da OECD DAC kriterleri çizgisinde kalmakta ve genel çerçeve olarak bu prensipleri benimsemektedir. Buna paralel olarak da “donör” olarak nitelendirilmekten rahatsız olmayacağını belirtmek yanlış olmayacaktır. *Güney Afrika* ise içinde bulunmuş olduğu kalkınma yardımları programlarını bir “işbirliği” olarak tanımlamakta ve bu kavramı tercih etmektedir. Bu işbirliği programları genellikle üçlü bir mekanizma ile işlemekte, geleneksel bir donör ülke ile işbirliği yapılarak genelde Afrika'da olan bir alıcı ülkeye yardımlar sağlanmaktadır. Ayrıca Güney Afrika da birçok donör ülke

---

gütmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: About the Group of 77. Web: <http://www.g77.org/doc/>, 30 Temmuz 2015'te alınmıştır.

¹⁰⁴ Binder, Meier and Steets, 2010, 13.

¹⁰⁵ Rowlands, 2012, 636.

¹⁰⁶ Hochstetler, K. (2012). *Brazil as an Emerging Environmental Donor*. (Policy Brief No: 21). CIGI Online Web: https://www.cigionline.org/sites/default/files/no21_1.pdf 25 Mayıs 2015'te alınmıştır.

¹⁰⁷ Chun, H.M., Munyi, E. N. and Lee, H. (2010). South Korea as an Emerging Donor: Challenges and Changes on its Entering OECD/DAC. *Journal of International Development*, 22, 793.

tarafından değerli bir “partner” olarak görülmektedir.¹⁰⁸ Güney Afrika için “kalkınma partneri” nitelendirmesinin kullanılmasının tercih edilmesinde Güney Afrika’nın kolonyal bir ilişkide dominant ekonomik güç olarak görülüp bu ilişki türünü devam ettirmeme konusundaki duyarlılığı da etkili olmaktadır.¹⁰⁹ *Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri*’ne bakıldığı zaman ise iki ülkeyi de aynı potada değerlendirmek mümkündür. İki ülke de uzun yıllardır kalkınma yardımlarına destek vermekte ve “donör” olarak adlandırılmakta bir sıkıntı görmemektedirler. Güney- Güney işbirliğine benzer olan özellikleri ise bu işbirliği içerisindeki diğer ülkeler gibi OECD ve DAC ile titizlikle işbirliği içine girmeleridir.¹¹⁰ Ayrıca Birleşik Arap Emirlikleri “cömert ve önemli bir donör” olmayı kendine amaç edinmiştir.¹¹¹ Rusya’ya bakıldığında ise daha farklı bir bakış açısı görülmektedir. Rusya “yeniden yükselen” bir donör ülke olmaya önem atfetmektedir. Bu sebeple donör ülke olmak Rusya tarafından rahatsızlık verici bir durum olarak algılanmamaktadır.¹¹² Ayrıca tartışılan bir konu olarak Rusya’nın bu şekilde tanımlanmasının ardında yatan nedenin bir etki alanı oluşturmak ve halk üzerindeki algısını yeniden inşa etmek olduğu da vurgulanmaktadır.¹¹³ Bütün bu tanımlamalardan sonra şunu belirtmek gerekir ki kalkınma işbirlikleri ile dış yardımlar aynı anlama gelmemekte ve kavramların kullanımı da ülkelere göre değişmektedir.¹¹⁴

2.1.2. Yükselen Donörlerin Koordinasyonu Sağlayıcı Kurumları

İncelemeye konu olan sekiz ülkede de kalkınma yardımları kendi içlerinde bir sistematik işletilerek gerekli yerlere ulaştırılmaktadır. Nitekim yükselen donörlerin koordinasyonu sağlama noktasında eksik oldukları savı literatürde var olan bir bilgidir. Bu sebeple öncelikle bu ülkelerin *hangi kurumlarla ve ne şekilde yardımları organize ettikleri*

¹⁰⁸ Braude, W., Thandrayan, P. and Sidiropoulos, E. (2008). *Emerging Donors in International Development Assistance: The South Africa Case*. Canada: International Development Research Centre, 4.

¹⁰⁹ Braude, Thandrayan and Sidiropoulos, 2008, 6.

¹¹⁰ Kimberly, S., Fordelone, T.Y. and Zimmermann, F. (2010). BEYOND THE DAC THE WELCOME ROLE OF OTHER PROVIDERS OF DEVELOPMENT CO-OPERATION. *DCD Issues Brief Online, May 2010*, 1. Web: <http://www.oecd.org/dac/45361474.pdf> 23 Mart 2015’te alınmıştır.

¹¹¹ Binder, Meier, Steets, 22.

¹¹² Binder, Meier, Steets, 17.

¹¹³ İnternet: Provost, C. (25 May, 2011). The rebirth of Russian Foreign Aid. *The Guardian*. Web: <http://www.theguardian.com/global-development/2011/may/25/russia-foreign-aid-report-influence-image> 24 Mart 2015’te alınmıştır.

¹¹⁴ McEwan ve Mawssley, 2012, 1188.

belirtmelidir. Aşağıda sistematik hale getirilmiş olan çizelgede örneklem ülkelerin kalkınma yardımlarının uygulanmasına katkı sağlayan resmi kurumların listesi bulunmaktadır.

Çizelge 2.1. Örneklem Ülkeler İçinde Yardım Koordinasyonunu Sağlayan Kurumlar

BREZİLYA	Dışişleri Bakanlığı başkanlığında bakanlıklar arasındaki bir çalışma kurulu, Brezilya İşbirliği Ajansı (The Brazilian Cooperation Agency - <i>Agência Brasileira de Cooperação- ABC</i>), Bilim ve Teknoloji Bakanlığı, Brezilya Sosyal Kalkınma Bakanlığı. ¹¹⁵
ÇİN	Ticaret Bakanlığı içerisinde “Dış Ülkelere Yardım Departmanı”, Ticaret Bakanlığı faizsiz krediler ve yardımlardan sorumlu olmaktadır. ¹¹⁶ Maliye Bakanlığı ve Çin İhracat İthalat Bankası da yardımlarla ilgili süreçte doğrudan bulunurken Dışişleri Bakanlığı, Sağlık ve Eğitim Bakanlığı, Çin Kalkınma Bankası ve kamu yatırımları da dolaylı olarak Çin kalkınma yardımlarının kurumsal mekanizmasında yer almaktadır.
HİNDİSTAN	Hindistan Kalkınma Girişimi adı altında bağışlar ve proje yardımları yapılmakta; Hindistan Maliye Bakanlığı bünyesindeki Ekonomik İlişkiler Departmanı kredilerin limitini belirlemekte ¹¹⁷ ve Hindistan İhracat- İthalat Bankası krediler sağlamakta; Dışişleri Bakanlığı yardımların bütçelerini raporlamaktadır. ¹¹⁸ Ayrıca teknik işbirliği ve eğitimler Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki Teknik ve Ekonomik İşbirliği Departmanı tarafından sağlanmaktadır. ¹¹⁹
KORE CUMHURİYETİ	Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı içindeki Kore Uluslararası İşbirliği Kuruluşu (KOICA- Korea International Cooperation Agency) ve EXIM Bank içerisindeki Ekonomik Kalkınma İşbirliği Fonu (EDCF- Economic Development Cooperation Fund) ikili bir yapı ile çalışmaktadır. KOICA, bağışlar ve teknik işbirliklerini kontrol etmektedir. Exim Bank’ın da işleyişinde rehberlik eden Strateji ve Maliye Bakanlığı gelişen ülkelere verilen düşük faizli kredilerden sorumludur. Yardımların yürütülmesi ise çoğunlukla KOICA ve EDCF tarafından gerçekleştirilmektedir. ¹²⁰

¹¹⁵ Yonemura, A. (2010). Brazil in Africa. In King, K. (Ed.), *A Brave New World of ‘Emerging’, ‘non-DAC’ Donors and Their Differences from ‘Traditional’ Donors*. Geneva: NORRAG News, 41.

¹¹⁶ China’s Development Cooperation, available at <http://www.oecd.org/dac/dac-global-relations/chinas-development-co-operation.htm>. 25 Mayıs 2015’te alınmıştır.

¹¹⁷ Ayyar, R.V.V.(2010). India: an Emerging Donor?. In King, K. , 2010, 46.

¹¹⁸ Fuchs, A. and Vadlamannati, K.C. (2011). The Needy Donor: An Empirical Analysis of India’s Aid Motives. *World Development*, 44, 111.

¹¹⁹ McCormick, D. (2008). China & India as Africa’s New Donors: The Impact of Aid on Development. *Review of African Political Economy*, 35(115), 84.

¹²⁰ Chun, H.M. (2010). South Korea, the Newest DAC Donor and its Challenges. In King, K., 2010, 76.

RUSYA	Rusya'nın yardım mekanizması Dışişleri, Maliye, Ekonomik Kalkınma, Eğitim ve Bilim, Sağlık ve Sivil Savunma Bakanlığı ile insani yardımları organize eden Rusya Sivil Savunma Acil Durum ve Doğal Afetler Bakanlığı (The Ministry of the Russian Federation for Civil Defence, Emergencies and Elimination of Consequences of Natural Disasters– EMERCOM) işbirliği ile sağlanmaktadır. ¹²¹
SUUDI ARABİSTAN	Suudi Arabistan Maliye Bakanlığı, Arap Ulusal ve Bölgesel Kalkınma Kurumları Koordinasyon Grubu, Suudi Kalkınma Fonu (the Saudi Fund for Development), Suudi Kızılay Derneği, Suudi Yardım Komiteleri ¹²² yardımları sağlayan kurumlardır. Suudi Kalkınma Fonu ise genellikle bağışları ve kredileri alıcı ülkelere sağlar. ¹²³
GÜNEY AFRİKA	Güney Afrika Kalkınma İşbirliği Kuruluşu (South African Development Partnership Agency- SADPA), Afrika Rönesans ve Uluslararası İşbirliği Fonu (African Renaissance Fund of the Department of Foreign Affairs- ARF), Güney Afrika Gümrük Birliği (Southern African Customs Union- SACU), Çok Taraflı Ekonomik Bölge (Multilateral Monetary Area-MMA), Tarım Departmanı (the Department of Agriculture), Güney Afrika Merkez Bankası (the South African Reserve Bank), Eğitim Departmanı (the Department of Education), Güney Afrika Ulusal Savunma Gücü (the South African National Defence Force- SANDF), Güney Afrika Polis Teşkilatı (The South African Police Services- SAPS), Kamu Hizmetleri ve Yönetimi Departmanı (the Department of Public Service and Administration (DPSA), Bilim ve Teknoloji Departmanı (the Department of Science and Technology- DST) kurumlarıyla yardımlar yapılmakta ve yürütülmektedir.
BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	BAE'nin dış yardım koordinasyonu Uluslararası İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı tarafından koordine edilmektedir. Kalkınma yardımlarını, insani yardımları ve bağışları içeren yıllık raporlar sunmaktadır. ¹²⁴ Arap Ulusal ve Bölgesel Kalkınma Kurumları Koordinasyon Grubu Güney ülkelere olan düşük faizli kredileri ve güvenceleri senkronize eder. ¹²⁵ Abu Dabi Kalkınma Fonu ise genellikle bağışları ve kredileri alıcı ülkelere sağlar.

¹²¹ Brezhneva, A. and Ukhova, D. (2013). Russia as a Humanitarian Aid Donor. *Oxfam Discussion Papers*, 5.

¹²² Binder, Meier, Steets, 2010, 19.

¹²³ Momani, Ennis, 2012, 618.

¹²⁴ Foreign Aid. *UAE Interact*. Web: http://www.uaeinteract.com/government/development_aid.asp, 23 Mart 2015'te alınmıştır.

¹²⁵ Momani and Ennis, 2012, 616. Ayrıntılı bilgi için: UAE Donor Organizations. UAE Ministry of International Cooperation and Development. Web: <https://micad.gov.ae/En/Donors> 20 Haziran 2015'te alınmıştır.

Brezilya, Dışişleri Bakanlığı'nın kalkınma işbirliği adına genel yol haritasını çıkardığı ve daha ayrıntılı çalışmalar için yine Dışişleri Bakanlığı'nın koşulları belirlediği bir sistem ile kalkınma işbirliği politikalarını yürütmektedir.¹²⁶ Nitekim ABC, 1987 yılında Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olarak kurulmuştur ve hükümet organizasyonu olarak görev yapmaktadır. Başlıca görevi ulusa ve uluslararası işbirliğini güçlendirebilmek ve dış politika öncelikleri ile ülke içindeki kalkınma ihtiyaçları arasında bir köprü oluşturabilmektir. Nitekim çok parçalı fakat birbirine eklemlenememiş bir yardım yapısına sahip olan Brezilya'da yardım politikaları genellikle *ad hoc* bir nitelik taşımaktadır.¹²⁷

Suudi Arabistan yardım konusunda Körfez bölgesinin ikinci büyük ülkesidir. Binder'e göre ülkede yardım konularındaki karar alma mekanizması kurumlar aracılığıyla değil birkaç birey aracılığı ile işlemektedir. Suudi Yardım Komiteleri ise sadece stratejik olarak büyük önem atfeden olaylar için kurulmaktadır. Nitekim bu işleyiş de prensin komutasında ilerlemektedir. Nitekim Nonneman ise Suudi Arabistan'ın kalkınma yardımlarına iki açıdan baktığını ve bunlardan ilki olan politik motivasyonlar ile ilgili kısmın Maliye Bakanlığı tarafından yürütüldüğünü belirtmektedir. Ekonomik kalkınma ile ilgili olan ikinci kısım ise Suudi Fon'u tarafından yürütülmektedir.¹²⁸ *Birleşik Arap Emirlikleri* ile aynı çatı altında bulunduğu organizasyon ise Arap Ulusal ve Bölgesel Kalkınma Kurumları Koordinasyon Grubu'dur. Bu grubun iki yönlü işlemekte ve neredeyse Körfez ülkelerinin tamamının yardımlarını koordine etmektedir. İlk olarak Grup kendi içinde toplantılar düzenlemekte ve politikalarında uyumluluk yaratmaya çalışmaktadır. İkinci olarak ise grup üyeleri aktif olarak Dünya Bankası, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (European Bank for Reconstruction and Development- EBRD) gibi uluslararası donörlerle işbirliği yapmaktadırlar.¹²⁹ Ayrıca grup, sekiz uluslararası ve bölgesel organizasyona Körfez Bölgesinin yardımlarının önemli bir kısmını iletmektedir. Bu kuruluşlar şunlardır: İslami Kalkınma Bankası (the Islamic Development Bank Group- ISDB), OPEC Fonu (the OPEC Fund for International Development- OPEC Fund), Arap Ekonomik ve Sosyal Kalkınma

¹²⁶ German Development Institute. (2007). *Trilateral Development Cooperation with 'New Donors'*. (Briefing Paper No:5), 3.

¹²⁷ Cabral, L. (2010). Brazil's Emerging Aid Programme: Time to Move Beyond the *Jabuticaba* Complex. In King, K. ,2010, 39.

¹²⁸ Nonneman, G. (1988). *Development, Administration and aid in the Middle East*. London: Routledge, 153.

¹²⁹ Momani, Ennis, 2012, 616.

Fonu (the Arab Fund for Economic and Social Development -AFESD), Arap Afrika Kalkınma Bankası (the Arab Bank for Economic Development in Africa- BADEA), BM Kalkınma Organizasyonları Arap- Körfez Programı (the Gulf Arab Programme for UN Development Organizations- AGFUND), Suudi Kalkınma Fonu, Abu Dabi Kalkınma Fonu (the Abu Dhabi Fund for Development- ADFD) ve Arap Ekonomik Kalkınması Kuveyt Fonu (the Kuwait Fund for Arab Economic Development- KFAED). İki taraflı ve çok taraflı organizasyonlar ile kurulan ilişkilerden ayrı olarak BAE ve Suudi Arabistan için halktan gelen yardımlar ve yönetici ailelerden gelen yardımlardan ayrı bir yardım mekanizması düşünmek mümkün olmamaktadır.¹³⁰

Rowlands, Çin'in kurumsal koordinasyon yapısının Brezilya, Rusya, Hindistan ve Güney Afrika'ya oranla daha düzgün işlediğini belirtmekte; fakat buna rağmen kalkınma yardımları ve bu konudaki elementlerin merkezden yönetiminin buna paralel bir şekilde iyi işlemediğini vurgulamaktadır.¹³¹ Buna karşın Çin ve Frolic Çin'in kalkınma yardımı programlarının oldukça uyumlu olduğunu savunmaktadır. Bunun nedeni ise bütçeleme ve politika yapımı ile ilgili kuralların oldukça iyi tanımlanmış olmasıdır. Buna karşın Davies ise Çin'in politikasındaki eksiklikler ve koordinasyondaki sıkıntılar sebebiyle iyi işleyen bir yapıya sahip olmadığını vurgulamaktadır.¹³² Nitekim Çin'de yardım mekanizmasının içerisinde bulunan birçok kuruluş olmasına rağmen hem kuruluşlar arasındaki hem de uluslararası anlamdaki şeffaf olmayan durum sebebiyle işleyişin düzgün olmadığı şeklinde yorumlanabilmektedir.

Hindistan'a bakıldığında ise yardım programlarının ekseninde Dışişleri Bakanlığı görülmektedir. Teknik ve kültürel yardımların yanı sıra iki taraflı yardımlarla ilgilenen bu bakanlığın dışında ikinci olarak Maliye Bakanlığı gelmektedir. Kurumlar Agrawal'a göre entegre olmuş gibi görünse de aslında tam anlamıyla merkezden yöneten bir kurum olmadığı için entegre olamamıştır. Ayrıca birçok bakanlığın da içinde bulunduğu parçalı bir yapı ile işleyişine devam etmektedir. Kalkınma yardımının ne olduğuna ve nasıl işlediğine

---

¹³⁰ Momani, Ennis, 2012, 620.

¹³¹ Rowlands, 2013, 640.

¹³² Rowlands, 2013, 639.

dair standart tanımlamaların ve verilerin bulunmaması da Hindistan'daki "kalkınma yardımları"nın stratejik bir amaca hizmet edemediğini göstermektedir.¹³³

Güney Afrika'da ise koordinasyonun önündeki en büyük engel birçok merkezi gücün olması; fakat yardımları kontrol edebilecek ana bir gücün olmamasıdır. SACU ve MMA ise en büyük çaptaki finansal akışı koordine etmektedir. ARF, kalkınma yardımları konusunda en odaklanmış çalışmaları yapan kurum olmuştur. Kalkınma yardımı konusundaki en önemli projeleri bakanlıklarla işbirliği halinde yürütmektedir. Bu durum ARF'nin tutarlılığını azaltmaktadır.¹³⁴ Kalkınma konusundaki araştırmaları yapan en önemli kurum DST olmuştur.¹³⁵

Rusya'ya baktığımızda ise farklı bir mekanizma ile karşılaşmaktayız. Rusya'nın yardım mekanizması merkezi bir kontrole sahiptir ve yürütmenin başında bulunan Cumhurbaşkanının ofisinden yürütülmektedir. Bu durum da bakanlıkların etkisi azaltmaktadır. Çin Komünist Partisi çatısı altında işleyen bir mekanizmaya sahip olan Çin de merkezileşmeye doğru ilerlemektedir.¹³⁶ Bu açıdan bakıldığında Çin ve Rusya benzemektedir. Çin, Rusya ve muhtemelen Hindistan'da bölgesel ve küresel hedefleri gerçekleştirme amacıyla kalkınma yardımları için merkezden bir politikanın yürütülmesi gerekmektedir.¹³⁷

Güney Kore'nin kurumsal mekanizmasına bakıldığında EDCF'nin kalkınma kredilerini sağlama amacıyla kurulduğu görülmektedir. KOICA ise hibe yardımlarının işleyişini ele almak amacıyla kurulmuştur. KOICA Dışişleri Bakanlığı bünyesinde kurulmuş olup aynı zamanda iki taraflı bağımlı olmayan yardımları dağıtmaktadır. 1995 yılından itibaren de Kore kökenli hükümet-dışı organizasyonların denizaşırı projelerine de fon sağlamaktadır. Aynı zamanda teknik işbirliği programlarından da KOICA sorumludur. Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı ise BM ve BM'e bağlı kuruluşlar aracılığıyla yapılan katkılarının koordinasyonu ile

¹³³ Agrawal, S. (2007). *Emerging Donors in International Development Assistance: the India Case*. Canada: International Development Research Centre, 8.

¹³⁴ Rowlands, 2013, 640.

¹³⁵ Braude, Thandrayan and Sidiropoulos, 2008, 19.

¹³⁶ Rowlands, 2013, 641.

¹³⁷ Rowlands, 2013, 641.

görevlidir. Son olarak ise Maliye ve Ekonomi Bakanlığı ise Dünya Bankası, Asya Kalkınma Bankası (Asian Development Bank- ADB) ve Afrika Kalkınma Bankası (African Development Bank- AFDB) gibi kalkınma kuruluşlarına bağışta bulunma görevini üstlenmektedir.¹³⁸

2.1.3. Yükselen Donörler ve Çokboyutlu Organizasyonlarla İletişim

Yükselen donörlerin diğer bir özelliği ise *çok boyutlu organizasyonla olan iletişimsizlik veya etkin olmayan iletişimdir*. Nitekim söz konusu ülkeler şu şekillerde organizasyonları benimsemekte ya da uygulanan politikaları içselleştirebilmektedir:

Rusya, çok taraflı sağlık girişimleri ve Dünya Bankası ve IMF tarafından belirlenen borcun ertelenmesi hususlarını dikkate almaktadır. Ayrıca DAC üyeleri tarafından uygulanan “şartlılık ilkesi” (conditionality) de Rusya tarafından uygulanması kabul görebilecek gibi görülmektedir. Bunu yaparken de DAC ülkeleri ile çok taraflı ve iki taraflı işbirlikleri bu durumu kolaylaştıran bir etken olabilecektir. Nitekim güçlü bir ülke olarak Rusya bu işbirliklerinin altında saklı olan ve kendisine dikte ettirilebilecek prosedürleri kabul etmek zorunda hissettirmeyecektir.¹³⁹ Woods’un iddia ettiği bu özellik aslında *Çin* örneğinde kendini bulmaktadır. Çin ve Frolic yaptıkları çalışmada da Çin’in ortak çalışmalara dayalı işbirlikleri hususunda isteksiz olduklarını belirtmiştir.¹⁴⁰ Fakat çıkarları gereği çok taraflı oluşumlar için çalışmalar da yapılmaktadır. Çin daha ziyade bölgesel programlarda rol almaktadır. Bu yöndeki ilk çalışmaları Asya Kalkınma Bankası ve Greater Mekong Subregion ile atmakla beraber bölgesel bir takım oyuncusu gibi algılanmaktan da endişe duymaktadır. Bu noktada bu organizasyonlarla çalışma işleyişini oturtabilecek olan Çin’in kalkınma yardımları programlarında çok taraflı organizasyonların önemi gittikçe artacaktır.¹⁴¹ Özellikle Afrika’da içinde Çin’in bulunduğu üçlü işbirlikleri yapılırken Brautigam bunun sembolik olarak kalacağını; çünkü Çin’ in yardım yapısı ile DAC

¹³⁸ Lumsdaine, D. and Schopf, J.C. (2007). Changing values and the recent rise in Korean development assistance. *The Pacific Review*, 20(2), 228.

¹³⁹ Rowlands, 2013, 642.

¹⁴⁰ Chin, G. Ve Frolic, B.M. (2007). *Emerging donors in International Development Assistance: the China Case*. Canada: International Development Research Centre.

¹⁴¹ Rowlands, 2013, 642.

kriterlerinin nadiren uyum sağladığını savunmaktadır.¹⁴² Çin'in insani yardımlar boyutundaki yardım mekanizmasına bakıldığında ise bu alanda çok taraflı işbirliklerini önemli bulduğu görülmektedir. Uluslararası Afetleri Önleme Strateji Merkezi (International Strategy for Disaster Reduction- ISDR) ve onun bünyesindeki Araştırma ve Kurtarma Takımı ve bölgesel bazda da Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (Association of Southeast Asian Nations- ASEAN) ile işbirliği içerisinde olmuştur.

Hindistan'a bakıldığında ise her ne kadar Hindistan BM, G77 ve Bağlantısızlar Hareketi gibi oluşumların içinde bulunma yönünde genel bir eğilim gösterse de Hindistan siyasi otonomisinden feragat etmeye meyilli olmamaktadır ve bu oluşumlara olan katkısı prensipte ve sınırlı olmaktadır. Hindistan bu alanda önemli rol üstlenen refah sahibi ülkelerle, onların işbirliği yapmak adına doğru ülkeler olduğuna emin olduğu sürece, işbirliği yapabilmektedir. Bunun en önemli örneği ise IBSA (Hindistan- Brezilya- Güney Afrika)'dır. Bu oluşum sayesinde üç ülke ortak politik ve sektörel yaklaşımlar üzerine yoğunlaşabilmekte ve ortak bütçeli projeler yürütebilmektedirler. Hindistan insani yardımlarını ise Merkezi Acil Durum Müdahale Fonu (Central Emergency Response Fund- CERF), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (United Nations High Commissioner for Refugees- UNHCR) ve Dünya Gıda Programı (World Food Program- WFP) aracılığı ile ilgililere ulaştırmaktadır. Nitekim bu işbirlikleri henüz, Çin için de olduğu gibi Hindistan'ı da insani yardım konusunda karar alan bir mekanizma içerisinde bulunmaya doğru ilerletmemiştir.¹⁴³ *Brezilya* ise bir geleneksel donör ve bir alıcı ile birlikte üçlü işbirliklerine önem vermektedir. Bu işbirlikleri yönünde çok büyük ölçüde dışarıya açıklık varmış gibi görünse de bu işbirlikleri Brezilya'nın kalkınma yardımlarının önemli bir bileşenini oluşturmamaktadır. Yapılan araştırmalar ise Brezilya'nın yardımlarının yaklaşık dörtte üçünün çok taraflı kanallar yoluyla yapıldığını ortaya koymaktadır. Brezilya üçlü işbirliklerinde ise çoğunlukla Japonya, Almanya ve İngiltere ile çalışmaktadır.¹⁴⁴ Yapılan genel yardımların dışında Brezilya insani yardım konusunda da oldukça ön planda kalmak istemiştir. Nitekim Haiti Depremi sonrasında BM ile işbirliği yaparak neredeyse yaptığı yardımların tamamını BM kuruluşları ile bölgeye yönlendirmiştir. Ayrıca Brezilya, Çin ve

¹⁴² Brautigam, D. (2011). Aid with Chinese Characteristics: Chinese Foreign Aid and development finance meet the OECD-DAC Regime. *Journal of International Development*, 23(5), 753.

¹⁴³ Binder, Meier, Steets, 2010, 15.

¹⁴⁴ Rowlands, 2013, 643

Hindistan gibi ISDR'nin de aktif bir katılımcısıdır. Ayrıca Dünya Bankası bünyesinde felaket riskini azaltmak adına çalışmalar yapan bir oluşum olan Afet Azaltımı ve İyileştirme için Küresel Hizmet Birimi (the Global Facility for Disaster Reduction and Recovery- GFDRR)'de de aktif bir rol almaktadır. Ayrıca BM Gıda ve Tarım Örgütü (Food and Agriculture Organization of the United Nations- FAO) ve Dünya Gıda Programı (World Food Program- WFP) ile tarım ile ilgili kalkınma konularında işbirliği yapmaktadır.¹⁴⁵

Güney Afrika da üçlü işbirlikleri ve diğer işbirliği mekanizmalarının uygulanmasını çoğunlukla uygun bulmaktadır. İşbirliklerinin çoğu Avrupa'dan olan iki taraflı geleneksel bir donör ülke ile olmaktadır. Afrika işbirlikleri sayesinde kendi kısıtlı kaynaklarını da güçlendirebileceğini düşünmektedir. Özellikle FAO, BM Çocuklara Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund- UNICEF) ve UNHCR aracılığı ile Afrika ülkelerine yardım sağlamaktadır.¹⁴⁶ Rusya, çok taraflı düzenlemelere katılım konusunda daha aktif görünürken Çin ise bölgesel gruplarda önemli roller üstlenebilmektedirler.¹⁴⁷ Rusya, G8 ülkeleri ve Avrupa ülkeleri ile yakından iletişim kurmaktadır. Rusya bütün bu oluşumlarla iç içeyken aynı zamanda kendi bağımsızlığını ve otonomisini tehdit edebilecek durumlardan da kaçınmaktadır. DAC kurallarının da kendi açısından uygun olanlarını uygulamaktadır. İnsani yardım kavramında ise geleneksel donörler ile kavramın tanımlanması hususunda ayrılığa düşen Rusya bu sebeple çok taraflı işbirlikleri açısından olumsuz durumlar yaşamakta; insani yardım tanımı "hesap verilebilirlikten uzak" olarak nitelendirilmektedir. Buna rağmen Rusya 2005'ten beri İnsani İşler Koordinatörü Ofisi (Office for the Coordination of Humanitarian Affairs- OCHA)'nin operasyonlarına en çok katkı veren geleneksel olmayan donördür.¹⁴⁸ Çin ise belki de bu ülkeler içinde geleneksel yardım mekanizmasına en şüpheli bakan ülkelerden biridir. Hindistan ise demokratik olma ve geleneksel donörlerle işbirliği yapma bakımından Çin ve Güney Afrika ile Brezilya arasında bir yerde konumlanmaktadır.

Güney Kore, çok iyi entegre olmuş bir yükselen donör özelliği taşımaktadır. OCHA Donör Destek Grubu'na (OCHA Donor Support Group) katıldıktan sonra 2009'da OECD

¹⁴⁵ Binder, Meier, Steets, 2010, 12.

¹⁴⁶ Binder, Meier, Steets, 2010, 20.

¹⁴⁷ Rowlands, 2013, 643.

¹⁴⁸ Binder, Meier, Steets, 2010, 17.

DAC'a üye olmuş ve kalkınma yardım politikalarını belirleyen ve yapılan yardımları inceleyen en önemli kuruluş içerisinde kendini bulmuştur. 2006'dan bu yana CERF'e en çok katkı sağlayan geleneksel olmayan donör ülkedir.¹⁴⁹

Suudi Arabistan, WFP için bağışta bulunan en büyük donör ülke sıfatını taşımaktadır. Ayrıca UNHCR için de yardımda bulunan Suudi Arabistan, işbirliği yapacağı kuruluşları seçerken hesap verilebilirlik ve fonların etkili kullanımı gibi kavramları da gözetmektedir. Bunlar dışında insani yardımın tanımlanması, yardım mekanizmasında Suudi çıkarlarının işletilmesi gibi konularda düşüncede ve uygulamada farklılıklar olduğundan dolayı Suudi Arabistan Batılı donör ülkeler ile işbirliği yapamamaktadır.¹⁵⁰

*Birleşik Arap Emirlikleri'*ne bakıldığında ise çok taraflı kuruluşlar ve geleneksel donörler ile işbirliği yapmaya eğilimli olduğu görülmektedir. Global Humanitarian Appeal¹⁵¹ 2009 yılında Abu Dabi'de faaliyete geçmiştir. 2006'da OCHA Donör Destek Grubu'na katılmıştır. Ayrıca Oxfam ve USAID ile ilişkiler de geliştirilmiştir.¹⁵²

2.1.4. İçişlerine Karışmama ve Egemenliğe Saygı Prensibi

Yükselen donörlere atfedilen ikinci özellik ise *İçişlerine karışmama ve egemenliklerine saygı gösterme prensibini* benimsiyor olmalarıdır. Bu ilke Bandung Konferansı'na dayanmaktadır. Güney- Güney işbirliği içerisinde bulunan tüm ülkeler içişlerine karışmama ilkesini benimsemektedir.¹⁵³ Yardım programını uygulayan ülkelerin ekonomik açıdan ve yönetim açısından koşul beklememesi de bunun bir sonucudur.¹⁵⁴ Alıcı ülkede görülmesi beklenen uygulamalar elbette ki olmaktadır; ancak bu uygulamalar

¹⁴⁹ Binder, Meier, Steets, 2010, 16.

¹⁵⁰ Binder, Meier, Steets, 2010, 19.

¹⁵¹ Global Humanitarian Appeal önemli doğal felaketlerle ilgili uluslararası insani yardım kuruluşlarının bütçe taleplerinin toplanması ve stratejik eylem planlarının derlenmesidir.

¹⁵² Binder, Meier, Steets, 2010, 23.

¹⁵³ Walz and Ramachandran, 2011, 17. ve ayrıca bkz. Quadir, F.(2013). Rising Donors and the New Narrative of 'South- South' Cooperation: what prospects for Changing the Landscape of Development Assistance Programmes?. *Third World Quarterly*. 34(2), 323.

¹⁵⁴ Background Study for the Development Cooperation Forum: Trends in South- South and triangular Development Cooperation. *ECOSOC*, Nisan 2008, 21.

daha ziyade projelerin uygulanabilirliği konusundaki teknik detaylar ve incelemelerdir.¹⁵⁵ Yükselen donörler adına genel olarak kaygı yaratan durum şudur ki bu donör ülkelerin yardım yaptıkları ülkelere “iyi yönetim” kavramını empoze etmeme yönündeki tercihleri. İçişlerine karışmama prensibiyle hareket eden yükselen donörler bu yöndeki bir çalışmayı kendi prensiplerine aykırı bulmaktadırlar.¹⁵⁶ Buna karşın Manning ise uluslararası normların alıcı ülkelere de uygulanması hususundaki tereddütün oldukça endişe verici bir durum olduğunu vurgulamaktadır.¹⁵⁷ Bunun sebebi ise bu prensibi benimseyen ülkelerin “şartlılık ilkesi” ni uygulamamalarıdır. Şöyle ki yükselen donörler yardım yaptıkları zaman bunu belirli bir koşula bağlamamakta ve alıcı ülkelere kendi politikalarını kendilerinin belirlemesi hakkını sunmaktadırlar. Bu durum donör ülkelere göre yardımların daha nitelikli olmasına sebep olurken aksi görüşü benimseyenlere göre bir tehlike arz etmektedir. Bununla birlikte gruba mensup üyeler kendi prensiplerini de bu yolla belirleyebilmektedirler. Çin, yardımlarını “egemenlik”, “eşitlik” ve “karşılıklı saygı” prensiplerini gözeterek yapmaktadır. Ülkeler içindeki ekonomik koşullarının değişmesinin kalkınma yardımlarında önemli bir etkisi olacağını düşündüğü için, özellikle Afrika açısından, Çin’in alıcı ülkelere önem verdiği şey siyasi istikrardır. Siyasi istikrar ülkelerin ekonomisinde de istikrara yardımcı olabilmekte ve uzun vadede donör ülkenin daha uygulanabilir planlar yapabilmesine katkı sağlamaktadır.¹⁵⁸ Hindistan da buna benzer olarak toprak bütünlüğüne saygı, karşılıklı saldırmazlık, başka devletlerin içişlerine karışmama, eşitlik ve karşılıklı fayda, barış içinde bir arada yaşama prensiplerini benimsemiştir.¹⁵⁹ Güney Afrika’da krediler ve diğer finansal destekler proje kapsamında ve taraflar arasındaki taslaklara göre şekillenir; fakat fonlar demokrasi ve iyi yönetişimi geliştirmek adına kullanılmaktadır. Fonlar aynı zamanda çatışmaları önlemek ve çözümlenmek adına da kullanılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında fonların bağlayıcı olduğu ve yönetimi iyileştirmesinin beklendiği görülmektedir.¹⁶⁰ Bunun dışında Güney Afrika içişlerine karışmama ve bağımsızlığa saygı gösterme prensibini benimsemektedir ve

---

¹⁵⁵ ECOSOC, 2008, 22.

¹⁵⁶ Momani, B. ve Ennis, C.A. (2012). Between Caution and Controversy: Lessons from the Gulf Arab States as (re-)emerging donors. *Cambridge Review of International Affairs*, 25(4), 621.

¹⁵⁷ Manning, 2006, 382.

¹⁵⁸ Gabas, 2009, 201.

¹⁵⁹ Woods, 2008, 1216-1218.

¹⁶⁰ Braude, Thandrayan, Sidiropoulos, 2008, 10.

DAC'ın koşullarını kullanışsız gördükleri için mümkün olduğunca uzak kalmaktadırlar.¹⁶¹ Batı'daki birçok ülkeye bakıldığı zaman alıcı ülkelerin demokratikleşmesi yapılan yardımlar karşılığında bir zorunluluk olarak görünmesine rağmen Rusya için bu durum geçerli değildir.¹⁶² Rusya bu kimliğin tanımlanması hususunda üç önemli ikilem yaşamaktadır. İlki Rusya'nın kendi kalkınma ihtiyaçları haricinde ne miktarda yardım verebileceği sorunudur. İkincisi ise Rusya'nın yardım politikası ile alakalıdır. Bu politikanın işbirlikçi mi meydan okuyucu mu olduğu ise bu ikilemin temelini oluşturmaktadır. Son ikilem ise Güney'den gelen taleplere göre kalkınma politikasının nihai amacı ile ilgilidir. Bu ikilemler çözülebilecek gibi görünmemekte ve Rusya'nın konu ile ilgili kimliğinin belirlenmesinde engel teşkil etmektedir.¹⁶³ Rusya her ne kadar koşulluluk ilkesinden kaçınıyor gibi görünse de DAC tarafından belirlenen stratejilere uyum sağlamaları yönüyle de tezat oluşturabilmektedir.¹⁶⁴ Brezilya'da ise daha farklı bir durum söz konusudur. Ulusal egemenliğe saygı duyan Brezilya bu sebeple yardımlarda bir koşul belirlememektedir.¹⁶⁵ "Kalkınma yardımları" nı "işbirliği" olarak nitelendiren ve bu tanımlamanın kullanılmasını tercih eden Brezilya, bu sistemi daha ziyade teknik işbirlikleri çerçevesinde yürütmektedir. Karşı tarafın ihtiyaçlarından yola çıkarak başlatılan bu işbirliği süreçlerinde ise yardımların koşula bağlanması gibi bir durum söz konusu değildir. Yapılan uygulamalar işbirliği programına dahil olan uygulamalar olarak kalmakta ve içişlerine karışma şeklinde tezahür etmemektedir.¹⁶⁶ Güney Kore ise insani yardımlarda kesinlikle bir şart gözetmemektedir.¹⁶⁷ Normal şartlar altında ODA prensiplerine göre hareket etmekte; ancak koşulluluk prensibini azaltmaya da çalışmaktadır. Yardımların koşula bağlılığını yıldan yıla azaltmakta ve bu husus Güney Kore'nin hedefleri içerisinde de yer almaktadır.¹⁶⁸ Arap donörlere bakıldığı zaman ise Suudi Kalkınma Fonu'nun *Suudi Arabistan* yardımlarını koşula bağlamadığı görülmektedir. Ayrıca dayanışma temelinde yardımların dağıtılması ve oldukça titiz bir şekilde alıcıların seçilmesi sebebiyle yardımları koşula

¹⁶¹ Dreher, Nunnenkamp and Thiele, 2011, 1951.

¹⁶² Kawe, P. (2010). Russia Returns to Africa. In King, K., 2010, 72.

¹⁶³ Bakalova, E. and Spanger, H.J. (2013). *Development Cooperation or Competition- Russia as a Re-emerging Donor?*. (Report No. 123). Frankfurt: Peace Research Institute, 34.

¹⁶⁴ Bakalova and Spanger, 2013, 32.

¹⁶⁵ Usher, K. (2011). Brazil: Aid from Below. *International Affairs Review*. 20(1), 3.

¹⁶⁶ Sotero, P. (2009). Brazil as an Emerging Donor: Huge Potential and Growing Pains. *Development Outreach February*. 19.

¹⁶⁷ Lumsdaine and Schopf, 2007, 234.

¹⁶⁸ Soyeun, K. (2011). Bridging Troubled Worlds? An Analysis of the Ethical Case for South Korean Aid. *Journal of International Development*, 23, 804.

bağlama eğilimleri de görülmemektedir. Bu durumun en önemli istisnası ise petrol alımlarındaki bazı durumlardır.¹⁶⁹ Körfez ülkelerini diğer yükselen donörler ve BRICs ülkelerinden ayıran durum ise bir nevi “beyin ithalatçısı” olarak görülmeleridir. Dış ülkelerden bilgi ve yetenek arayışı içine girilmekte ve bu durum da bir nevi kendi kalkınma yöntemlerinin bir parçasını oluşturmaktadır. Ayrıca Körfez ülkeleri kendi yardım paketlerini oluşturmaktan ziyade alıcı ülkelerdeki danışmanlar ve görevlilerle işbirliği içinde çalışarak yeni uygulamalar oluşturabilmektedirler. Bu durum ise alıcı ülkenin içişlerine karışmaktan oldukça uzak bir tutumun sergilendiğini kanıtlamaktadır.¹⁷⁰ Batı ile özdeşleştirilen, evrensel normlardan ve haklardan ziyade insan hakları ve ilgili konularda yardımları koşula bağlama yaklaşımı yükselen donörler tarafından endişe verici bulunmakta ve benimsenmemektedir. İyi yönetim konusunda dayatmalar anlamına gelen içişlerine karışmama prensibini benimsemektedirler. Bu durum kimileri için endişe verici olarak görülmekte kimileri için ise Westphalia’ya dayanan devletlerin egemen eşitliği ilkesine saygı gösterme anlamına gelmektedir. Kuveyt Fonu Direktörü Al- Hamad bu konu ile ilgili olarak yardımlardan faydalanan ülkelerin kendi kaderlerinden kendilerinin sorumlu olduğunu, kalkınma politikalarının donör ülke güdümünde değil bütün tarafların katıldığı bir süreç içerisinde uygulandığını vurgulamıştır.¹⁷¹

2.1.5. İnsani Yardımlara Atfedilen Önem

İnsani yardımlara atfedilen önem donör ülkelerin alıcı ülkelerde meydana gelen çatışmalardan ziyade yaşanan doğal afetler sebebiyle yardımlarda bulunmalarında kendini göstermektedir. İç çatışmalar sebebiyle oluşan problemlerin çözülmesi donör ülkenin alıcı ülkenin içişlerine müdahalesini gerektirdiğinden çoğunlukla tercih edilmemekte ve insani yardımlar daha ziyade doğal afetler üzerinden yapılmaya başlanmaktadır.

Finansal bakımdan en çok insani yardım yapan ülkeler Arap Yarımadası’ndan çıkmaktadır. *Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri Kuveyt* ile birlikte son yüzyılda en çok insani yardım veren ülkeler sıfatına erişmişlerdir. Hatta insani yardım konularında

¹⁶⁹Neumayer, E. (2006). What factors determine the allocation of aid by Arab countries and multilateral agencies?. *London LSE Research Online*, 5. Web: <http://eprints.lse.ac.uk/615/> 30 Mayıs 2015’te alınmıştır.

¹⁷⁰ Momani, Ennis, 2012, 618.

¹⁷¹ Momani, Ennis, 2012, 621.

çalışan uluslararası organizasyonlar da başta Arap donörleri olmak üzere yükselen donörlerle işbirliği içerisinde çalışmalara başlamışlardır. WFP, UNHCR ve Birleşmiş Milletler Filistinli Mültecilere Yardım Ajansı (The United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees- UNRWA) Körfez ülkelerinin donör ülkeleri ile ilişkiler geliştirmektedir.¹⁷²

2003'te kurulan the Good Humanitarian Donorship Initiative (GHD), başta yükselen donörlerden sadece *Güney Kore'nin* imzaladığı; fakat sonrasında Brezilya'nın da imza attığı bir oluşumdur. * Bölgesel organizasyonların ve Güney-Güney işbirliği içerisinde bulunan ülkelerin felaketselere yardım konusunda ön plana çıkan bir eğilimlerinin olduğu görülmektedir. Örneğin ASEAN'ın Nargis Kasırgası sonrasında Myanmar'a yaptığı insani yardım bu çerçeve de değeriendirilebilir. Ayrıca İşlam Konferansı Örgütü de 2008'den bu yana İnsani İlişkiler Departmanı'na sahiptir ve üye ülkeler de insani yardımlar hususunda ortak ve açık bir politika belirlemenin önemine vurgu yapmaktadırlar.¹⁷³ *Güney Kore*, diğer yükselen donörler arasından DAC üyesi olması ile sıyrılmaktadır. Bu ayrışmanın etkisi ise en net şekilde Güney Kore'nin çok taraflı politikalara katılması ve normların belirlenmesi süreçlerinde yer alabilmesidir. 2006'da OCHA Donör Destek Grubu'na katılan Güney Kore, insani yardımları çoğunlukla Asya bölgesine ve özelde de Kuzey Kore'ye göndermektedir. Kuzey Kore'ye yapılan yardımlar içerisinde özellikle gıda yardımları Seul'un "Güneş Işığı Politikası" (Sunshine Policy) çerçevesinde gerçekleşmektedir. 2007 Denizaşırı Acil Durum Yardımı Yasası'nda (Overseas Emergency Relief Act) belirtildiği üzere Güney Kore insani yardımlarda ihtiyaçlar üzerinden hareket etmekte ve çoğunlukla çok taraflı kuruluşlar aracılığı ile yardımlarını iletmektedir.¹⁷⁴ Hint Okyanusu tsunamisi ise diğer ülkelerde olduğu Güney Kore'ye de sistematik bir cevabın gerekliliğini göstermiştir.¹⁷⁵

¹⁷² Binder, Meier, Steets, 2010, 9.

* Meksika da bu oluşumda imzası olan yükselen donör ülkelerden biridir. Nitekim tez boyunca incelenen ülkeler içinde Meksika bulunmadığından dolayı metin içerisinde belirtilmemiştir.

¹⁷³ Binder, Meier, Steets, 2010, 10.

¹⁷⁴ Development Co-operation of the Republic of Korea. (2008). *OECD, Ministry of Foreign Affairs and Trade of the Republic of Korea- DAC Special Review*, 25.

¹⁷⁵ Binder, Meier ve Steets, 2010, 16.

Brezilya 2009 yılında OCHA ile birlikte Latin Amerika bölgesini kapsayan ve insani yardımlarla ilgili bir toplantıya ev sahipliği yapmıştır. Ardından 2010 yılında ise Haiti'deki Birleşmiş Milletler Konferansına eşbaşkanlık yapmıştır. Haiti yardımlarına stratejik bir önem atfeden Brezilya bu yardımları Brezilya'nın kıta üzerindeki yükselen rolüne dikkat çekecek bir fırsat olarak görmüştür. Bu Brezilya için uluslararası organizasyonlarla da işbirliği yapma fırsatı doğurmuştur. ISDR'nin destek grubunda ve GFDRR adlı forumda da oldukça aktif rol üstlenen Brezilya için insani yardımlar konusunda yükselen bir ülke olmak ülkenin küresel sistemde de güçlü olması için gerekli bir adım olarak görülmektedir.¹⁷⁶ Brezilya bu şekilde bir strateji benimseyerek aslında üçlü bir amaç için politikalar uygulamaktadır. Bir yandan bölgesel liderliğini güçlendirmek isterken diğer yandan da Güney-Güney İşbirliği içerisindeki önemli bir güçtür. Ayrıca diğer bölgelerle diyalogu artırmak ve küresel bir aktör olmak şeklinde amaçları da mevcuttur. Brezilya, FAO ve WFP ile işbirliği içerisinde. Sıfır Açlık (Zero Hunger) Programına verdiği destekle de tarımın ülkenin kalkınma işbirliği stratejinin merkezinde olduğunu göstermektedir.¹⁷⁷

Çin, insani yardımları hükümetten hükümete şeklinde bir yöntem benimseyerek dağıtmaktadır. Bu durum yükselen donörler arasında alıcı ülkenin egemenliğine saygı gösterildiğini göstermektedir. 2004'teki Hint Okyanusu'nda meydana gelen tsunami ve 2008'deki Wenchuan Depremi sonrasında Çin, çok taraflı işbirliklerinin önemine vurgu yapmıştır. Çin de Brezilya gibi ISDR ile çalışmakta ve Birleşmiş Milletler Uluslararası Arama-Kurtarma Danışma Grubu (International Search and Rescue Advisory Group-INSARAG) onayından geçen Arama-Kurtarma Takımı ile işbirliği yapmaktadır. "İnsanlık" prensibi Çin'de Konfüçyüs düşüncesinden¹⁷⁸ kaynaklanmaktadır. Bu öğreti "insaniyet ve iyilikseverlik besleyen insan değerleri ile de ilgilenecektir" anlayışını içermektedir.¹⁷⁹ Nitekim Çin'in insani yardımlara bakış açısı çok taraflı düzlemde, özellikle Afrika ülkelerine yaptığı yardımlar konusunda, ekonomik anlamda nüfuz etme amacı olarak görülmekte ve

¹⁷⁶ Binder, Meier, Steets, 2010, 11.

¹⁷⁷ Binder, Meier, Steets, 2010, 12.

¹⁷⁸ Konfüçyanizmde insan ilişkilerini açıklayan beş temel yaklaşım vardır ve bu yaklaşım yardım ilişkilerini de açıklamakta kullanılabilir. Bu yaklaşımlar: 1)Kural koyandan kuralı uygulayana, 2) Babadan oğla, 3) Eşten karısına, 4) Büyük erkek kardeştan küçük erkek kardeşe, 5) Arkadaştan arkadaşına. Her ne kadar üzerine tartışılabilir bir durum olsa da Çin'in yaptığı dış yardımlar 5. Kategoriye alınmaktadır. Bkz: Lengauer, 2011 43.

¹⁷⁹ Xiaodong, H. (2001). The Chinese humanitarian heritage and the dissemination of and education in international humanitarian law in the Chinese People's Liberation Army. *International Review of the Red Cross*, No:841.

eleştirilmektedir.¹⁸⁰Çin, ülke içinde yaşanan felaketler sebebiyle insani yardımlar ve afet yardımı konularında işbirliği yapıldığı takdirde geleneksel donörler ve uluslararası organizasyonlar için karşılıklı şekilde faydanın sağlanabileceği bir ülke durumundadır.¹⁸¹

Hindistan'a bakıldığında ise raporlanmayan yardımların olduğunu, Butan ve Nepal'e oldukça ciddi meblağlarda yardım yapılmasına rağmen raporlanmadığı belirtmek mümkündür. Nitekim kaydedilmeyen miktarlarla birlikte Hindistan insani yardım alanında en başarılı olan yükselen donörlerden biri haline gelmektedir. Hindistan bu alanda stratejik hareket etmekte ve bunu da saklamamaktadır. Artık imajının insani yardım alan değil veren ülke olması için çabalamaktadır. Hindistan da Çin gibi düşünsel temellerden yola çıkarak "bütün insanların birliği" (oneness of all human beings) tasavvuru ile hareket etmektedir. Ancak bu düşünsel temellerin saflığını Hindistan'ın stratejik bakımdan önemli komşularına insani yardım yapması bozmaktadır. Nitekim bu sayede başka bir amaç devreye girmiş olmakta; altyapı ve kalkınma projeleri ile ekonomik işbirliği içerisinde olma güdüsü ortaya çıkmaktadır. Hindistan da diğer ülkeler gibi çok taraflı ve uluslararası organizasyonlara desteklerini artırmaya başlamıştır. CERF, UNHCR ve WFP Hindistan'ın destek verdiği oluşumlar ve programlardır. Nitekim her ne kadar işbirlikleri artsa da Hindistan'ın uluslararası bağlamda kalkınma yardımları hususunda karar alabilen bir güç olmasına yetmemektedir.¹⁸²

Rusya, 1993'ten beri felaket yardımlarını dış politikasının bir parçası haline getirmiştir ve o günden bu yana yardım miktarlarında bir düşüş yaşanmamıştır. Körfez ülkelerinden sonra en fazla insani yardım yapan ülke konumuna gelmiştir. Rus insani yardımlarının önemli bir kısmı ise Orta Asya ülkelerine gitmektedir. Çok taraflı organizasyonlarla olan işbirliğine bakıldığı zaman Rusya'nın bu oluşumlar işbirliği içerisinde olamadığı görülmektedir. Rusya sadece OCHA Donör Destek Grubu'na katılmıştır. İşbirliklerini ise diğer Batılı olmayan donör ülkelerle yapmaktadır.¹⁸³

¹⁸⁰ Binder, Meier ve Steets, 2010, 13; Lengauer, 2011, 52-53.

¹⁸¹ Binder, Meier ve Steets, 2010, 14.

¹⁸² Binder, Meier ve Steets, 2010, 15.

¹⁸³ Binder, Meier ve Steets, 2010, 17.

Yukarıda belirttiğimiz üzere Arap Yarımadası'nın donör ülkeleri insani yardımlara büyük önem atfetmektedir. Bunlardan Suudi Arabistan hangi durumlarda çok taraflı bir düzlemde yardım vereceği konusunda oldukça titiz davranmaktadır.¹⁸⁴ Raporlanmış Suudi yardımlarının çoğu İslam ülkelerine gitmiştir. Bangladeş ve Yemen hükümetleri Suudi hükümetinden nakit olarak yardımlar almıştır.¹⁸⁵ Yardımın hükümetler arasında olması yine içişlerine karışılmak istenmediğinin bir göstergesidir. Fakat Birleşik Arap Emirlikleri'ne baktığımızda daha farklı bir durum görmekteyiz. Şöyle ki BAE, "cömert ve önemli bir donör" ülke imajını kazanmak için oldukça kararlı görünmekte ve bu bağlamda geleneksel donörler ve çok taraflı organizasyonlar ile işbirliği yapmaktadır. BAE, uluslararası çapta, insani yardımların ve kalkınma yardımlarının gündemini belirleyen bir ülke olma konusunda çok kararlı davranmaktadır. Nitekim OCHA Donör Destek Grubu içerisinde yer almakta ve yükselen donörler arasından sadece üç ülkenin dahil olduğu Batı UNHCR Donör Destek Grubu içerisinde yer almaktadır. Bununla birlikte yardımın gideceği ülkelerin belirlenmesinde "kardeşçe ilişkilerin olması"¹⁸⁶ kriteri doğası gereği sınırlanmaması gereken insani yardım kavramını sınırlar niteliktedir.

Güney Afrika'ya bakıldığında ise barışı koruma, yeniden inşa, ticaret ve yatırım gibi olgularla mücadele eden bir ülke karşımıza çıkmaktadır. Kalkınmalarını tamamlayamamış ve iç sıkıntılarla uğraşan bir coğrafyada bulunması sebebiyle insani yardımlar konusunda öncelikli olarak the Southern African Development Community tercih edilmektedir. Kalkınmaya ihtiyacı olan bir bölgede bulunmasından ötürü Güney Afrika, karşılaştığı durumlar sebebiyle yer yer devletlerin içişlerine karışabilmektedir. Ülke, kendisini norm belirleyici bir aktör olarak görmekte ve buna uygun hareket etmektedir.¹⁸⁷ Bunun bir tehlike arz edebileceğini fark etmesinden ötürü de işbirliği arayışları içerisine girmektedir. Bu sebeple de uluslararası ve çok taraflı organizasyonlar ile hareket etmektedir.¹⁸⁸ Bu organizasyonlar içerisinde FAO, UNICEF ve UNHCR yer almaktadır.

¹⁸⁴ Harmer, A. ve Ellen, M. (2010). *Diversity in Donorship- Field Lessons*. (HPG Report No.30). United Kingdom: Overseas Development Institute, 10.

¹⁸⁵ Binder, Meier ve Steets, 2010, 18.

¹⁸⁶ Binder, Meier ve Steets, 2010, 23.

¹⁸⁷ Binder, Meier ve Steets, 2010, 23.

¹⁸⁸ Shoeman, M. (2003). South Africa as an Emerging Middle Power:1994-2003. In Daniel, J., Habib A. and Southall, R. (Eds.), *State of the Nation, South Africa, 2003-2004*. Cape Town, 354.

İnsani yardımların kapsamına ve nedenlerine bakıldığı zaman birçok ülke için ari bir şekilde “insani” nedenlerin gözetilmediği görülmektedir. İnsani yardımların verileceği ülkelerin bazı seçim kriterlerinden geçmesi, işbirliğinin tüm kuruluşlarca ortak bir sağlanamaması evrensel bir değer olan “insanîyet” i bir nebze de olsa arka planda bırakmıştır. Nitekim aynı din, aynı bölge, stratejik çıkarlar gibi nedenlerin arka planında politik nedenler yatmakta ve çoğunlukla imaj kaygısı güdülmektedir. Fakat bu durumların hiçbirisi insani yardımların sayılan ülkeler için oldukça önemli olmasına engel teşkil etmemektedir.

2.1.6. Yükselen Donörlerin Yardımlarının Etki Alanı

Kısıtlı sayıda ülkeye yardım yapma yükselen donör ülkelere atfedilen diğer bir özellik olmaktadır. Donör ülkelerin alıcıları seçim kriterleri ışığında alıcı ülkeler bölgesel ve küresel bazda çeşitlenmekte ve bu sebeple yardımların etki alanı değişebilmektedir. Bu sebeple yükselen donörlerin yardımlarının hangi bölgelerde veya ülkelerde yoğunlaştığını incelemek gerekmektedir.

Brezilya, Orta Amerika ülkeleri ve Güney Amerika ülkeleri ile birlikte neredeyse Latin Amerika'nın tamamı ile; Kuzey Amerika ülkelerinden Kanada ve Meksika ile; Asya'da Lübnan, Afganistan, Pakistan, Nepal, Hindistan, Srilanka, Tayland, Vietnam, Çin, Filipinler, Kuzey Kore, Japonya, Doğu Timur; Karayipler; Avrupa'da Ukrayna, Ermenistan ve Gürcistan; Okyanusya'da Papua Yeni Gine ve Vanuatu ile Güney- Güney işbirliği içerisinde bulunmaktadır. Üçlü işbirlikleri hususunda ise Brezilya Afrika kıtasında Güney ve Orta Afrika ülkelerinin neredeyse tamamı ve Kuzey Afrika ülkelerinden Mısır ile; Orta Amerika'da Dominik Cumhuriyeti, Haiti, Kosta Rika, Guatemela, Nikaragua, Honduras ile; Kuzey Amerika'da ABD ve Meksika; Güney Amerika ülkeleri; Asya'da Endonezya; Karayipler'de Haiti; Avrupa'da Fransa ve İsviçre ile projeler yürütmektedir.¹⁸⁹ Brezilya ülke

¹⁸⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. İnteraktif harita Agencia Brasileira de Cooperaçao- <http://www.abc.gov.br/>. Adreste bulunan interaktif haritada Brezilya'nın kendi tanımladığı bir harita bulunmaktadır. Haritada belirtilen ülkeler bulunmuş olduğu bölgeler itibari ile bilinen sınıflandırmadan farklı olabilmektedir.

ve bölge seçiminde bulunurken Portekizce konuşan ülkelere bir hassasiyet göstermektedir.¹⁹⁰

Rusya'ya bakıldığında ise Brezilya'daki gibi sistematik bir veri bulunmamaktadır. İstatistiklerini OECD'ye tam olarak iletmeyen Rusya'nın OECD veritabanında bulunan verilerine baktığımız zaman kalkınmakta olan ülkelere yaptığı toplam harcamaları görebilmekte ve aynı zamanda da hangi bölgelere yardım yaptığını bulabilmekteyiz. Bu verilere göre Avrupa'da Ukrayna, Türkiye, Sırbistan Karadağ, Moldovya, Bosna-Hersek Belarus, Arnavutluk; Afrika Kıtası'nın neredeyse tüm ülkelerine; Güney Amerika'nın çoğu ülkesi ile birlikte Kuzey ve Orta Amerika'nın bir kısmına; Asya kıtasının çoğunluğuna; Okyanusya'da ise Nauru ve Tuvalu'ya yardımlarda bulunmuştur ve bulunmaya devam ettiği ülkeler de mevcuttur.¹⁹¹

Çin ile ilgili veriler OECD istatistiklerinde bulunmamaktadır. Çin Hükümeti'nin yayımladığı istatistiklere ve politika raporlarına bakıldığı zaman şu sonuç karşımıza çıkmaktadır: Çin Avrupa'ya en düşük oranda olmak üzere Okyanusya'ya, Latin Amerika ve Karayipler'e, Asya'ya ve Afrika'ya yardımlar yapmaktadır. 30 Asya ülkesine, 51 Afrika, 9 Okyanusya, 19 Latin Amerika ve Karayipler ile 12 Avrupa ülkesine yardım yapmaktadır.¹⁹² Çin'in resmi bir şekilde yardımlarının miktarını açıklamamasının altında üç neden yatmaktadır. İlki şudur ki Çin, yardım yaptığı ülkelere yardım miktarları konusunda herhangi bir kıyaslama ve baskı yapılmasını istememektedir. İkinci olarak ise resmi olarak tespit edilmiş ve açıklanmış yardım miktarları ülke içinde tepki görebilir ve son olarak da Çin, yardımları farklı alanlarda karışık bir şekilde yaptığı, ticari bütçeler ve yatırımlar da dâhil edildiği için esasen Çin de yardımların net miktarını hesaplayamamaktadır.¹⁹³

¹⁹⁰ Ministry of External Relations of Brazil. *Cooperation*, http://www.itamaraty.gov.br/index.php?option=com_content&view=article&id=3686&catid=189&Itemid=439&lang=pt-BR 23 Haziran 2015'te alınmıştır.

¹⁹¹ OECD. *Aid (ODA) disbursements to countries and regions [DAC2a]*, <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=DACSECTOR> 3 Nisan 2015'te alınmıştır.

¹⁹² China's Information Office of the State Council on July 10, 2014. (Xinhua/China's Information Office of the State Council), http://news.xinhuanet.com/english/china/2014-07/10/c_133474011.htm, 3 Nisan 2015'te alınmıştır.

¹⁹³ Lengauer, 2011, 41.

Hindistan'a baktığımız zaman oldukça detaylı ve bakanlıklar seviyesinde kontrol edilen, verilerinin yayımlandığı bir sistem görebilmek mümkündür. Ekonomik ilişkiler Departmanı verilerinde Hindistan hükümetinin iki taraflı işbirliklerinden sorumlu departmanı Afrika'nın Kalkınması için Yeni Ortaklık (the New Partnership for Africa's Development- NEPAD) ülkelerine, ASEAN, Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (The Economic Community of West African States- ECOWAS) ve TEAM 9¹⁹⁴ ülkeleri ile işbirliği yapıldığını belirtmektedir. Bu işbirliği sürecinde Hindistan destek veren ülke konumunda olmaktadır.¹⁹⁵ Hindistan; Brutan, Nepal ve Afganistan başta olmak üzere Afrika'nın çoğu ülkesine ve Güney Asya'da ise Burma, Bangladeş ve Srilanka'ya yardım yapmaktadır.¹⁹⁶

Güney Afrika ise yardım politikasını daha farklı yürütmekte ve bölge olarak öncelik belirlemese de çatışmaların olduğu ülkelere "öncelikle" yardım yapması aslında bir bakıma Güney Afrika yardımlarının bir özelliğidir. Bu açıdan bakıldığında Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Burundi ve Sudan başta olmak üzere Fildişi Sahilleri ve Liberya'ya yardımlar yapmaktadır.¹⁹⁷ Afrika kıtasında bulunan komşulara bölgesel kuruluşlar ve bazen Güney Afrika Cumhuriyeti aracılığıyla yardımlar yapılmaktadır. Bununla birlikte uluslararası kuruluşlar vasıtası ile sağlamış olduğu yardımlarda ise öncelikli bir bölge belirlenmemektedir. Güney Afrika'nın bir Afrika ülkesi olması, bölgenin sorunlarına ve duyarlılıklarına aşina olması onu Afrika Kıtası'nda ayrıcalıklı kılmaktadır.¹⁹⁸

DAC üye olması sebebiyle OECD istatistiklerinde verilerini bulabileceğimiz bir ülke olan *Güney Kore*'ye baktığımız zaman daha ayrıntılı verilere ulaşmak mümkün olmaktadır. Bölge olarak bakıldığında en çok yardım Kore dışındaki Asya ülkelerine ve Okyanusya'ya gitmektedir. Bu bölgeleri müteakiben Güney ve Orta Asya; Büyük Sahra'nın güneyi; Latin Amerika ve Karayipler ile Ortadoğu ve Kuzey Afrika gelmektedir. Bununla birlikte ülke özeline inildiği zaman ise en çok yardım alan on ülke şu şekilde sıralanmaktadır: Vietnam,

¹⁹⁴ TEAM 9 olarak adlandırılan ülkeler Afrika Kıtası'nda bulunan enerji zengini 8 ülke ile birlikte Hindistan'dır. Bu ülkeler: Burkino Faso, Çad, Ekvator Ginesi, Gana, Gine Bissau, Fildişi Sahilleri, Mali ve Senegal'dir. Bkz. Agrawal, 2007, 8.

¹⁹⁵ Department of Economic Affairs, Bilateral Cooperation Division, http://finmin.nic.in/the_ministry/dept_eco_affairs/bc_division/bc_div_index.asp, 3 Nisan 2015'te alınmıştır.

¹⁹⁶ Agrawal, 2007, 7.

¹⁹⁷ Wolfe, Thandrayan and Sidiropoulos, 2008, 13.

¹⁹⁸ Braude, Thandrayan and Sidiropoulos, 2008, 16.

Afganistan, Kamboçya, Sri Lanka, Tanzanya, Bangladeş, Endonezya, Mozambik, Filipinler ve Moğolistan.¹⁹⁹ Ayrıca yine OECD verilerine göre hazırlanmış olan bölge bazlı istatistiklerde Kore miktar olarak Asya bölgesine yapılan yardımlarda ilk sıralarda olmasa da kendi yardımlarında en yüksek payı Asya'ya vermektedir.²⁰⁰ Diğer bölgelere verilen yardımlar oldukça düşüktür ki o bölgeler için Kore'nin katkısı tek başına önemli meblağlara ulaşamamıştır.

OECD'ye rapor veren ve analizimize konu olan diğer ülkeler ise *Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan*'dır. Birleşik Arap Emirlikleri, 2014 yılında OECD- DAC'a üye olması ile birlikte kalkınma programları üzerinden verdiği yardımları raporlamaktadır. Buna göre Birleşik Arap Emirlikleri, Asya bölgesi başta olmak üzere Afrika, Okyanusya ve Avrupa'ya yardımda bulunmaktadır. Ülke bazındaki verilere göre şu şekilde sıralamak mümkündür: Ürdün, Gazze Şeridi, Pakistan, Afganistan, Eritrea, Azerbaycan, Moritanya, Fas, Suriye ve Yemen. Birleşik Arap Emirlikleri ile ilgili Dünya Bankası verilerine baktığımız zaman ise finansal aracı kurumlara bağışladığı yardımların çok olmadığını görmekteyiz.²⁰¹ Suudi Arabistan ise Asya çoğunluğunu oluşturmak üzere Asya ve Afrika'ya yardımda bulunduğunu belirtmiş; ancak OECD istatistikleri için ülke bazında bir veri yayımlanmamıştır. Dünya Bankası verilerine bakıldığı zaman ise Suudi Arabistan'ın Dünya Bankası finansörlerinden olan donör ülkelerden biri olduğunu, bağışlarını ise özellikle AIDS ile mücadele için fonlanmış olan programlara yatırdığı görülmektedir.²⁰²

Belirtilen ülkeler aynı zamanda Dünya Bankası kuruluşlarına üye ülkelerdendir. Bu durum ülkelerin bağışlarını aracı kurumlar aracılığı ile iletebilmelerine, hükümetlerarası bir yardım ilişkisini kullanmama yönündeki tercih haklarının olmasına sebep olmaktadır.

¹⁹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz: Workbook: OECD DAC Aid at a glance by donör, https://public.tableausoftware.com/views/AidAtAGlance/DACmembers?:embed=y&:display_count=no?&:showVizHome=no#1, 4 Nisan 2015'te alınmıştır.

²⁰⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz: *Development Aid at a Glance: Statistics by Region- 4. Asia*, 2015 Edition, <http://www.oecd.org/dac/stats/documentupload/4%20Asia%20-%20Development%20Aid%20at%20a%20Glance%202015.pdf>, 4 Nisan 2015'te alınmıştır.

²⁰¹ Ayrıntılı bilgi için bkz: Contributions to Financial Intermediary Funds, <https://finances.worldbank.org/Financial-Intermediary-Funds/Contributions-to-Financial-Intermediary-Funds/536v-dxib?>, 4 Nisan 2015'te alınmıştır.

²⁰² Suudi Arabistan'ın destek sağladığı diğer programlara ulaşabilmek için bkz: World Bank Group Finances, *Contributions to Financial Intermediary Funds*, <https://finances.worldbank.org/Financial-Intermediary-Funds/Contributions-to-Financial-Intermediary-Funds/536v-dxib?>, 5 Nisan 2015'te alınmıştır.

Belirtilen ülkelerin tamamı IBRD'ye; Uluslararası Kalkınma Birliği'ne (International Development Association- IDA); Uluslararası Finans Kurumu'na (International Finance Corporation- IFC); Çok Taraflı Yatırımlar Garanti Ajansı'na (Multilateral Investment Guarantee Agency- MIGA) üye olan ülkelerdir. Brezilya, Rusya, Hindistan ve Güney Afrika'nın ise Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Çin ve Güney Kore'nin üye olduğu Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi'ne (International Centre for Settlement of Investment Disputes- ICSID) üye olmadığı görülmektedir.²⁰³ Bütün bu veriler ise incelenen sekiz ülkenin hem hükümetler arası ilişkiler ile hem de uluslararası kuruluşlar aracılığı ile bağışta bulunduğunu; yardım programlarına entegre olduğunu kanıtlamaktadır.

2.1.7. Yardım Politikalarının Organizesi

İyi organize edilmiş yardım politikaları, yükselen donörler açısından incelenmesi gereken bir diğer özelliktir. *Güney Kore* savaş, açlık ve doğal kaynakların kısıtlı olduğu süreçlerden geçmiştir. Bu süreç içerisinde sosyal hayatın bütününde kalkınma için gerekli olan faktörleri özümsemişlerdir. Bu nedenle kalkınma yardımlarını yaptıkları ülkeler için de iyi yönetişimin nasıl geliştirilebileceğine dair çalışmalar yapabilmektedirler. Güney Kore'nin bu bakış açısı ise kendi kalkınma deneyiminden ortaya çıkmış bir bakış açısıdır.²⁰⁴ Güney Kore bir DAC üyesi olmasına rağmen alıcı ülke geçmişinden sonra daha etkili yardım politikaları uygulamakta ve daha esnek bir resmi kalkınma yardımı politikası izlemektedir. Daha çok sonuç odaklı olan ve esnek politikalar benimsemekte ve bu sayede de kurumsal atalet sorununa yakalanmamaktadır. Oldukça ayrıntılı düşünülmüş olan bir durum ise şudur: KOICA, yerel çalışanları ve gönüllüleri çoğunlukla büyükelçiliklerin ve büyük otellerin konumlandığı yerlerde barındırmakta ve bu sayede de network oluşturmada kolaylık sağlamaktadır. İnsan merkezli kalkınma politikaları oluşturan Güney Kore aynı zamanda kendi kurumlarının yardım politikaları belirlemesi ve ülke genelinde hakim olan fikir olan "kendi kendine yardım" (self-help) üzerinden hareket etmeye

²⁰³ Ayrıntılı bilgi için bkz: Member Countries, <http://www.worldbank.org/en/about/leadership/members#1>, 4 Nisan 2015'te alınmıştır.

²⁰⁴ Korea International Cooperation Agency (KOICA). (2009). *KOICA Annual Report 2009*. Seoul: KOICA/World Friends Korea Seoul, 13.

çalışmaktadır.²⁰⁵ Güney Kore kendi kalkınmasından yola çıkarak bağışlardan ziyade krediler vermeyi kalkınma yönündeki hızlı başlangıçlar için doğru adım olarak görmektedir. Nitekim bağışların yardımlar içerisindeki oranı da artırılmaya çalışılmakta; iki taraflı politikalardan ziyade çok taraflı bir düzlemde hareket etmek istemektedir.²⁰⁶

Brezilya söz konusu olduğu zaman da benzer bir yaklaşım görülmektedir. Öncesinde kendi ülkesinde denen ve başarılı olunan programlar doğrultusunda uygulamalar gerçekleştiren Brezilya, kendi uzmanlık alanı olan konulara da yoğunlaşarak daha etkin yardım politikaları sunabilmektedir.²⁰⁷ Yataylık, konsensus ve eşitlik prensipleri Brezilya'nın benimsemiş olduğu prensiplerdir. Yükselen donörler deneyimlerini ve karşılaştırmalı avantajlarını kullanabilmekte ve bu nedenle daha etkili politikalar uygulayabilmektedirler. Bununla birlikte Brezilya'nın teknik işbirliklerinin ve kalkınma işbirliklerinin ana yürütücüsü ABC'dir. Ancak bu kuruma yüklenen aşırı yük, kurumun işlevinin çok olması ve oldukça fazla proje yürütüyor olması birbiri ile uyumlu ve net stratejilerin belirlenememesine sebep olmaktadır. ABC aslında Dışişleri Bakanlığı tarafından yönlendirilse ve de katı prensipler çerçevesinde hareket etmesi gerekse de bazen dış politika önceliklerine uyamamaktadır.²⁰⁸ Tüm yükselen donörler gibi bir geçiş süreci içerisinde bulunan Brezilya da işbirliklerinin daha verimli olması adına çalışmalar yapmakta ve "kalkınma için araştırma yapma" politikasını benimsemeye başlamaktadır. Bu sayede de bir yandan projelerin verimliliğinin artırılması çalışılması bir avantaj olurken diğer yandan da net şekilde belirlenmiş politikaların olmaması bir dezavantaj teşkil edebilmektedir.²⁰⁹ İşbirliklerini ve araştırmaları birlikte yürütecek koordineli bir sistem olmadığından ötürü bu iki alan birbirinden bağımsız olarak ilerlemektedir.²¹⁰

Yardım politikalarının koordinasyonuna ve etkililiğine bakıldığı zaman şunu söylemek mümkündür ki OECD DAC kriterlerini gözeterek, uygulamalarında bu kriterlere paralellik göstermeye çalışarak yardım veren ülkelerin yardım mekanizmaları diğer

---

²⁰⁵ Watson, 2012, 89.

²⁰⁶ Watson, 2012, 91.

²⁰⁷ Usher, K. (2011). Brazil: Aid from Below. *International Affairs Review*, 20(1), 2.

²⁰⁸ Costa Vaz, A. and Aoki Inoue, C.Y. (2007). *Emerging Donors in International Development Assistance: The Brazil Case*. Canada: International Development Research Centre, 9.

²⁰⁹ Costa Vaz and Aoki Inoue, 2007, 14.

²¹⁰ Costa Vaz and Aoki Inoue, 2007, 19.

ülkelere oranla daha iyi işlemektedir.²¹¹ Yükselen donörlerin gittikçe artmasından yola çıkarak bu donörler arasında veya kendi içlerinde bir sistematik oluşturulması gerekmektedir. Nitekim yükselen donörler merkezi, kurumsallamış ve birbirine bağlı yapılar geliştirmekten ziyade var olan ihtiyaçları giderebilecek olan ad hoc mekanizmalar benimsemişlerdir. Özellikle Güney-Güney işbirliğine destek olan ülkeler başta olmak üzere yükselen donörlerin politikalar oluşturma ihtiyacı göze çarpmaktadır. Çin dışındaki diğer ülkeler politikalarındaki bu eksikliğin farkındadırlar.²¹² Yükselen donörlerin yardım politikaları çoğunlukla ülkelerin dış politikalarından etkilendiğinden dolayı sabit bir program işleyişi de pek mümkün olmamaktadır.²¹³ Nitekim başka bir görüşe göre de Çin'in yardım programlarını koordine eden yapı adeta bir devlet sırrı gibi saklanmaktadır.²¹⁴ *Hindistan* için ise farklı bir durum söz konusudur. 2003 yılında Hindistan Kalkınma Girişimi'nin kurulması ise başlayan süreçte Hindistan, tüm projeleri merkezden yönetebilecek bir sistem inşa etmeyi başarmış; ancak 2010 sonrasında bakanlıkların ortak kararı ile politikasını değiştirerek önerilen koordinasyon mekanizmasını rafa kaldırmıştır.²¹⁵ Aynı şekilde *Güney Afrika* da 2009 yılında yardımları tek elden koordine edebilecek ve kalkınma yardımı sağlayıcısı olduğunu vurgulayacak şekilde SADPA'yı kurma çalışmalarına başlamıştır. Önerilen bir kurum SADPA, Güney Afrika'nın kalkınma yardımlarının ad hoc niteliğini değiştirebilecek ve sistematik bir yardım programı sürecini işletebilecek niteliğe sahip olmaktadır.²¹⁶ *Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan* ise Körfez ülkeleri ile işbirliği içine olduğundan dolayı donör koordinasyonu konusunda da bir şemsiye organizasyon olarak kurulan Arap Ulusal ve Bölgesel Kalkınma Kurumları Koordinasyon Grubu (the Coordination Group of Arab National and Regional Development Institutions) çatısı altındadır. Bu grup tarafından ise çok taraflı ve ulusal organizasyonlara dağıtılan yardımlar koordine edilmektedir. İki mekanizma altında çalışan Koordinasyon Grubu'nun ilk mekanizması daha çok toplantılar yaparak politikalar belirleme işlevi ile hareket ederken ikinci mekanizma ise uluslararası donör kuruluşlar ile

²¹¹ Reisen, P.S. (2010). Eastern Donors and Western Soft Law: Towards a DAC donor peer review of China and India?. *Development Policy Review*, 28(5), 543.

²¹² Quadir, 2013, 328.

²¹³ Quadir, 2013, 333.

²¹⁴ Quadir, 2013, 329. Ayrıca bkz. Lancaster, C. (2007). *Chinese Aid System*. Center for Global Development.

²¹⁵ Quadir, 2013, 330.

²¹⁶ Quadir, 2013, 330.

aktif olarak işbirliği içerisine girmektedirler.²¹⁷ Dünya Bankası raporlarına göre Körfez ülkeleri yardım yapılan ülke ile karşılıklı danışmaya ve birlikte katılıma dayalı olan bir süreç içerisine girmektedirler. Bu sebeple alıcı ülkedeki danışmanlarla ikili bir mekanizma yürüterek hareket etmektedirler.²¹⁸ Körfez ülkeleri yardım politikalarını bölgesel bir organizasyon üzerinden yürüterek genel olarak bir koordinasyon oluşturmayı başaramışlardır. Nitekim bir yandan da ülke özelinde karşılıklı danışma yoluyla politikaların belirlenmesi sebebiyle de yine net bir yardım politikası oluşmamaktadır.

2.2. Yükselen Donörlerin Motivasyonları

Yükselen donörler, farklı bölgelere farklı motivasyonlarla yardım yapabilmektedirler. Bu durum bölgesel bağlamda politikaların şekillenmesine sebep olmaktadır. Ülkelerin yardım yapma nedenlerini bir yandan iç politikaları etkilerken diğer yandan da bu sebepler dış politikalar çerçevesinde irdelenmektedir. Nitekim inceleme alanının yükselen donörler olmasından ötürü bölgesel politikalar da büyük önem arz etmektedir.

Kalkınma yardımlarının motivasyonları yardım veren ülkelerin iç dinamikleri ve ekonomileri ile de doğrudan alakalı olabilmektedir. Örneğin 1980'li yıllarda petrol gelirleri azaldığından dolayı Körfez ülkelerinden çıkan kalkınma yardımları da azalmıştır.²¹⁹ Böylelikle ülkelerin istikrar, ekonomi şeklindeki iç dinamiklerinin kalkınma yardımlarına yoğunlaşmalarını etkilemekte olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu bölümü incelerken ülkelerin resmi raporlarını incelemekte fayda vardır. Nitekim bu bölümde incelenecek olan motivasyonlar, hangi bölgelere hangi alanlarda hangi nedenlerle yardım yapıldığı verileri en sağlıklı şekilde resmi kaynaklardan elde edilecektir. Çalışmanın bu bölümü aslında birbiri ile bağlantılı maddelerden oluşmaktadır. Bu sebeple bir çizelge ile daha önce çalışmanın sistematığında belirtilmiş olan varsayımların ülkelerde ne şekilde tezahür ettiği ortaya konacaktır. Öncelikle örnekleme bulunan ülkelerin yardım yaparken sahip oldukları genel motivasyonlar ele alınacaktır. Yardımları yaparken

---

²¹⁷ Momani and Ennis, 2012, 616.

²¹⁸ World Bank. (2010). *Arab Development Assistance, four decades of cooperation*. Washington: World Bank.

²¹⁹ Momani and Ennis, 2012, 608.

alıcı ülkelere karşı ne kadar duyarlı oldukları da belirtilecektir. Ülkelerin başarılı oldukları uygulamalar ve uzmanlık alanları yardım yaparken bu alanlara yoğunlaşmalarına ve daha başarılı olmalarına sebep olabilmektedir. Yardım yapılan alanlar ve bölgeler bir nevi donör ülkenin uzmanlıklarının ve başarılarının uygulama alanı olabilmektedir. Bu yüzden yardım yapılan alanların ve bölgelerin de belirtilmesi gerekmektedir.

Çizelge 2.2. Yükselen Donörlerin Motivasyonları ve Uygulamaları

Ülkeler	Genel Motivasyonlar	Yardım Yapılan Bölgeler	Yardım Yapılan Alanlar	Stratejileri	Ülke Seçimindeki Genel Kriterler
Birleşik Arap Emirlikleri	<ul style="list-style-type: none"> • Alıcı ülke geçmişine sahip olmak • Güney komşularıyla ortak bir tarih mirasına sahip olmak • Kültürel ve dini yakınlık 	<p>Sahra Altı</p> <p>Afrika büyük çoğunluğunu oluşturacak şekilde</p> <p>Asya, Avrupa, Amerika ve Okyanusya kıtaları</p>	<p>Kalkınma yardımları, insani yardımlar ve bağış²²⁰</p> <p>başlıkları altında yardımlar yapılmakta</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 1980’li yıllardan itibaren petrol gelirleri düştükçe dış yardımlar da azalmaktadır.²²¹ • “İhtiyacı olan ülkeler” (country in need) bakış açısıyla hareket etmektedirler. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bölgesel tercihler • Ekonomik kalkınma çalışmalarının uygulanabileceği ülkeler
Suudi Arabistan ²²²	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal dayanışma • Dini bağlar 	<ul style="list-style-type: none"> • Afrika başta olmak üzere Asya 	<p>Ulaşım ve iletişim, enerji,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • İhracat programları ile kalkınmakta olan 	<ul style="list-style-type: none"> • Projeler için en az gelişmiş ve orta gelirli

²²⁰ UAE Ministry of International Cooperation and Development. (2013). *Mini Report: UAE Foreign Aid -2013*. Abu Dhabi: MICAD, 4.

²²¹ Momani and Ennis, 2012, 608.

²²² Suudi Arabistan için verilen bilgiler Suudi yardımlarının koordinasyonunda büyük ölçüde payı olan Suudi Kalkınma Fonu’nun verilerinden elde edilmiştir. Bu veriler Suudi Arabistan tarafından verilen kredileri kapsamaktadır.

	<ul style="list-style-type: none"> • Binyıl Kalkınma Hedefleri'ne (Millennium Development Goals- MDGs) bağlı kalmak • Sosyal ve ekonomik kalkınma • Suudi mallarının tanıtımı²²³ 	<p>kıtası ve az bir oranda da diğer bölgelere.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arap ülkeleri ve Arap olmayan Afrika ülkeleri²²⁴ 	<p>sosyal altyapı temel başlıkları altında yardımlar yapılmaktadır.</p>	<p>ülkelerle ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Projelerin ekonomik ve sosyal olarak uygulanabilir olması²²⁵ 	<p>ülkeler</p> <ul style="list-style-type: none"> • BM'de Suudi Arabistan lehine oy kullananlar²²⁶
Güney Kore	<ul style="list-style-type: none"> • Ulusal çıkarlar • Kaynaklara, enerji ve 	<p>Çoğunluğu Asya ülkeleri olmak üzere Asya ve Afrika</p>	<p>Sosyal ve ekonomik altyapı, üretim, program</p>	<p>Çoğunlukla teknik işbirliği şeklinde yürütülen yardım politikası²³¹</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kalkınma yardımına en çok ihtiyacı

²²³ Kragelund, P. (2008). The Return of non-DAC Donors to Africa: New Prospects for African Development. *Development Policy Review*, 26(5), 566.

²²⁴ Kragelund, 2008, 566.

²²⁵ The Saudi Fund for Development. (2013). *Annual Report 2013*. Saudi Arabia: the Saudi Fund for Development, 6, <http://www.sfd.gov.sa/cs/groups/public/documents/document/mdaw/ndyx/~edisp/121-document-461968.pdf>, 28 Nisan 2015'te alınmıştır.

²²⁶ Walz and Ramachandran, 2011, 11.

²³¹ Chun, Munyi and Lee, 2010.

	ticarete erişim ²²⁷ <ul style="list-style-type: none"> • DAC kriterlerine uyum • Statü kaynaklı nedenler²²⁸ 	ülkeleri Petrol zengini ülkeler ²²⁹	yardımları, borçların kapatılması ve insani yardım kategorileri ²³⁰		olan ülkeler ²³² <ul style="list-style-type: none"> • Ulusal çıkarlara uygunluk
Güney Afrika	<ul style="list-style-type: none"> • Demokrasi ve iyi yönetişimi sağlamak • Çatışmaların önlenmesi ve çözümü • Sosyo-ekonomik kalkınma ve entegrasyon²³³ 	Orta Afrika, Doğu Afrika, Kuzey Afrika, Güney Afrika ve diğer bölgeler ²³⁴	İnsani yardımlar, iyi yönetim, borçların silinmesi, tarım, gümrüklerle ilgili bütçe transferleri, barışı koruma	Afrika'daki kalkınmakta olan ülkelere karşı uluslararası sorumluluğu yenilenmiş ve güçlenmiş kural temelli çok taraflı sistem yoluyla iyileştirmek ve küresel	<ul style="list-style-type: none"> • Coğrafi yakınlık²³⁷ • Kıtadaki kalkınmakta olan /kalkınmamış ülkeler • Arabulucunun ve ulusların yeniden

²²⁷ Choi, 2011, 39.

²²⁸ Lumsdaine and Schopf, J.C., 2005, 232.

²²⁹ Chun, Munyi and Lee, 2010, 797.

²³⁰ OECD (2015). *ODA by sector (indicator)*. doi: 10.1787/a5a1f674-en. <https://data.oecd.org/oda/oda-by-sector.htm> 1 Mayıs 2015'te alınmıştır.

²³² Chun, Munyi and Lee, 2010, 794.

²³³ The African Renaissance and International Cooperation Fund Act, 2001 (Act 51 of 2001).

²³⁴ Güney Afrika'nın Afrika kıtasının kalkınmasını ön planda tutan politikası, yardımların kıta ülkelerine yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. AFDB- Projects and Operations. <http://www.afdb.org/en/projects-and-operations/>, 1 Mayıs 2015'te alınmıştır.

²³⁷ Besharati, N.A.(2013). *South African Development Partnership Agency (SADPA): Strategic Aid or Development Packages for Africa?*. (Research Report No:12). South Africa: SAIIA, 27.

			operasyonları, seçimlerle ilgili destekler, teknik yardımlar, burslar ve eğitim, borçların yeniden düzenlenmesi ²³⁵	yönetişim sisteminde yer almak ²³⁶	yapılanmasının gerekli olduğu ülkeler <ul style="list-style-type: none"> • İdeolojik bağ²³⁸
Brezilya	<ul style="list-style-type: none"> • BM’de siyasi bir manivela kazanma aracı²³⁹ • Küresel arenada komşu ülkelerini temsil etme²⁴⁰ 	Latin Amerika, Kuzey Amerika, Asya, Avrupa, Okyanusya, Afrika kıtası	İnsani yardımlar, mesleki eğitim faaliyetleri, teknik işbirlikleri	<ul style="list-style-type: none"> • Teknik bilgilerin iletilmesi ve öğretilmesi²⁴¹ • Güney- Güney işbirliği 	<ul style="list-style-type: none"> • Portekizce konuşan ülkeler • Güney- Güney işbirliğinin parçası olan ülkeler
Çin	<ul style="list-style-type: none"> • Yeni pazarlara açılmak²⁴² 	Afrika kıtası	Tarım ve	<ul style="list-style-type: none"> • Kazan-kazan 	<ul style="list-style-type: none"> • Güney- Güney

²³⁵ Besharati, 2013, 58.

²³⁶ International Relations and Cooperation Department of South Africa. (2014). *Annual Report 2013-14*. South Africa: International Relations and Cooperation Department, 54.

²³⁸ Besharati, 2013, 29.

²³⁹ Walz and Ramachandran, 2011, 16.

²⁴⁰ Walz and Ramachandran, 2011, 16.

²⁴¹ Smith, K; Yamashire, T. And Zimmermann, F. (2010). Beyond the DAC: The Welcome Role of Other Providers of Development Co-operation. *DOD Issues Brief*, 6.

²⁴² Brautigam, D. (2008). *China’s African Aid: Transatlantic Challenges*. Washington: GMF, 7.

	<ul style="list-style-type: none"> • Ulusal ekonomiyi güçlendirmek ve FDI ları çekmek²⁴³ • Kaynak arayışı ve siyasi çıkarlar²⁴⁴ • Kapasite inşasını güçlendirmek ve ticaretin gelişmesini sağlamak²⁴⁵ • Ekonomik kalkınma başta olmak üzere²⁴⁶ ekonomik ve sosyal kalkınma 	<p>başta olmak üzere Asya, Latin Amerika ve Karayipler, Okyanusya ve Avrupa</p>	<p>altyapı, mallar ve materyaller, teknik işbirliği, insane kaynaklarının geliştirilmesi, sağlık ekibi, gönüllü programları ve acil insani yardımlar, borçların silinmesi²⁴⁷</p>	<p>stratejisini işleterek uluslararası toplumu inşa etmek</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bölgesel işbirliği mekanizmalarında yer almak • Çin kültürünü ve değerlerini geliştirmek²⁴⁸ 	<p>işbirliğinde bulunan ülkeler</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ticari işbirliği kurulabilecek ülkeler • Enerji kaynakları bakımından zengin bölgeler
--	--	---	---	---	--

²⁴³ Chin and Frolic, 2007, 5

²⁴⁴ Lengauer, 2011, 36.

²⁴⁵ OECD. (2012). *Trade-Related South-South Cooperation: China*.

²⁴⁶ Lengauer, 2011, 35.

²⁴⁷ Information Office of the State Council of the People's Republic of China. (2014). *China's Foreign Aid- 2014 / Developing Foreign Assistance Cause Steadily*. Beijing: China's Information Office of the State Council. Web: http://news.xinhuanet.com/english/china/2014-07/10/c_133474011.htm, 20 Mart 2015'te alınmıştır.

²⁴⁸ Lengauer, 2011, 46.

Hindistan	<ul style="list-style-type: none"> • BM’de siyasi bir manivela kazanma aracı • Ticareti geliştirme²⁴⁹ • Güney-Güney işbirliğinin parçası 	Butan, Bangladeş, Nepal, Srilanka, Myanmar, Maldivler, Afrika ülkeleri, Afganistan, Orta Asya, Latin Amerika ²⁵⁰	Kırsal kalkınma, eğitim, sağlık, teknik işbirliği, altyapı, insani yardımlar	<ul style="list-style-type: none"> • Komşu ülkelere verilen destekler dışında proje bazlı ve teknik işbirliği şeklinde²⁵¹ 	<p>Öncelikli olarak komşu ülkeler ve bölge ülkelerine yardım yapılmaktadır.</p> <p>Afrika kıtasında yardımların neredeyse yarısı Etiyopya ve Sudan’a yapılmaktadır. Bölge ülkesi olarak ise Myanmar ve Srilanka yardımların çoğunluğunu almaktadır.</p> <p>²⁵²</p>
Rusya	<ul style="list-style-type: none"> • Kısa dönemli siyasi amaçların gerçekleştirilmesi 	CIS üyesi ülkeler başta olmak	Bulaşıcı hastalıklarla	<ul style="list-style-type: none"> • Coğrafi yakınlık olmayan bölgeler için 	<ul style="list-style-type: none"> • Bölgesel öncelikler • Bağımsız Devletler

²⁴⁹ Nath, S. and Sobhee, S.K. (2007). Aid Motivation and Donor Behaviour. *American Review of Political Economy*, 5(1), 9.

²⁵⁰ Smith, Yamashire and Zimmermann, 2010, 4.

²⁵¹ Walz and Ramachandran, 2011, 15.

²⁵² Kondoh, H., Kobayashi, T., Shiga, H. And Sato, J. (2010). Impact of Non-DAC Donors in Asia: A Recipient's Perspective Diversity and Transformation of Aid Patterns in Asia's "Emerging Donors". *JICA-RI Working Paper*, 33.

	<ul style="list-style-type: none"> • Uluslararası sorumluluklara uyum göstermek²⁵³ 	<p>üzere Asya-Pasifik, Sahra-altı Afrika, Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Latin Amerika, Avrupa,²⁵⁴</p>	<p>mücadele, eğitimde eşitliği artırma ve enerji yokluğu ile mücadele²⁵⁵ temelinde sağlık hizmetleri başta olmak üzere tarımsal güvenlik, çevre ve enerji güvenliği, eğitim</p>	<p>“karşılıklı yararlı ekonomik işbirliği”</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gıda güvenliği alanında uluslararası işbirliği 	<p>Topluluğu (Commonwealth of Independent States- CIS) üyesi ülkeler*</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yardımların etkili olabileceği ülkeler
--	--	--	--	---	--

²⁵³Dabrowski, M. (1995). *Western Aid Conditionality and the Post-Communist Transition*. Warsaw: Center for Social and Economic Research, 14; Bakalova and Spanger, 2013, 16-20.

²⁵⁴ Bakalova and Spangler, 2013, 16.

²⁵⁵ Vladimir, P. 2006’dan aktaran Bakalova and Spanger, 2013, 22.

* CIS üyesi ülkeler şunlardır: Azerbaycan, Ermenistan, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan, Ukrayna

Birleşik Arap Emirlikleri kalkınma, insani yardımlar ve bağış başlıkları altında şu alanlarda yardım yapmaktadır: genel program yardımları, mal yardımları, altyapı gelişimi, sağlık, ulaşım ve depolama, eğitim, sosyal bilimler, su ve sıhhi tesisat, enerji üretimi ve tedarigi, tarım, hükümet ve sivil toplum, biyosfer ve biyolojik çeşitlilik, turizm, endüstri, çevre ve iklim değişikliği, iletişim ve balıkçılık; koruma ve yiyecek-dışı yardımlar yiyecek, mayın tesiri, sağlık, koordinasyon ve destek servisleri, su ve sanitasyon, eğitim; dini eğitim, dini bölgeler, dönemsel programlar, bireylere destek.²⁵⁶ *Suudi Arabistan* yardımlarının çoğunluğu sosyal altyapı projeleri altında incelenen eğitim, sağlık, su ve kanalizasyon, yerleşme ve kentsel kalkınma alanlarına yapmaktadır.²⁵⁷ *Güney Kore* ise yardım yapma motivasyonunu kendi çıkarları çerçevesinde belirlemiştir ve yardım yaptığı ülkeleri de bu yaklaşımına uygun olarak seçmektedir. Yardımlar çoğunlukla teknik işbirliği şeklinde yürütülüyor olsa da *Güney Kore* ekonomik ilerlemesini de göz önüne alarak yardım programlarını oluşturmaktadır. *Güney Kore*'nin yardım sektörlerini açmak gerekirse şu alanlarda yardım yapıldığını söylemek mümkündür: taahhütler, ulaşım, telekomünikasyon, enerji, su rezervi ve sanitasyon, çevre, sağlık, eğitim, hükümet ve sivil toplum, tarım-orman ve balıkçılık.²⁵⁸ *Güney Afrika*'ya bakıldığında ise farklı bir örnekle karşılaşılmaktadır. *Güney Afrika*, temel motivasyon olarak Afrika kıtasının kalkındırılmasına yoğunlaşmaktadır. Bu sebeple özellikle sosyal kalkınma alanlarında çalışmalar yapmakta ve üstelik bu çalışmaların kontrolünü sağlama yönünde de bir mekanizma işletmektedir. *Güney Kore*'de ise statü kaygılarının vücut bulduğu bazı nedenler bulunmaktadır. Önceleri OECD üyeliği için yardım çalışmalarında bulunan *Güney Kore*²⁵⁹ sonrasında da yaptığı çalışmalarda OECD kriterlerine ve o grup içerisinde yer almanın gerekliliklerin uygun olarak hareket etmiştir.

²⁵⁶ Bu istatistikler BAE'nin son verileri olan 2013 yılı verilerinden alınmıştır ve yardım yapılan alanların çoktan aza göre derecelendirilmesi şeklinde belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. UAE Ministry of International Cooperation and Development. Mini Report: UAE Foreign Aid 2013. 7. <http://www.micad.gov.ae/ResourcesGuidelines/UAE%20Foreign%20Aid%20Mini%20Report%202013.pdf> 28 Nisan 2015'te alınmıştır.

²⁵⁷ The Saudi Fund for Development.(2013). *Annual Report 2013*. 11, <http://www.sfd.gov.sa/cs/groups/public/documents/document/mdaw/ndyx/~edisp/121-document-461968.pdf>, 28 Nisan 2015'te alınmıştır.

²⁵⁸ ECDF Statistics by Sector. <http://www.edcfkorea.go.kr/edcfeng/data/sector.jsp>, 1 Mayıs 2015'te alınmıştır.

²⁵⁹ Lumsdaine and Schopf, 2007, 232.

Rusya'nın yardımlarının yukarıda belirtilen genel çerçevesi dışında kapsamı şu şekildedir: enerji yokluğu ile savaş, ulusal güvenliği ve sosyal koruma sistemlerini güçlendirmek, eğitim hakkını erişimin kolaylaştırılması, kurumsal altyapı, ulusal terör karşıtı sistemlerin kurulması ve güçlendirilmesi, kamu yönetim sistemlerinin etkinliğini iyileştirilmesi, askeri çatışmaların çözülmesi, ticaretin kolaylaştırılması, çevrenin korunması, endüstriyel kalkınma ve yenilik, yoksulluğun azaltılması, sivil toplum kuruluşlarının gelişimi ve insan haklarının korunması.²⁶⁰ Rusya ülke tercihlerinde başta CIS üyelerini tercih etse de spesifik olarak Avrasya Ekonomik Topluluğu'na (Eurasian Economic Community- EAEC) üye Belarus, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan; ve Integrated Economic Space Birleştirilmiş Ekonomik Alan Anlaşması'na (Integrated Economic Space Agreement) katılan ülkeleri tercih etmektedir.²⁶¹ Ayrıca Rusya önceki yıllarda yakın çevresindeki ülkelere küresel finansal krizleri atlataları için yardımlar vermiştir. Çin örneğinde ise karşımıza yardımların büyük çoğunluğunu oluşturan imtiyazlı krediler çıkmaktadır. Karar alıcıların da inisiyatifi ile verilen yardımlarla birlikte Çin yardımlarının neredeyse tamamı bu şekilde oluşmaktadır.²⁶² Bölge bölge yardımların nedenlerine bakıldığında ise Çin'in Asya kıtasındaki yardımlarının daha uzun dönemli ve stratejik amaçlar taşıdığını belirtmek gerekmektedir. Lengauer'e göre Çin'in Afrika ve Latin Amerika'daki yardımları ekonomik çıkarları gereğidir. Nitekim Çin'in Asya için stratejik olduğunu vurguladığı bakış açıcı bile ekonomik temeller üzerinden şekillenmektedir. Çin ekonomisi için vazgeçilmez gördüğü Asya kıtasını, öncelikle kalkınmayı ve bölgesel barışı sağladıktan sonra uzun vadede ekonomik açıdan da istikrarlı bir coğrafya olacağından dolayı güçlendirmek istemektedir.

2.3. Yardımların Alıcı Ülkelerdeki Yansımaları

Çalışmanın bu başlığa kadar olan kısmında kalkınma yardımı yapan ülkelerin motivasyonları, bölge olarak odakları, hangi alanlarda yardımlar yaptıkları ülkelerin yardım alanında içinde buldukları kategorizasyon dikkate alınarak incelenmiştir. Bu bağlamda donör ülkelerin amaçları dikkate alındığında ortaya çıkan sonuç, beklenmedik sonuçlar

²⁶⁰ Bakalova and Spanger, 2013, 14.

²⁶¹ Bakalova and Spanger, 2013, 16.

²⁶² Göle, D. (2013). *Kırılğan Devletlere Yönelik Kalkınma Yardımları*, Uzmanlık Tezi, T.C. Kalkınma Bakanlığı, Ankara, 62.

dışında, donör ülkelerin motivasyonları ile paralel şekilde ilerlemektedir. Başta alıcı ülkedeki kalkınma seviyesini yükseltme düsturu ile hareket eden ve bununla birlikte de başka amaçlar güden yardımlar alıcı ülkelerde beklenen sonuçlara ulaşabilmekteyken aynı zamanda da beklenmeyen etkiler de doğurabilmektedir.

Alıcı ülkelere alternatifler sunabilme ve nicelik bakımından geniş bir spektrumda yardımlar yapabilme özelliği yardımların etkinliği konusunda tartışmalı bir husustur. Günümüzdeki tartışmalarda yardım konusunda yapısal bir altyapı kurulmasından ziyade yardımların niteliği ve niceliği konusundaki tartışmalar ön plana çıkmaktadır.²⁶³ Yardımların etkililiğini belirlerken dikkate alınabilecek birçok faktör bulunmaktadır. Yardımların etkinliği hususu OECD'ye göre "*alıcı ülkedeki sürdürülebilir ekonomik ve siyasi kalkınma, vatandaşların yaşam kalitesini yükseltme*" kriterlerine bağlı olmaktadır. Bunun dışında yardımın zamanlaması, programların kalitesi de etkinliği etkileyen etmenlerdendir.²⁶⁴ Bu bölümde alıcı ülkelerde ilgili bir takım faktörler incelenerek bu etkinliğin boyutu hususunda analizler yapılacaktır. Çalışmanın bu bölümden önceki kısımlarında donör ülkelerin hangi alanlarda yardımlar yaptıkları belirtildiğinden bu bölümde bu alanlar tekrar belirtilmeyecek ve elde edilmiş veriler üzerinden analizler yapılacaktır.

2.3.1. Altyapı Çalışmaları ve Uzun Vadeli Kalkınma

Yeni donörler için belirtilen bir özellik *yeni donörlerin altyapı çalışmalarına ağırlık verdiği ve alıcı ülkelerin üretime yönelik kapasitelerinin artırılmaya çalışıldığı* yönünde olmaktadır. Donör ülkeler bu yöndeki çalışmalarını alıcı ülkenin kendi kendine yetebilmesi ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek için kaynaklarını verimli kullanabilecek seviyeye gelmesi amacıyla yapmaktadırlar.²⁶⁵

²⁶³ Sumner, A. and Mallett, R. (2013). *The Future of Foreign Aid- Development Cooperation and the New Geography of Global Poverty*. London: Palgrave, 4.

²⁶⁴ Choi, 2011, 41.

²⁶⁵ UN ECOSOC 2008'den aktaran Davies, P. (2010). *A Review of the Roles and Activities of New Development Partners*. CFP Working Paper Series, No:4, 11.

Brezilya ile ilgili verilere baktığımız zaman özellikle Afrika'da farklı bir politika izlediği görülmektedir. Afrika'daki kalkınma yardımı politikalarını üçlü bir sacayağına oturtan Brezilya bu sacayaklarından biri olan "kalkınma" ya oldukça önem vermektedir. Nitekim Brezilya hem uzun dönemde ekonomik ilişkiler geliştirebilmek için hem de politik bağların güçlü bir şekilde yürütülebilmesi için Afrika kıtası için en önemli sorumluluğun kalkınma olduğu fikriyle hareket etmektedir.²⁶⁶ Kıtaya zengin yer altı kaynakları elde edebilmek için bir fırsat olarak bakmayan, ki Brezilya doğal kaynaklar bakımından oldukça zengin bir ülkedir, bu sebeple de ekonomik çıkarlarını küresel anlamda bir lider olma amacı ile özdeşleştiren Brezilya kalkınma amacına daha çok önem vermektedir.²⁶⁷ Bu bağlamda yardım yapılan alanların uzun vadede kalkınmayı ve işbirliğini sağlamlaştırması amaçlanmakta, nitekim mevcut durum da bunu göstermektedir. Brezilya'nın daha önce de belirttiğimiz üzere teknik işbirliğine verdiği önem aslında yardımların uzun vadede etkin olabileceğinin göstergesidir.

Hindistan'ın kalkınma yardımları da geleneksel olarak teknik işbirliklerine dayandırılmıştır. Bu kapsamda kalkınmakta olan ülkelerdeki akademisyenlere, liderlere ve sivil toplum kuruluşu personeline uzmanlık kazandırmak amacıyla eğitimler vermiştir.²⁶⁸ Hindistan bir yandan da alıcı ülke olan bir donör olduğundan dolayı daha ziyade alıcı ülkelerin ihtiyaçlarına göre hareket edebilmekte ve kendi durumundan yola çıkarak yardımlarını belirleyebilmektedir. Böylelikle Hindistan diğer donör ülkelere kıyasla yoksulluğu azaltma hususunda iyi bir noktada durmaktadır.²⁶⁹ Buna karşın Agrawal'a göre Hindistan'ın siyasi ve ticari çıkarları Afrika kıtasında birbiriyle iç içe geçmiş iken Güney Asya'da daha ziyade teknik işbirlikleri dikkati çekmektedir. Çin ise aynı şekilde 2011 OECD raporunda belirtildiği üzere doğal kaynaklarla ilgili projeleri ile birlikte altyapı çalışmalarına da ağırlık vermeye başlamış ve bu yönde işbirlikleri içine girmiştir. Hindistan ve Çin'in Afrika'daki politikalarına daha farklı bakan Agrawal ise iki donör ülkenin de

²⁶⁶ White, L. (2013). Emerging Powers in Africa: Is Brazil Any Different?. *South African Journal of International Affairs*, 20(1), 118.

²⁶⁷ White, 2013, 119.

²⁶⁸ Agrawal 2007'den aktaran Fuchs, A. and Vadlamanati, K.C. (2013). The Needy Donor: An Empirical Analysis of India's Aid Motives. *World Development*, 44, 110.

²⁶⁹ Fuchs and Vadlamanati, 2013, 125.

Afrika'da bir kaynak yarışı ve pazar arayışı içinde olduğunu belirtmektedir.²⁷⁰ Ayrıca Çin, yardımların toplanması ve finanse edilmesi hususunda kendi içerisinde ayrı bir mekanizma geliştirmiştir ve bu mekanizma oldukça rekabetçidir. Bir hükümet-dışı organizasyon olarak yardımları kendi başına finanse etmek Çin örneği için oldukça güçtür ve bu organizasyonların seçilme kriterleri de zorlayıcıdır. Bu noktada hükümetin onayını almak zorunludur.²⁷¹

Rusya için ise öncelik bulaşıcı hastalıklardır. Bununla birlikte gıda güvenliği ve eğitime yapılan yatırımlarla birlikte insani yardımlar Rus dış yardımlarının başlıca sektörleridir.²⁷² Bu açıdan bakıldığında Rusya yardım alanında çok alternatif sunmamaktadır; ancak uzun yıllardır süregelen bu gibi problemlerin çözülmesi de uzun vadede sosyal kalkınmaya katkı sağlayacaktır ve alıcı ülkelerdeki önemli problemleri çözecektir. Bölgedeki istikrarı sağlama ve bölge ülkelerine yardımda bulunmaya yönelik olarak verilen *Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri* yardımları ise çoğunlukla altyapı, enerji ve tarım üzerine yoğunlaşmıştır.²⁷³ Yardımların hem alıcı ülkede hem de donör ülkede sıkıntı yaratmaması isteği ve düzgün bir işleyiş içerisinde ilerlemesi gerekliliği Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan için 11 Eylül Saldırılarından sonra önem kazanmıştır. Bu sürecin başlangıcı ile birlikte özellikle Suudi Arabistan'dan gelen özel bağışlar üzerindeki kontrol artmıştır.²⁷⁴ *Güney Afrika* ise farklı bir vaka olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Güney Afrika yardımları kıtanın kalkınması amacını gütmektedir. Bu kalkınmanın kapsamında ekonomi olsa da esasen sosyal kalkınma üzerine konumlanmış bir sistem mevcut kılınmaktadır. Bu sistemin içerisinde çatışmaları çözme, kalıcı barışı sağlama, demokrasiyi etkinleştirme çabaları, yoksullukla mücadele, seçimleri destekleme, güvenlik, altyapı bakımından gelişmişliğin sağlanması şeklinde parametreler mevcuttur.²⁷⁵

²⁷⁰ Agrawal, 2007; Saidi, M.D. and Wolf, C. (2011). *Recalibrating Development Co-operation: How Can African Countries Benefit From Emerging Partners*. (Working Paper No:302). OECD Development Center, 19.

²⁷¹ Harmer and Cotterrel, 2005, 28.

²⁷² OECD. (2012). *Notes on non-OECD providers of development cooperation Development Co-operation Report 2012: Lessons in Linking Sustainability and Development*. OECD Publishing, 259.

<http://dx.doi.org/10.1787/dcr-2012-49-en>

²⁷³ OECD, 2012, 258.

²⁷⁴ Harmer and Cotterrel, 2005, 28.

²⁷⁵ Brezilya, Çin, Hindistan ve Güney Afrika'nın Afrika kıtasına olan yardımlarının kapsamı için bkz. Kragelund, 2010, 18.

Bu amaçlar kıtada kalkınma seviyesinin artması ile sonuçlanmaktadır. Bu durum da sürdürülebilir barışın tesisi için büyük önem taşımaktadır.²⁷⁶

Güney Kore ise farklı bir öncelikle hareket etmekte ve yardımların dağıtılması hususunda Kuzey Kore'ye öncelik vermektedir. Bunu yaparken insani nedenlerle hareket etmekte ve Kuzey Kore üzerinde politik ve ekonomik bir amaç gütmemektedir. Denizaşırı faaliyette bulunan hükümet-dışı organizasyonları çoğunlukla sağlık, barınma, eğitim, gıda ve refah gibi temel ihtiyaçlar üzerine yoğunlaşmaktadır.²⁷⁷ OECD verilerine baktığımız zaman Güney Kore'nin en çok ekonomik altyapı sektörüne önem verdiğini görmekteyiz. Bu durum da OECD DAC'ın "*Ticaret için Yardım*" (Aid for Trade) stratejisinden ileri gelmektedir.²⁷⁸

2.3.2. Alıcı Ükelere Alternatifler Sunulması ve Donör Ülkelerin Yardım Politikaları

Yükselen donörlerin yardımlarının alıcı ülkelerdeki yansımalarından biri de yardımlar konusunda alternatiflerin çok olmasıdır. Alıcı ülkelere alternatifler sunulması, bu alternatiflerin bütün alıcılar için aynı derecede olduğu anlamına gelmemektedir. Nitekim donör ülkelerin alıcı ülkelerin "emme kapasitesi"ne (absorptive capacity) uygun bir şekilde yardım yapması yardımın etkili olması açısından önemli bir husustur. Kapasiteyi belirleyen güçlü/zayıf politikalar ve kurumlar, makroekonomik politikalar, yönetim, hukuki ve finansal sistemler gibi değişkenler aynı zaman donör ülkenin ne kadar güçlü bir politika izlemesi gerektiğini gösteren etmenlerdir.²⁷⁹ Alıcı ülkelerdeki eksikliklerle birlikte donör ülkenin kurumlarında var olan koordinasyon güçlükleri ve uygulama eksiklikleri de bu etmenler içinde sayılabilmektedir. Yükselen donörlerde yardım veren kurumların tamamının şeffaf bir şekilde hareket etmemesi, raporlamaların düzenli olarak yapılmıyor olması sebebiyle bu gruba giren çoğu ülke için yardımların etkinliğinin ölçülmesi güç olmaktadır.

²⁷⁶ OECD, 2012, 262.

²⁷⁷ Lumsdaine and Schopf, 2007, 234-238.

²⁷⁸ OECD. (2014). Development Co-operation Report 2014 *Mobilising Resources for Sustainable Development*. OECD Publishing, 331.

²⁷⁹ Kihara, T. (2012). Effective Development Aid: Selectivity, Proliferation and Fragmentation, and the Growth Impact of Development Assistance. *Asian Development Bank Institute, Working Paper No: 342, 4*; Choi, 2011, 41.

Güney Kore, yardım programlarının belirlenmesi ve uygulanması süreçlerinde belirli bir stratejiye sahip değildir. Ancak Kore'nin daha katı bir sistem oluşturmaya başlaması Güney Kore'nin yardımların merkezileştirilmesine katkıda bulunmuş ancak bu sefer de programlama ve uygulama süreçleri sonrasında amaçların alıcı ülke ile eşleşmemesi sorunsalı etkililiğin önünde bir engel oluşturmuştur. Kore için şunu belirtmek gerekir ki yardımlarının çoğu koşullu olarak dağıtılmaktadır. Kore bu şartlılığı azalttığı zaman yardımları daha etkili olacaktır.²⁸⁰ Nitekim OECD DAC üyesi olması ile birlikte bu süreç hızlanmış, yardımlar dönemsel olarak raporlanmaya başlanmış, yardım programlarının sonucunda sürecin işleyişi üzerine analizler yapılmıştır. Körfez ülkeleri dışındaki diğer ülkeler esasen belirli bir stratejiye bağlı olarak yardım yapmaktadırlar. Çin ekonomik motivasyonlarla ve "ticaret için yardım" anlayışıyla yardım yapmaktadır. Bu noktada çıkarına uygun olan bölgelerle işbirliği içerisinde olmaktadır. Brezilya içerisinde bulunduğu bölge başta olmak üzere kalkınma amacı gütmektedir. Bu stratejilerden bir önceki bölümde bahsedilmiş²⁸¹ olup bu kısımda ayrıntılı bir şekilde üzerinde durulmayacaktır. Bu sebeple şunu belirtmek gerekir ki Güney Kore dışındaki yükselen donörlerin her ülke ve bölge için farklı kalkınma yardımı reçeteleri olabilmektedir. Bu bir strateji eksikliği gibi görünüyorsa da aslında yükselen donörleri geleneksel donörlerden ayıran en önemli stratejik yaklaşımdır.

Yükselen donörlerin alıcı ülkelere alternatifler sunması iki açıdan değerlendirilebilir. İlk olarak yükselen donörler, geleneksel donörler karşısında bir alternatif olmaktadır. Farklı kriterlere dikkat ederek yardım yapan geleneksel donörlerin alanı yükselen donörlere oranla daha kısıtlı olduğundan bu alternatifler, alıcı ülkelere ikinci bir kapı açmaktadır. Bu sayede hem yapılan yardımların niteliği hem de niceliği artabilmektedir. İkinci olarak ise yükselen donörlerin yoğunlaştığı bölgeler benzer olduğundan dolayı aynı coğrafyada yardım veren birkaç yükselen donör bulunabilmektedir. Bu durum dolaylı olarak bölgelerde rekabetin artmasına, aynı sektörde yapılan yardımların çeşitlenmesine ve bu sayede alıcı ülkelerin artan rekabet koşullarında kendileri açısından maksimum

²⁸⁰ OECD DAC. (2012). *Korea PeerReview 2012*. 76-82.

²⁸¹ Bkz: Çizelge 2.2.

faydayı elde edebilmelerine olanak sağlamaktadır.²⁸² Bu rekabet başta yükselen donörler ve geleneksel donörler arasında iken aynı zamanda da yükselen donörler arasında da yaşanmaya başlanmıştır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki iki tip donörün farklı bölgelerde rekabet halinde olmaları onların tamamen aynı amaçlarla hareket ettikleri anlamına gelmemekte, hatta zaman zaman birbirlerinin tamamlayıcısı olabilmektedirler.²⁸³ Yükselen donörler için rekabetin kızıymış olduğu bölgelerden en önemlisi Afrika'dır. Afrika'da kaynakların bolluğu, doğal kaynakları ve insan kaynağını verimli kullanabilmek için gereken teknik bilgiler, ekonomik kalkınmayı ve ekonomik işbirliklerini gerçekleştirebilmek adına gereken ithalat, ihracat ve yatırım gibi faktörler, para transferleri bölgeyi oldukça hareketli bir bölge haline getirmekte ve rekabetin kaynağını oluşturmaktadır. Bu rekabet sadece uygulamalarda değil diplomatik ilişkilerde de kendini göstermektedir. Ancak Çin için şunu söylemek gerekir ki, ekonomik olarak stratejik olan bölgelere daha da önem vermektedir. Eğer Tayvan ile olan diplomatik rekabet Çin'in yardımlarını daha fazla yönlendiriyor olsa idi daha ziyade Latin Amerika ve Pasifik ülkelerine yardım yapıyor olacaktır. Bu nedendir ki en önemli bölgesel amaç Tayvan'ın izolasyonudur.²⁸⁴ Çin aynı zamanda uluslararası sistemdeki rekabet ile de baş edebilmek amacıyla çok taraflı organizasyonlar ile de işbirliği çabaları içerisinde nitekim bu durum Çin'e hem uluslararası platformda destek sağlayacak hem de gereken fonların bulunması hususunda yardımcı olacaktır.²⁸⁵ Çin'in kalkınma yardımı vererek aslında kendi ekonomik kalkınmasını gerçekleştirmeye çalıştığını savunan görüş Kore için de benzer bir yaklaşımda bulunmakta ve Kore'nin ekonomik kalkınmasını gerçekleştirdikten sonra kalkınma yardımlarına ağırlık vermeye başladığını ve bu sayede de diğerlerinden farklı bir yol haritası izlediğini savunmaktadır. Değişen ve dönüşen Kore kalkınma yardımları hem ticari ilişkileri içeren hem de evrenselcilik anlayışının içinde barındırdığı insani değerleri de gözetilen bir yardım modeli benimsemektedir. Japon kalkınma yardım modeline benzetilen Kore yardımları kavramlara yaklaşımı bakımından diğer DAC ülkelerinden ayrılmaktadır.

---

²⁸² Bu durum hem alıcı ülkenin faydasını artırabilecek bir nitelik taşıırken hem de birçok ülkenin, çok taraflı organizasyonların, iki taraflı ve çok taraflı projelerin aynı bölgede yardım programları uygulaması koordinasyonun niteliğini de düşürebilmektedir. Nitekim bu durumda bütün aktörler alıcı ülkede var olma çabası içine gireceklerdir. Rekabetin var olması da uygulamalarda çarpıklığa neden olabilmektedir. Bkz: Buss, T.F. and Gardner, A. (2008). *Haiti in the Balance: Why Foreign Aid Has Failed and What Can We Do About It?*. Washington D.C.: Brookings Institution Press, 122-123.

²⁸³ Kragelund, 2010, 20.

²⁸⁴ Lengauer, 2011, 45.

²⁸⁵ Kobayashi, Kondoh, Shiga and Sato, 2010, 16-18.

Yoksulluğun azaltılmasına çoğu DAC üyesi sosyal bir kalkınma yaklaşımı benimseyerek yaklaşırsa da Kore, ekonomik kalkınma açısından yaklaşmakta ve gelir kapıları açıldığı sürece yoksulluğun azalacağı düşüncesi ile hareket etmektedir. Yardım politikalarında başta Japonya'yı örnek alarak hareket eden Güney Kore bu açılardan farklılıklar arz etmektedir.²⁸⁶ Kalkınma yardımları sahnesine daha ziyade ideolojik amaçları benimseyerek çıkan Hindistan ise Bağlantısızlar Hareketi'nin açtığı yolda Üçüncü Dünya'ya ekonomik bağımsızlık getirme motivasyonu ile hareket etmektedir. Bu motivasyonun incelediğimiz diğer ülkelerde resmi bir şekilde bulunmaması *Hindistan'ın* bu motivasyonunun farkını ortaya koyabilmek için yeterli bir neden olmaktadır. Bu amaçla hareket etmek Hindistan'ı uygulamada farklı kılmaktadır. Nitekim elde edilen verilere göre bu ideoloji ile hareket eden ve Hindistan ile rekabet eden bir ülke olmadığından bu durum ülkenin farkının bir ispatı niteliğindedir. Nitekim bu özellikler 2000'li yıllarla birlikte daha esnek olmaya başlamıştır. Yeni yardım yapıları ile de Hindistan ekonomik amaçlarına önem veren ve ulusal çıkarlarını gerçekleştirmeye çalışan bir ülke olmaya başlamıştır. Hindistan'ın aynı zamanda Çin'in olası tehditlerine karşı hareket etmesi de aralarında gizli zaman zaman da açık bir rekabetin olduğunu göstergesidir.²⁸⁷

Yukarıda belirtilen ülkeler için geçerli olan bir varsayım mevcuttur: Çin, Hindistan ve Güney Kore'nin yardımları zaman içerisinde kendi çıkarlarının uygulanabilirliğine göre değişiklik göstermeye başlamıştır. Ekonomik parametreleri kullanma zamanları yer yer farklılık gösterse de belirgin bir mantık içerisinde oluşmuştur. Ekonomik kalkınmasını gerçekleştirmiş olmasına rağmen halen Güney Kore ekonomik motivasyonlarla hareket edebilmektedir. *Güney Afrika'da* ise şöyle bir durum söz konusudur: Güney Afrika rekabet açısından geri kalmakta olan bir ülkedir. Nitekim işlerin yapılması konusunda bilgi eksiklikleri, insan kaynakları yönetiminin oldukça zayıf olması rekabeti zorlayacak gerekçelerdendir.²⁸⁸

²⁸⁶ Kobayashi, Kondoh, Shiga and Sato, 2010, 21-24.

²⁸⁷ Kobayashi, Kondoh, Shiga and Sato, 2010, 46-50.

²⁸⁸ Dickinson, 'Managing HIV/AIDS in the South African Workplace'. Dan ileten, Dickinson, D. (2004). "Corporate South Africa's response to HIV/AIDS: Why so slow?". *Journal of Southern African Studies*, 30(3), 13.

Brezilya rekabetin adil olması adına hukuki düzenlemeler yapmaktadır. “Rekabetçi tarafsızlık” (competitive neutrality)²⁸⁹ ilkesini benimseyen ve kamu kuruluşlarının diğer özel oluşumlarla olan rekabetinin adil bir şekilde olmasını sağlamaya çalışan *Brezilya* bu sayede hem kendi içinde hem de yardımda bulunduğu ülke içerisindeki rekabet koşullarını belirlemeye çalışmaktadır. Rus kalkınma yardımlarının ise Rusya’nın belirlediği rekabet politikasına gölge düşürmemesi adına katı kurallarla düzenlenmeye çalışılmaktadır.²⁹⁰ Rekabet koşullarına uygun olarak düzenlenmesi gereken bu sistem yardımların koşullu olması gibi etmenlerden etkilenebilmekte ve bu noktada bazı matematiksel veriler devreye girebilmektedir. Yardımların donör ülkeler için belirli fırsat maliyetleri vardır. Ülkeler bu maliyetleri çoğunlukla ülke içinde bazı kalemlerin tüketiminin azalması ve yatırımların yön değiştirmesi şeklinde karşılamaktadırlar. Donör ülke bu durumda en azından yardımlarının ödemeler dengesi içerisindeki yerini dengelemek amacıyla alıcı ülkeden kendi mallarını ithal etmesini bekleyebilmektedir.²⁹¹ Bu durum donör ülkelerinin yardım politikalarında önemli yer tutabilen ticaretin önemine, donörlerin nasıl ekstra bir sorumluluk altına girip farklı amaçlarının da oluşabileceğine açıklık getirmektedir. *Suudi Arabistan ve BAE* de alıcı ülkenin petrol ithalatını karşılayabilmesi amacıyla ödemeler dengesi desteği olarak yardım verebilmektedir. Özellikle *Suudi Arabistan*’ın hediye şeklinde verdiği cami gibi yapılar ise İslami aşırıcılığı artırabileceği yönünde endişe uyandırmaktadır.²⁹² *Suudi Arabistan* farklı yollarla da yardım yapabileceği, iç denetiminin sıkı olması ve çoğunlukla yardımların tek elden çıkması sebebiyle esasen kendiyle yarışır bir hal almıştır. *BAE* ise uzun vadeli amacını ülkeyi uluslararası karar alıcılardan biri haline getirmek olarak belirlediğinden ve bu doğrultuda çalışmalar yaparak, yıllık konferanslar düzenleyip çok taraflı organizasyonlar içerisinde bulunarak amacına doğru ilerlemeye çalışmaktadır. Günümüz rekabet koşullarında en iyiye ulaşmak için çaba gösteren bu ülkelerden *BAE*, yurtdışından da uzmanlar getirerek ülke içinde de işbirliği yaparak

²⁸⁹ Competitive neutrality hükümet işletmelerinin sadece kamu sektörüne sahip olmaları sebebiyle karşılaştırmalı üstünlükten faydalanmamaları ve bu sebeple bu durumu avantaja çevirerek sadece kendilerinin fayda sağlamamaları gerektiği anlamına gelmektedir. Bkz: OECD. (2010). Global Forum on Competition Roundtable on Competition, State Aids and Subsidies. *OECD Competition Law and Policy*.

²⁹⁰ World Bank News. *Russia: Doing Business in Russia - Competition Policy and Growth*, Nov 26, 2010, <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2010/11/26/competition-policy-growth>, 27 Mayıs 2015’te alınmıştır.

²⁹¹ Hjertholm and White, 1998, 32.

²⁹² Grimm, S., Humphrey, J., Lundsgaarde, E. And Souza, S.L. (2009). *European Development Cooperation to 2020: Challenges by New Actors in International Development*. EDC2020 Working Paper, 15.

çalışmakta²⁹³; böylelikle hem kendi uzmanlarının niteliğini artırmakta hem de alıcı ülkelerle arasındaki koordinasyonu daha sıkı hale getirebilmektedir.

2.3.3. Alıcı Ülkelerde Yolsuzluk

Bu tezde belirtilmiş olan ve yardımların alıcı ülkelerdeki son yansıması olarak kendini gösteren bir diğer tartışma da “haydut devlet” (rogue states)²⁹⁴ tartışmasının bir uzantısı olan “hilekâr yardımlar” (rogue aid) tartışmasıdır. Bu tartışma ile ilgili çalışmış olan Naim, hilekâr yardımları şu şekilde tanımlamaktadır: “refah sahibi demokratik olmayan ülkelerin kendi aktivist yardım programları sebebiyle kalkınma politikalarını baltalamasıdır”. Bu yardımlar temelde demokratik olmayan ve uygulamada da şeffaf olmayan bir anlayışın ürünüdürler. Aynı zamanda da ortalama bir vatandaşa olumsuz etkiler yaratırken yardımların gerçek etkisi de ölçmek oldukça zor olmaktadır. Naim, başta Çin olmak üzere *Suudi Arabistan’ı* da çıkarlarını gerçekleştirmeye yönelik çoğunlukla politik ve ekonomik hamleler yapan donörler olarak görmektedir. Bu ülkelerin kendi politikalarını devam ettirdiği takdirde ise daha yozlaşmış, karmaşık ve otoriteryen bir dünyaya doğru gidileceğini vurgulamıştır.²⁹⁵ Dünya Bankası’na göre finansal yardımlar çoğunlukla ihtiyacı olan ülkelere ulaşmaz ve ulaştığı noktada da genelde kamu tüketimi alanında etkin olmayan şekillerde harcanmaktadır. Yolsuzlaşmış hükümetleri çıkış noktası olarak değil de sonuç olarak alan yaklaşım daha güçlü bir argüman ortaya koymaktadır; şöyle ki dış yardımlar çıkar gruplarının elde edebileceği kaynakları artırdığından dolayı yolsuzluğa yöneltebilmektedir.²⁹⁶ Aynı zamanda yardımlar ve corruption arasındaki ilişki yardımların ve ödemelerin dağıtılmak üzere yetkili kişilere yapılmasından ortaya çıkabilmektedir. Yardımlar uygun yerlere uygun miktarlarda dağıtılmadığı zaman yolsuzluğa yol açmakta ve bu sebeple de alıcı ülkede amaca ulaşamamaya neden olabilmektedir.²⁹⁷ Bu nedenle

²⁹³ Binder, Meier and Steets, 2010, 22.

²⁹⁴ Haydut devlet terimi 1990’lı yılların sonuna doğru Amerikan uluslararası ilişkiler terminolojisinden türemiştir. Buna göre haydut devletler terörizmi desteklemek, kitle imha silahlarına sahip olmak ve dünya barışını tehdit eden uygulamalar barındıran devletleri simgelemektedir. Bkz: Oran, B. (2013). Türk Dış Politikası- Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt III: 2001-2012. İstanbul: İletişim, 19.

²⁹⁵ Naim, M. (2007). Missing Links: Rogue Aid. *Foreign Policy*, 19.

²⁹⁶ Bu durum Jakob Svensson’ın 1998 ve 2000 yıllarındaki makalelerinde de belirtilmiş olup daha öncesinde de Torrell ve Lane’in ortaya koyduğu “Hırs Etkisi” (Voracity Effect) ile ilintilidir. Bkz: Lane, P. R. and Tornell, A. Power, Growth, and the Voracity Effect. *Journal of Economic Growth*, June 1996, 1(2), 213- 41.

²⁹⁷ Tavares, J. (2003). Does Foreign Aid Corrupt?. *Economic Letters*, 79, 100.

üretim için kullanılmamış ve yoksulluğu azaltma yönelik projelerle değerlendirilmemiş her yardım yolsuzluğa kapı aralamaktadır. Daha önce incelediğimiz ülkeler için motivasyonu bu yönde olan donörler daha ziyade projelere yönelerek koşulluluğu kaldırsalar bile yardımın etkin bir şekilde kullanılmasına yardımcı olmaktadır. Ancak şunu da tekrar belirtmek gerekir ki koşulluluk, yardımların daha dikkatli kullanılmasına sebep olacağından yolsuzluğun önünde çok daha önemli bir engel teşkil etmektedir.

DAC ülkeleri Çin'in özellikle Afrika'daki yardımlarını tamamlayıcı olarak değil bölücü olarak görmektedir. Çünkü Çin'in bölgede DAC donörleri tarafından uygulanmaya çalışılan bazı değerleri çığnediğine inanılmaktadır. Bu değerler; yardımların koordinasyonu, yardım seçiciliği ve koşulluluk ilkeleridir.²⁹⁸ Bununla birlikte bazı yazarlar ise Çin'in rogue aid vermediğini belirtmekte ve yardım yaparkenki politik amaçlarının en fazla DAC üyelerinin politik amaçları kadar olabileceğini vurgulamaktadır.²⁹⁹ Dreher ve Fuchs ise Çin için bu durumun doğru olmadığını, elde edilmiş olan verilerin, amaçların sonuçları ile birlikte olumlu olduğunu ve Çin'e "haydut yardım sağlayıcısı" demenin doğru bir tanımlama olmayacağını belirtmektedirler.³⁰⁰ Rogue aid ile ilgili Güney Kore'nin yaptığı açıklama ise bu yardımın "kalkınma için ödenmesi gereken bir bedel" olduğunu belirtmiş, bu bedeli kendi ülkelerinin de, kalkınmakta olan diğer ülkeler gibi, ödediğini açıklamıştır.³⁰¹

---

²⁹⁸ Potter, D.M. Modes of East Asian Development Assistance. Web: http://office.nanzan-u.ac.jp/cie/gaiyo/kiyo/pdf_12/kenkyu_02.pdf, 5 Temmuz 2015'te alınmıştır.

²⁹⁹ Petrikova, I. (2013). Encouraging Good Behaviour through Aid: Do 'New' Donors Differ from the 'Established' Ones?. *EPSA 2013 Annual General Conference Paper 438*.

³⁰⁰ Dreher, Fuchs and Nunnenkamp, 2013, 6; Dreher, A. and Fuchs, A. (2011). *Rogue Aid? The Determinants of China's Aid Allocation*. Courant Research Centre: Poverty, Equity and Growth - Discussion Papers, No. 93, 3.

³⁰¹ Watson, 2012, 92.

3. BÖLÜM

VAKA ANALİZİ- TÜRKİYE

Çalışmanın buraya kadar olan bölümlerinde öncelikle dış yardımların tanımı yapılmış, tarihi gelişimi anlatılmış, ülkeleri dış yardım vermeye iten faktörler üzerinde durulmuş ve sonrasında da yükselen donör kavramı için aynı faktörleri de içeren açıklamalar yapılmıştır. İkinci bölümde ise yükselen donör ülkelerin sekizinden oluşan bir örneklem ile belirlenen değişkenler incelenmiş, bu değişkenlerin hangi ülkede nasıl bir sebepten var olduğu ve ne şekilde sonuçlar doğurduğu açıklanmıştır. Karşılaştırmalı bir analiz şeklinde tasarlanan bu çalışmada ikinci kısmın sonuna kadar toplam sekiz yükselen donör incelenmiştir. Bu donörler şunlardır: Brezilya, Rusya, Çin, Hindistan, Güney Afrika, Güney Kore, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan. Bu bölümde ise daha önce ele alınmış değişkenler üzerinden Türkiye ele alınacaktır. Türkiye'nin, belirlenmiş alanlardaki özellikleri ayrıntılı bir şekilde analiz edilecektir. Öncelikle Türkiye'nin dış yardım literatüründeki yeri tarihsel ve siyasal bir süreç içerisinde açıklanacak ve buna bağlı olarak da hem alıcı ülke hem de donör ülke olma özelliğine yer verilecektir. Sonrasında ise Türkiye'nin kalkınma yardımlarında rol oynayan kurumlardan başlayarak sırasıyla Türk dış yardımlarının genel özellikleri, motivasyonları ve alıcı ülkelerdeki yansımaları ele alınarak Türk dış yardımlarının kapsamı irdelenecektir. Böylelikle elde edilen veriler ile birlikte Türkiye'nin bu alandaki konumu, diğer donör ülkelerden elde edilen verilerle birlikte kıyaslanarak ortaya konacaktır.

3.1. Türkiye'nin Yardım Literatüründeki Yeri

Kalkınma yardımı ve insanı yardım konusu Türkiye'de AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi) iktidarı ile birlikte son on yılın en önemli dış politika araçlarından biri olmuştur. Proaktif³⁰² bir eğilim gösteren Türk dış politikası kalkınma yardımlarını “resmi kalkınma

---

³⁰² Proaktif diplomasi komşularda meydana gelen her türlü krizi çözmek ve komşularla iyi ilişkiler değiştirmek üzerine bir diplomasi şeklidir. Proaktif diplomasi “önleyici diplomasi” ile birlikte işlemekte ve sorunları önleme, var olan sorunları çözüme üzerine yoğunlaşmaktadır. Esasen kalkınma yardımları Türk dış politikasında mevcut birçok kavram üzerinden yorumlanabilmektedir. Örn; tarihsel sorumluluk, kamu diplomasisi, insani diplomasi. Ayrıntılı bilgi için bkz: Balcı, A. and Yeşiltaş, M. (2013). A Dictionary of Turkish Foreign Policy in the AK Party Era: A Conceptual Map. *SAM Papers*, No:7.

yardımları- RKY” (official development assistance-ODA) şeklinde adlandırarak politikasının somut bir aracı haline getirmiştir. Yoksulluğa karşı savaşmak, kalkınmayı ve insanı yardımları artırmak bir yandan Türkiye’nin dış politikasının bir parçası iken aynı zamanda da uluslararası platformdaki imajında da olumlu etkiler oluşturacak misyonlardır.³⁰³ Üstelik gelişen ve yükselen bir güç olmanın da bu platformlarda bir sorumluluğu olmaktadır. Bu yüzden Türkiye bölgesel ve uluslararası çapta daha aktif bir rol oynayarak bu misyonunu gerçekleştirmektedir.

1940’lı yıllarda yardım almaya başlayan bir ülke olan Türkiye zaman içerisinde ekonomisi iyiye gittikçe yardım veren ülkelere biri olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Bu noktaya gelene kadar farklı aşamalardan geçen Türkiye, bu süreçte incelenmesi gereken dönemler geçirmiş ve nihai koşullara ulaşmıştır. Dünyaya, yaşanan olaylara, kalkınma ile alakalı problemlere ve yoksulluğa ülkelerin kayıtsız kalması pek de mümkün olmamaktadır. Uluslararası toplumun temel taşı olan devletler de diğer ülkelere yardım etmektedirler. Uluslararası toplumdaki devletlerin oldukça aktif bir rol oynadığı bu sistemde Türkiye de oldukça önemli bir yer edinmiş ve bu konumunu gün geçtikçe sağlamlaştırmaktadır.

3.1.1. Alıcı Ülke Olarak Türkiye

Türkiye’nin kalkınma yardımı alması 20. Yüzyılın ortalarında Marshall Yardımları ile birlikte başlamıştır. Yunanistan ile birlikte bu yardımlardan faydalanan Türkiye politik ve ekonomik bir dönüşümden geçtiği o süreçte konjonktürel koşullara uyum sağlayarak bu fırsatı değerlendirmiştir. Yapılan yardımlar, özellikle güvenliğini sağlamak amacıyla askeri bakımdan ilerlemesi için, Türkiye’ye yalnız olmadığını göstermiştir. Soğuk Savaş’ın başlangıcı olarak kabul edilen 1940’lı yıllarda Türkiye’nin ABD’den aldığı Marshall yardımları aynı zamanda bu kutuplaşmada Türkiye’nin nerede yer alacağına dair bizlere ipuçları vermiştir.³⁰⁴ Dönemde ekonomik bunalımlar yaşayan ve savaşın bitmesiyle de ihraç ettiği malların fiyatları düşen Türkiye, bir yandan da endüstrisini geliştirme çabaları

³⁰³ Özkan, M. (2010). What drives Turkey's involvement in Africa?. *Review of African Political Economy*, 37 (126), 538.

³⁰⁴ Hale, W. (2003). *Türk Dış Politikası 1774-2000*. İstanbul: Mozaik Yayınevi, 116.

içerisindedir. Nitekim bu zorlu dönemler atlatıldıktan sonra fark edilmiştir ki bir acil yardım planı niteliğindeki Marshall yardımları ileriye dönük olarak Türkiye'yi ABD'ye kısmen bağımlı hale getirmiştir. Bu bağımlılığın sebebi ise alınan yardımlarla elde edilen teçhizatların bakımı ve bu teçhizat için gerekli malzemelerin ABD'den ithal edilecek olmasıdır.³⁰⁵

Amerika Birleşik Devletleri'nin Marshall yardımlarına ek olarak diğer bir adım 50 yıl öncesinde Japonya'dan gelmiştir ve "Acceptance of Trainees" adı altında bir teknik işbirliği programı imzalanmıştır. Ardından Almanya ise teknik işbirliğine 1970 yılında başlamıştır. Karşılıklı ve iki taraflı yapılan bu anlaşmalarla birlikte Türkiye ayrıca uluslararası kuruluşlardan da yardımlar almaya devam etmiştir. Bu yardımlar özellikle ADF, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme- UNDP), IBRD tarafından sağlanmıştır.³⁰⁶

Türkiye'ye verilen yardımlar daha çok devlet kurumlarına verildiği için kamuoyu yardımlar konusunda fazla bilgi sahibi olamamıştır. Yardımların kişilerin gündelik yaşamlarına etkileyebilecek kadar gündemde olmaması da bir araştırma alanı olarak eksik kalmasına sebep olmuştur.³⁰⁷ Türkiye günümüzde de yardım almaya devam etmektedir. 1900'lü yıllarda alınan yüksek meblağlardaki yardımlar kamuyounda oldukça ses getirmiştir. Ancak günümüzde alınan yardımlar eskisine oranla oldukça düşüktür ki artık Türkiye, kalkınma yardımları çerçevesinde yardım alan ülkeden ziyade yardım veren ülke olarak akıllara gelmektedir. Bu sebeple kamuoyu gündeminde de Türkiye'nin yaptığı yardımlara yoğunlaşma şeklinde bir geçiş görülmektedir.

3.1.2. Donör Ülke Olarak Türkiye

Türkiye'nin yardım yapma (donör ülke olma) geçmişi 1980'lere dayanmaktadır. Dünyayı ekonomik perspektiften algılayan ve Türkiye'nin dünyadaki imajının olumlu

³⁰⁵ Gönlübol, M. (1989). *Olaylarla Türk Dış Politikası 1919-1995*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 219.

³⁰⁶ Fidan, H. and Nurdun, R. (2008). Turkey's Role in the Global Development Assistance Community: the Case of TICA (Turkish International Cooperation and Development Agency). *Journal of Southern Europe and the Balkans*, 10(1), 99.

³⁰⁷ Öztürk, 2012, 9.

olması isteğini vurgulayan dönemde ekonomik koşullar kalkınma yardımlarının verilmesi ve amaçların bu yönde hayata geçirilmesi için oldukça müsaittir.³⁰⁸ Cumhurbaşkanı Turgut Özal'dan sonra ise 90'lı yıllardaki durgunluk döneminin ardından kalkınma yardımları bir ivme kazanmıştır. Soğuk Savaş sonrası bu dönemde yardımların kurumsal bir çerçevede yürütülmesi ihtiyacı doğmuştur.³⁰⁹ Geçmiş yıllarda oluşan ve küresel sorunlara cevapsız kalmamayı benimseyen politikalar sonrasında tekrar kendini göstermiş ve 2000'li yıllara gelindiğinde ise Türkiye'nin kalkınma yardımlarına ayırdığı bütçe artmıştır. Ayrılan bütçenin artması sebebiyle kurumsal anlamda da yeni ihtiyaçlar doğmuştur. Kalkınma yardımı yapma kavramının gelişmesiyle birlikte bu yardımlara bakış açısı da değişmiştir ve farklı boyutlardan da incelenmeye başlanmıştır. Önceleri ekonomi temelli olan bu yaklaşım ise AKP iktidarı ile birlikte kültürel ve tarihi boyut da kazanmıştır.³¹⁰ Türk yardımları ve yardım yapan kuruluşların anlayışlarına baktığımız zaman Türkiye'nin Dunantçı bir yardım anlayışına sahip olduğunu görebiliriz. Türkiye, yardım yaptığı ülkelerin kendi içlerindeki bağımsızlıklarına saygı göstermekte ve iç işlerine müdahale etmemektedir; çünkü böyle bir durumda Türkiye asıl amacına ulaşamayacaktır. Üstelik bu durumun uzun vadede Türkiye'nin siyasetine olumlu şekilde yansıtacağı ve uluslararası toplumda sempati toplayabileceği de düşünülmektedir.³¹¹

Türkiye'nin son yıllarda verici ülke konumunda daha aktif bir şekilde kalkınma yardımları literatüründe sahne alması "yardım" anlayışının yeni gelişen bir kavram olduğu anlamına gelmemektedir. Bu noktada şunu da belirtmek gerekir ki coğrafyamızda kalkınma yardımlarının geçmişi Osmanlı Devleti'ne uzanmaktadır.. II. Selim Açe³¹² Sultanı'ndan gelen talep üzerine Açe'ye Hint gemileri göndererek bölgeye yardımda bulunmuş ve Portekizliler tarafından sömürge haline getirilmesine engel olmuştur.³¹³ Bununla birlikte hem diplomatik hem de sosyal ilişkiler bağlamında özellikle Afrika ile bağlantı uzun yıllardan beri süregelmiştir Osmanlı döneminde Afrika'ya verilen önemin ilk somut örneği 1575 yılında III. Murat döneminde imzalanan bir savunma anlaşmasına

³⁰⁸ Kulaklıkaya, M. and Nurdun, R. (2010). Turkey as a New Player in Development Cooperation. *Insight Turkey*. 12(4), 133.

³⁰⁹ Kardaş, Ş. (2013). Turkey's Development Assistance Policy: How to Make Sense of the New Guy on the Block. *GMF Analysis*, 2.

³¹⁰ Özkan, 2011, 117; Kardaş, 2013, 1.

³¹¹ Öztürk, 2012, 49.

³¹² Açe, Endonezya'da bulunan bir bölgedir ve 1514'te Sultanlık olarak kurulmuştur.

³¹³ Öztürk ve Öztürk, 2012, 41.

dayanmaktadır. Kanem-Bornu İmparatorluğu ile imzalanan bu anlaşmaya göre ülkeye askeri teçhizat ve araçlar gönderilmiştir.³¹⁴ Günümüzdeki “kalkınma yardımı” anlayışı ise daha sistematik bir çerçevede sunulmakta ve çok yönlü dış politikanın bir parçasını oluşturmaktadır. Kalkınma yardımlarının “devletlerin siyasi çıkarlarını gerçekleştirdiği ve belli bir sistematığe bağlı kalmaksızın siyasi çevrenin kararları doğrultusunda verildiği”³¹⁵ anlayışı aslında sorgulanması ve asıl sistematığinin ortaya konması gereken bir anlayıştır.

Türkiye ilk kalkınma yardımı programını Sahra Çölü’nün kuzeyindeki ülkelerde³¹⁶ 1985 yılında hayata geçirmiştir. Bu yardım kapsamında ise bölge ülkelerinin kurumsal kapasitelerinin inşası konusu üzerine yoğunlaşmıştır. Türkiye, resmi kalkınma yardımlarını bölgesel ve uluslararası platformda etkinliğini artırmak amacıyla kullanmaya başlamıştır. Bu çerçevede Avrasya ülkelerinin acil ihtiyaçlarını karşılama güdüsü ile 1992 yılında TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı) kurulmuştur.³¹⁷ 1996 yılında ise TİKA yine kurumsal kapasitelerini artırma amacıyla Gambiya, Gine, Gine Bissau, Moritanya, Senegal, Somali ve Sudan’a yardımda bulunmuştur.³¹⁸ 2000’li yıllara kadar istikrarlı olmayan bir Türkiye’de yardım politikalarını uygulamaya geçirmeye çalışan kurum, bu noktada amaçlarını tam olarak gerçekleştirilmemiştir. Nitekim 2000’li yıllarda daha istikrarlı bir ortama kavuşan Türkiye, kalkınma yardımları üzerinde daha işler politikalar uygulayabilmek adına gerekli koşullara kısmen ulaşmıştır.³¹⁹ TİKA her ne kadar geçiş ekonomileri olan Orta Asya, Körfez Ülkeleri ve Balkan ülkelerine yardım amacıyla kurulmuş olsa da 2003 yılından itibaren Orta Doğu ve Afrika ülkelerine de yapılan yardımların yürütücüsü olmaya devam etmiştir.³²⁰

Türkiye’yi donör ülke olarak incelerken belirtmemiz gereken bazı dönemler mevcuttur. Kalkınma yardımları kavramı özellikle 11 Eylül Olayı sonrasında ciddi bir

³¹⁴ Hazar, N. (2000). The Future of Turkish-African Relations. *Dış Politika*, 25(3-4)’den aktaran Özkan, M.(2012). Türkiye’nin Afrika’da Artan Rolü: Pratik Çabalar ve Söylem Arayışları. *Ortadoğu Analiz*, 4(46), 21.

³¹⁵ Öztürk ve Öztürk, 2012, 10.

³¹⁶ Sahel ülkeleri olarak geçen bu ülkeler şunlardır: Etiyopya, Sudan, Somali, Mali, Nijerya ve Çad’dır. Bu ülkeler kıtanın oldukça kurak bir bölgesinde konumlanmıştır.

³¹⁷ Kulaklıkaya and Nurdun, 2010, 134.

³¹⁸ Birtek, N. Türkiye’nin Dış Yardımları ve Yönetimi, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, DPT, Eylül 1996, 37’den aktaran Fidan ve Nurdun, 2008, 99.

³¹⁹ Özkan, G. And Demirtepe, M.T. (2012). Transformation of a Development Aid Agency: TİKA in a Changing Domestic and International Setting. *Turkish Studies*, 13(4), 648.

³²⁰ Fidan ve Nurdun, 2008, 100.

dönüşüm içerisine girmiştir. Geleneksel yardım yapan ülkeler daha çok güvenlik ve çatışma çözümü alanında yardım yapmaya devam ederken yoksulluğun azaltılması da öncelik olarak kalkınma yardımlarının hedefleri arasında kalmaya devam etmiştir. Bununla birlikte girilen bu süreç içerisinde OECD DAC ise daha ziyade yardımların etkinliği, koordinasyonu ve bağlı yardımlar üzerine yoğunlaşmıştır. Dünya böyle bir dönüşüm içerisine girmişken Türkiye ise bir yandan yardım veren ve bir yandan da yardım alan ülke olarak farklı bir örnek teşkil etmiştir.

2004 yılında Türkiye, Endonezya'da meydana gelen deprem ve ardından oluşan tsunami afetlerine de yardımda bulunmuştur.³²¹ 2004 yılından 2005 yılına geçerken ise Türkiye'nin verdiği yardımlarda göze çarpan bir yükseliş görülmüştür. Bu yükselişin nedenlerini ise şu şekilde özetlemek mümkün olabilir: Türkiye o dönemde Pakistan'da olan deprem ve Orta Asya'da gerçekleşen Tsunami felaketleri karşısında bu bölgelere yardımlar yapmıştır. Ayrıca bu bölgelerle yetinmemiş Orta Doğu ve Afrika üzerinde de yardım projelerine başlamıştır. Bütün bunlar gerçekleşirken ise Türkiye'nin resmi kalkınma yardımı veren ülkelerin RKY verilerine ulaşabilmesi de Türkiye'nin projeksiyonu açısından önemli bir katkı sağlamıştır.³²² Bunlarla birlikte Türkiye verdiği yardımlarını artırmaya, projelerini çoğaltmaya ve işbirliklerini de artırma yoluna gitmiştir.

Bu dönemler açısından baktığımızda şunu görebiliyoruz: Türkiye'nin kalkınma yardımları TİKA'nın kurulması ile birlikte farklı bir boyut kazanmıştır. TİKA'nın resmi kalkınma yardımı çabaları şu alanlarda kendini göstermiştir: tarım ve hayvancılık alanlarında kapasite inşası, fiziksel altyapının geliştirilmesi, yaşam standartlarının artırılarak sosyal kalkınmanın sağlanması, mesleki eğitim programları, işsizliği azaltıcı etkinlikler, kültürel ve tarih mirasların korunması ve kültürel programlar. Görüldüğü üzere çok boyutlu bir çerçevede kendini gösteren kalkınma yardımları 2002 yılından itibaren de ivme kazanmıştır. Birbirine komşu olan ülkelerin ve bölgesel organizasyonların paylaştıkları bir tarih ve birlikte yaşadıkları kültür sebebiyle sürekli etkileşim içinde olması Türkiye'nin de içinde bulunduğu coğrafyada da kendini göstermiştir. Bu etkileşim bu ülkelerin işbirliği yönünde evrilmesine ve karşılıklı fayda sağlama yönünde adımlar

---

³²¹ Öztürk, 2012, 10.

³²² Fidan ve Nurdun. 2008, 101.

atmalarına sebep olmuştur. Yakın çevreden başlayan bu etkileşim sonraları uluslararası nitelik kazanmış ve donör ülkelerin vizyonlarını genişletmiştir.

Resmi kalkınma yardımları çerçevesinde OECD'nin 2014 Ocak ayında hazırladığı rapora göre Türkiye'nin 2016 yılında kişi başına düşen milli gelirin alt sınırını aşacağı tahmin edilmektedir. Bu durumda Türkiye, gelişmekte olan ekonomiler arasında en hızlı şekilde bu alt sınırı yakalayabilen ülkelerden olacaktır.³²³ Bu bakımdan çalışmanın ilk kısmında da belirtildiği üzere Türkiye milli gelirini artırdıkça alıcı ülke olma özelliğini yitirecek ve milli geliri düşük olan ülkelere yardım veren ülke olma sıfatıyla öne çıkacaktır. Bu nokta, Türkiye'nin günümüzde hızla ulaştığı başarılı bir noktadır. Ayrıca yardımların bağlayıcı olmaması ve ihtiyacı olan ülkelere odaklı olarak yapılması da bu başarıyı ve etkinliği kanıtlar niteliktedir.³²⁴

3.2. Türkiye'nin Yardımlarının Kapsamı

Türkiye, 21. yy. başlangıcında uluslararası topluma daha etkin bir şekilde entegre olmuş ve siyasi, ekonomik mercilerde söz sahibi olabilmek adına politikalarını bu şekilde yönlendirmiştir. Günümüzde uluslararası çaptaki sorunlara kayıtsız kalmak mümkün olmamaktadır. Küreselleşme ile birlikte işgücü, sermaye el değiştirip dolaşım halinde iken sorunlar da uluslararası toplumda dolaşım halindedir. Bu sorunlardan en önemlileri yoksulluk ve sağlıktır. Sağlık, iyileştirilemeyen ve salgın olan birçok hastalıktan dolayı sorun haline gelmiş ve tıpkı yoksulluk gibi devletlerin savaşması ve daha da önemlisi çözüm bulması gereken bir konu haline gelmiştir. "İhtiyacı olana yardım eli uzatma", "nerede dertli olan var az ya da çok yardımda bulunma" fikrinden³²⁵ beslenen çalışmalar bir yandan gerekli altyapı desteklerini sağlarken diğer yandan da acil durumlara müdahale etmek şeklinde kendini gösterebilmektedir. Türkiye de bu çıkış noktalarından beslenmekte ve yardımlarının etki alanını günden güne genişletmektedir. Bunu yaparken hem ülke içerisindeki kurumsal mekanizmaların işlevini güçlendirmekte hem de uluslararası çapta da adından söz ettirebilecek çalışmalara imza atmaktadır. Bu işleyişi ve

³²³ OECD, 2014, 2.

³²⁴ Bkz. syf. 25.

³²⁵ TİKA. www.tika.gov.tr.

ilerleyişi anlayabilmek adına hangi kurumun hangi işlevi yürüttüğünü, Türkiye'nin daha önceden belirtilmiş kriterlere uyumunu görmek gerekmektedir.

3.2.1. Türkiye'nin Kalkınma Yardımlarında Rol Oynayan Kurumlar³²⁶

Kalkınma yardımlarının bütçelenmesi, programlanması, uygulanması ve raporlanması süreçlerinde görev alan birçok kurum ve kuruluş mevcuttur. Türkiye'nin iki taraflı olarak yaptığı yardımlar yapılan toplam yardımın %90'ı civarındadır. Bu nedenle iki taraflı yardımlar hususunda çalışan kurumların belirtilmesi önem arz etmektedir. Her kurumun katkısı farklıdır ve farklı bir işlevi mevcuttur. İki taraflı yardımlara katkısı en çok olan AFAD'tan başlayıp Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'na kadar beş kurumun işlevi belirtilecektir.³²⁷

İki taraflı yardımlar dışında çok taraflı uluslararası kuruluşlara iletilen yardımlar³²⁸ ve sivil toplum örgütlerinin yardımları da etkinlik olarak Türkiye adına önemli yardımlardır. Bu noktada Türkiye'nin kalkınma yardımlarına katkı sağlayan birçok STK mevcuttur. (EK-1)³²⁹

3.2.1.1. AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı)

AFAD, 2009 yılında bünyesinde afet öncesi ve sonrası faaliyetlerin, acil durumlar ve sivil savunmayla ilgili tüm görevlerin bünyesinde birleştirildiği ve insani yardımlar konusunda Türkiye'de en ön sırada olan kuruluştur. 2009 yılı öncesinde bu işlevler Sivil Savunma Genel Müdürlüğü ve Afet İşleri Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmekteydi. Afet kontrolü sürecini ulusal ve uluslararası çapta en etkin bir biçimde yürütmeyi misyon edinen AFAD, bu bağlamda özellikle 2012 yılından bu yana

³²⁶ Bu başlık altında bulunan kurumların sadece kalkınma yardımları alanındaki işlevleri ele alınmıştır.

³²⁷ Metinde şlevleri belirtilen kurumlar dışında iki taraflı yardımlara katkı sağlayan diğer kurumlar şunlardır: Emniyet Genel Müdürlüğü, Kredi Yurtlar Genel Müdürlüğü, Genelkurmay Başkanlığı, Toprak Mahsulleri Ofisi, Manas Üniversitesi, TOKİ, Milli Eğitim Bakanlığı, Ahmet Yesevi Üniversitesi, bkz: TİKA. 2013. Kalkınma Yardımları Raporu.

³²⁸ Her ne kadar yüzdelik payı nispeten az olsa da çok taraflı kuruluşlara sağladıkları katkılar nedeniyle kalkınma yardımlarına etkisi bulunan kurum ve kuruluşlar ise şunlardır: Hazine Müsteşarlığı, Dışişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Gıda, Tarım Ve Hayvancılık Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı.

³²⁹ EK'te bulunan sivil toplum kuruluşları TİKA raporlarına göre en çok yardım yapan STK'lardır.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye gelmesiyle birlikte oldukça kilit bir işlev görmektedir. Ayrıca AFAD, insani yardımların yoğunluğunun iletildiği Suriye dışında, Somali başta olmak üzere açlık tehlikesi ile karşı karşıya olan diğer Afrika ülkeleri için; Myanmar'da bulunan Arakanlı Müslümanların hayatta kalma mücadelesine destek vermek için; Batı Balkan ülkelerinde meydana gelen sel ve su baskınları sebebiyle oluşan can güvenliği, susuzluk, açlık, barınma ve salgın hastalıklar gibi sıkıntıların giderilmesi adına yardım kampanyaları başlatmış ve yürütme görevini üstlenmiştir.³³⁰

3.2.1.2. Hazine Müsteşarlığı

Hazine Müsteşarlığı, kalkınma yardımlarının başta iki taraflı yardımlar olmak üzere uluslararası kuruluşlar ile olan çok taraflı yardımlar alanında işlev görmektedir. Daha ziyade bütçe çalışmaları, krediler, kamu maliyesi konuları ile ilgilenen Müsteşarlık, bu bağlamda nakit yardımlar ve tavizli krediler ile ilgilenmektedir. Verilen kredilerin yeniden yapılandırılması hususu da Müsteşarlığın görevleri arasındadır. Çok taraflı uluslararası kuruluşlar için ise üyelikten kaynaklanan aidatlar gibi yükümlülükleri yerine getirmektedir.³³¹ Pratikte ise Hazine Müsteşarlığı kamu borçları, risk yönetimi, nakit yönetimi konularında çalıştaylar düzenlemiştir. Bütün bunlara ek olarak şunu da belirtmek gerekir ki Hazine Müsteşarlığı Dünya Bankası Grubu'na yönelik katkı sağlayan tek kuruluş olma niteliği de taşımaktadır.³³²

3.2.1.3. Sağlık Bakanlığı

Sağlık Bakanlığı, sağlık eğitimi ve sağlık hizmetlerine yoğunlaşmaktadır. Sağlık Bakanlığı içerisinde bulunan Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, dış yardımlarla ilgili faaliyetlerden sorumlu olan birimdir. Müdürlük, sağlık alanındaki işbirliği anlaşmalarını, protokolleri, acil yardımları, yurtdışı eğitimleri gibi faaliyetleri planlar; yurtdışında yapılacak eğitim, sempozyum ve kongreleri düzenler; diğer uluslararası kuruluşlar ile

³³⁰ AFAD. *Afet Raporu*. Web: <https://www.afad.gov.tr/tr/IcerikListele1.aspx?ID=16>, 7 Haziran 2015'te alınmıştır.

³³¹ Hazine Müsteşarlığı. Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü. Web: <https://www.hazine.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Hakimizda-DEI?nm=266>, 7 Haziran 2015'te alınmıştır.

³³² TİKA, 2013, 132.

ilişkileri planlar ve ayrıca yurtdışı acil sağlık yardımı faaliyetleri kapsamında Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne de destek sağlar.³³³ Sahaya inildiği zaman Sağlık Bakanlığı'nın yapmış olduğu çalışmalardan bazıları şunlardır: Sudan'dan 89, Yemen'den 25 hastaya ücretsiz tedavi imkanı sağlanmıştır. 16 ülkeden 398 doktora eğitim verilmiştir. Ayrıca Suriyeli sığınmacıların da sağlık ihtiyaçları karşılanmaktadır.³³⁴

3.2.1.4. TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı)

TİKA 1992 yılında yeni bağımsızlığını kazanan Orta Asya, Avrasya, Karadeniz ve Balkan ülkelerine yardım etmek amacıyla kurulmuştur. Bu sayede Türkiye, Avrasya ülkelerine teknik yardım sağlayan ilk ülke olmuştur.³³⁵ Kuruluş zamanlarında Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olan TİKA etkinliğinin artırılması amacı ile 1999 yılında Başbakanlığa bağlanmıştır. TİKA; Orta Asya ve Kafkaslar, Balkanlar ve Doğu Avrupa, Ortadoğu ve Afrika, Doğu ve Güney Asya, Pasifik ve Latin Amerika Dairesi Başkanlıkları; Dış İlişkiler ve Ortaklıklar Dairesi Başkanlığı; Hukuk Müşavirliği; Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı ve İnsan Kaynakları ve Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı birimlerinden oluşmaktadır.³³⁶ TİKA'ya Başbakanlık tarafından 2005 yılında yardımlarla ilgili bilgileri toplama, kayıt altına alma ve raporlama görevi verilmiştir. Daha önce TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) tarafından icra edilen bu görev 2005 yılı itibariyle TİKA'ya devredilmiştir. TİKA, istatistiklerin raporlanmasından ve bu raporların iç ve dış kamuoyu ile paylaşılmasından da sorumludur. Böylelikle hem yapılan yardımların kurumsallaşması hem de yardım sonrası sürecin raporlamalarla izlenmesi sağlanmıştır.

Kurumsal bir yardım politikası anlayışını ortaya koyan, sunan ve uygulanmasında rol alan TİKA'nın belirlemiş olduğu yardım politikasının metodolojik prensipleri şunlardır: 1) vizyon intibakı (vision orientation), 2) sistematik bir çerçeve, 3) retorikte ve eylemlerde Avrupa değerleri ile rekabet edebilecek ve Transatlantik yönelimi olan yumuşak bir güç.

³³³ T.C. Sağlık Bakanlığı. *Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü'nün Görevleri*. Web: <http://disab.saglik.gov.tr/page/Gorevler>, 7 Haziran 2015'te alınmıştır.

³³⁴ TİKA. 2013, 133.

³³⁵ Berg, E.J. (1993). *Rethinking Technical Cooperation- Reforms for Capacity Building in Africa*. New York: UNDP, 44-46'dan aktaran Fidan ve Nurdun, 2008, 103; Özkan And Demirtepe, 2012, 647.

³³⁶ TİKA Organizasyon Şeması. Web: http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/teskilat_semasi-14645, 7 Haziran 2015'te alınmıştır.

Bunun yanında bazı uygulama prensipleri de şunlardır: güvenlik ve özgürlük arasındaki denge, komşularla sıfır sorun, proaktif barış diplomasisi, rekabetçi küresel ilişkileri, küresel konulara aktif şekilde katılım, bütün uluslararası kuruluşlara aktif şekilde katılım.³³⁷ Kuruluş amaçları çerçevesinde TİKA'nın vermiş olduğu hizmetler ise şunlardır: ekonomik altyapı araçları ve destek programları, işsizliğin ve yoksulluğun azaltılması, eğitim seviyesinin artırılması, iyi yönetim, kadının toplumsal hayattaki yerinin artırılması, teknoloji transferleri, kaynakların yönetilmesi, sürdürülebilir kalkınma ve altyapı çalışmaları, insani ve teknik yardımlar, gerekli alanlarda uzman destekleri, burs ve benzeri destekler, eğitim programları, kültürel işbirliği programları.³³⁸ Bunlara ek olarak TİKA, yurtdışında bulunan kültür varlıklarının restorasyon çalışmalarını de üstlenmektedir.³³⁹

3.2.1.5. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

Kuruluş amaçları içerisinde "... kamu kurum ve kuruluşlarınca Türkiye'de eğitim görmesi uygun görülenlerle, uluslararası anlaşmalar çerçevesinde Türkiye'ye gelen öğrencilerin, Türkiye'deki eğitim süreçlerinin başarı ile sonuçlandırılması için her türlü esası belirleyerek, ilgili kurumlar arasındaki koordinasyonu sağlamak..."³⁴⁰ bulunan ve Başbakanlığa bağlı olarak kurulmuş olan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı "uluslararası öğrenciler"e sağladığı burslarla ve eğitim faaliyetleri ile ön plana çıkmaktadır. Ayrıca Başkanlık, yurtdışında düzenlenen toplantı, sempozyum ve her türlü kültürel faaliyeti desteklemekte; mezuniyet programları düzenlemekte; özellikle Sahraaltı Afrika'daki eğitimin etkinleştirilmesi adına ders kitabı desteği sağlamaktadır. Başkanlığın bir diğer faaliyet alanı ise yurtdışındaki sivil toplum kuruluşları ile ilgilidir. Bu bağlamda yurtdışındaki mevcut projelere destekler sağlanmaktadır.³⁴¹ Ayrıca yurtdışında yaşayan soydaş ve akraba toplulukların sorunlarıyla da ilgilenmektedir. Örneğin: Afrika'da, AB (Avrupa Birliği) üye ülkelerindeki vatandaşların hukuki sorunlarına da çözüm aramaktadır.

³³⁷ Kulaklıkaya and Nurdun, 2010, 136.

³³⁸ TİKA. (2013). *Faaliyet Raporu- 2013*. Ankara: Bilnet, 11.

³³⁹ TİKA'nın yürüttüğü projeler ve ayrıntılı açıklamalar için bkz: tika.gov.tr

³⁴⁰ Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. (2010). *Faaliyet Raporu- 2010*. Ankara: Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, 4.

³⁴¹ TİKA. (2013). *Kalkınma Yardımları Raporu- 2013*. Ankara: Bilnet, 134.

3.2.2. Türkiye'nin Yükselen Donör Olarak Değerlendirilmesi

Bu bölümde daha önceki bölümlerde örneklemler üzerinden incelenen faktörler Türkiye için incelenecektir.

3.2.2.1. Türkiye'nin Kalkınma Yardımlarının Genel Özellikleri

a) *Türkiye'nin Donör Ülke Olarak Adlandırılması* ile ilgili olarak Türkiye'de yapılan akademik çalışmalara, araştırmalara ve raporlara bakıldığı zaman görülmektedir ki Türkiye'nin "donör" ülke olarak anılmak hususunda bir rahatsızlığı bulunmamaktadır. Bir dönem yoğun bir şekilde hem alıcı hem de donör ülke olan Türkiye, günümüz koşullarında bu sıfatla anılmaktan tedirgin olmamaktadırlar. Nitekim Türkiye'nin yardım yaptığı kalemlerin geniş skalası Türkiye'nin zaman zaman nakdi yardımlarda bulunduğunu çoğunlukla ise projeler, öğrenci değişimleri, afet yardımları şeklinde yardımlar yaptığını göstermektedir. Yardım yapma şekline ve yardımın çeşidine göre de Türkiye zaman zaman donör olabilmekte ve zaman zaman da işbirliği yapılan bir ülke olmaktadır.

b) *Türkiye'de yardımların koordinasyonunu sağlayıcı kurumlara* bakıldığında kalkınma yardımı çalışmalarına katılan birçok kurum olmakla birlikte bu çalışmaların koordinasyonu ile görevli olan tek bir kurum olduğu görülmektedir: TİKA. Nitekim çalışmalara, projelerinden hangi ülkelerde ve ne şekilde uygulanacağından başlayarak uygulanan projelerin nihai halini gözlemlenme, raporlama ve bir sonraki süreci inşa etme sorumluluğu bu kuruma aittir. Bu sebeple yardımların koordinasyonu süreci Türkiye için sistematik bir şekilde işlemektedir. Bu sistematik üç şekilde yürütülebilmektedir. İlk olarak, TİKA'nın birçok ülkede bulunan ofisleri, muhatap kuruluşları yardımın yürütülmesi sürecinin Türkiye dışındaki sacayaklarıdır. Ayrıca alıcı ülkede bulunan bakanlıklar da tıpkı muhatap kuruluşlar gibi talepler ile ofislere başvurabilmektedirler. İkinci olarak ise ofislerin bulunmadığı ve büyükelçiliklerin bulunduğu ülkelerde Dışişleri Bakanlığı vasıtası ile yardım talepleri gelebilmektedir. Ve son olarak da büyükelçilik yok ise Fahri Konsolosluklara başvurabilmektedir. Talepler ilgili kişilere ulaştıktan sonraki aşama ise "onay" dır. Bu noktada hem alıcı ülkede gerekli fizibilite çalışmaları yapılmakta hem de

uygun bir bütçe oluşturulup oluşturulamayacağı karara bağlanmaktadır.³⁴² TİKA, iki taraflı projeleri tasarlamakta ve uygulamakta, diğer bakanlıklarla, hükümet-dışı kuruluşlarla ve özel sektör ile işbirliği içerisinde projeleri yürütmektedir.³⁴³ Nitekim Türkiye’de kalkınma yardımları konusunda katkısı bulunan ve görevi olan önemli kurumlar bir önceki başlıkta ayrıntılı şekilde incelenmiş ve Türkiye’de koordinasyon ve uygulama konusunda bir sıkıntı olmadığı gözlemlenmiştir.

c) *Çok boyutlu organizasyonlarla iletişim* konusunda ise çoğu ülkede olduğu gibi Türkiye için de iki taraflı yardımların ve çokboyutlu organizasyonlar aracılığıyla yapılan yardımların varlığından söz etmek mümkündür. Yardımların Türkiye’deki sınıflandırılması temel olarak ikiye ayrılmaktadır: iki taraflı yardımlar ve çok taraflı kuruluşlar aracılığıyla sağlanan yardımlar. Türkiye iki taraflı yardımlara büyük önem arz etmektedir. Bu noktada ise çok taraflı kuruluşlar ile sağlanan iletişim bir nebze kısır kalmaktadır. 2013 yılı resmi verilerine göre uluslararası kuruluşlar aracılığıyla iletilen 151 milyon dolar yardımın yaklaşık yarısı Dünya Bankası aracılığıyla iletilmekte olup sonrasında sırasıyla Birleşmiş Milletler, bölgesel kalkınma bankaları, diğer kuruluşlar ve Avrupa Komisyonu yer almaktadır. Ayrıca Türkiye içerisinde kalkınma yardımlarına katkı sağlayan kuruluşlar birçok uluslararası kuruluş ile çalışmaktadır. (EK- 2) Her ne kadar miktar olarak çok taraflı organizasyonlara nakledilen miktar az olsa da birçok kuruluş Türkiye adına, çok taraflı yardım mekanizmalarından faydalanabilmektedir.

d) *İçişlerine karışmama ve egemenliğe saygı prensibi*, Türkiye alıcı ülkelere gelen talep üzerine yardım yaptığı için Türkiye’nin benimsediği bir prensiptir. Bu noktada Türkiye’nin verdiği yardım türleri üzerinden bu prensibi açıklamak mümkündür. Türkiye’nin sağladığı yardım türlerine³⁴⁴ bakıldığı zaman “tavizli kredi” ler ve “bütçe

³⁴² Nurdun, R.(2015, 9 Haziran). Rahman Nurdun ile Türkiye’nin Kalkınma Yardımları Üzerine Söyleşi. TİKA, Ankara.

³⁴³ Turkey’s Official Development Assistance. *OECD*. Web: <http://www.oecd.org/dac/dac-global-relations/turkeys-official-development-assistanceoda.htm> 5 Haziran 2015’te alınmıştır.

³⁴⁴ Türkiye’nin resmi kalkınma yardımları iki taraflı ve çok taraflı olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Çoğunlukla iki taraflı kalkınma yardımlarına yoğunlaşmış olan Türkiye, bu alt başlıkta şu tür yardımları yapmaktadır: doğrudan bütçe desteği, Sivil Toplum Kuruluşlarına, kamu-özel sektör işbirliğine ve araştırma enstitülerine destek, proje tipi girişimler (acil ve insani yardımlar, tavizli krediler, proje program yardımları), teknik işbirliği, yurtiçi öğrenci yardımları, yönetim giderleri, kalkınma yardımlarının tanıtımı çalışmaları, sığınmacılar.

destekleri” dışında alıcı ülkeye koşul sağlayabilecek olan bir yardım türü belirtilmemektedir. Nihai amacı yapılan yardımın alıcı ülkede efektif bir şekilde uygulanabilmesi, sorunsuz işleyebilmesi olan yardımlar, farklı koşulların belirtilmesi halinde bağlanır hale gelmekte ve bu açıdan koşullu yardım niteliği taşımaktadır. Piyasadaki faiz oranlarından daha düşük olarak verilen bu kredilerin amaçları da önceden belirlenmektedir. Eylül 2012’de Hazine Müsteşarlığı ve Mısır Maliye Bakanlığı arasında imzalanan protokole göre verilen ve iki parça halinde iletilen 1 milyar dolar tavizli kredinin Mısır’da kamu kurumları tarafından gerçekleştirilecek olan kamu sektörü altyapısı ile ilgili projelerin finansmanı olarak kullanılması öngörülmüştür. Aynı şekilde 2012 yılının sonlarında Kırgızistan’a 100 milyon dolarlık tavizli kredi ise kamu kurumlarının yürüteceği tarım, eğitim, sağlık, ulaştırma alanlarındaki projelerin finansmanı şeklinde kullanılması üzere verilmiştir. Bu şekilde yapılan yardımlar ilk defa 2012 yılında gündeme gelmiştir.³⁴⁵ Bütçe desteği şeklinde yapılan yardımlar ise 2010 yılından itibaren yayınlanan resmi raporlarda yer almaya başlamış ve o yıldan itibaren gittikçe artmıştır. 2013 yılında Somali Cumhurbaşkanı’nın talebi doğrultusunda acil bütçe ihtiyaçlarını katkı sağlamak amacıyla 15 milyon dolarlık bütçe desteği verilmiştir. Kırgızistan ile imzalanan Hibe Anlaşması kapsamında Şangay İşbirliği Örgütü Zirvesine hazırlanması amacıyla bütçe desteği sağlanmıştır.³⁴⁶ Bu noktadan hareketle şunu söylemek mümkündür ki Türkiye daha ziyade alıcı ülkelerin bütün sektörler için yeterliliğe sahip olabilmesi, gelişmesi ve kalkınması için gerekli kaynakların sağlanabilmesi ve daha da önemlisi bu kaynakları işleyebilecek işgücünün yetiştirilmesi için gerekli olan yardımlar üzerine yoğunlaşmaktadır.

e)İnsani yardımlara atfedilen önem diğer yükselen donörlerde olduğu gibi Türkiye için de oldukça fazladır. Türkiye’nin yaptığı yardım kalemleri oldukça geniş olsa da, büyük bir farkla, en çok yardım verilen kalem insani yardımlardır.³⁴⁷ “Nerede ihtiyacı olan birileri varsa onlara yardım etme” düsturundan hareketle insani yardımlar oldukça önemli bir yer

³⁴⁵ TİKA. (2012). *Kalkınma Yardımları Raporu- 2012*. Ankara: Bilnet, 17.

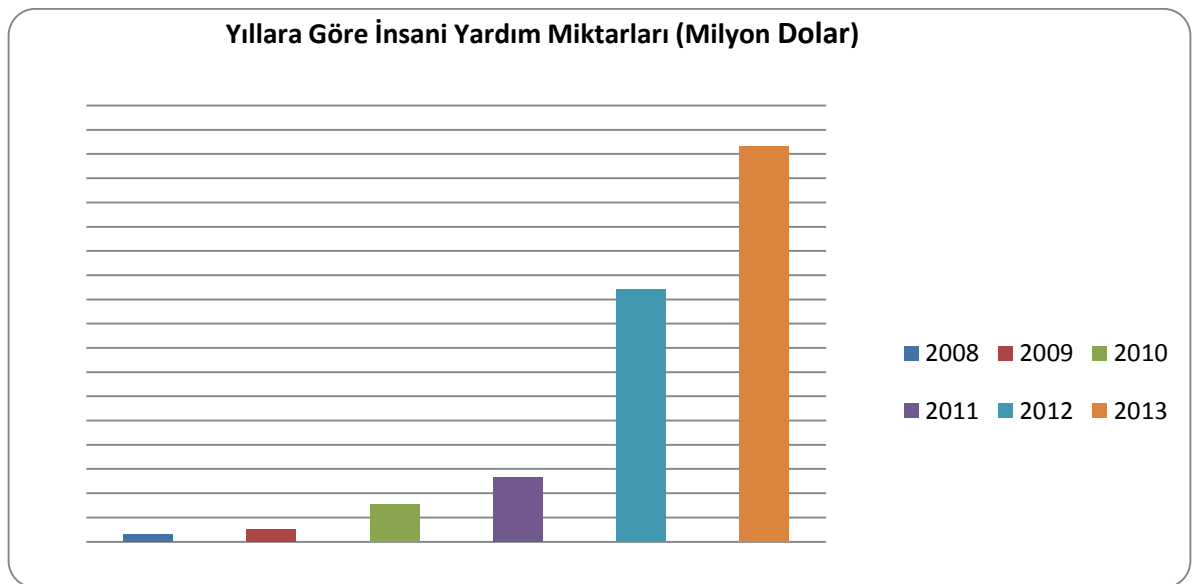
³⁴⁶ TİKA. (2013). *Kalkınma Yardımları Raporu- 2013*. Ankara: Bilnet, 24.

³⁴⁷ İnsani yardım “hayat kurtarmak, acıları dindirmek ve acil durum sırasında ve sonrasında insan onurunun korunması” amacıyla yapılmaktadır. İnsani yardımlar yapılırken tarafsızlık, bağımsızlık ve yansızlık ilkelerine uyulmaktadır. Doğası gereği kısa süreli olduğundan acil durum esnasında ya da hemen sonrasında yapılmaktadır. İnsani yardımların kapsamı çok geniş olmakla birlikte şu yardımları insani yardım kategorisinde değerlendirebiliriz: barınak, su, ilaç gibi yardım malzemeleri ve hizmetler; lojistik, iletişim gibi eşgüdüm sağlama, koruma ve destek hizmetleri; gıda dağıtılması ve kısa süreli beslenme programları gibi acil gıda yardımlarını içerir. İnsani yardım ayrıca yeniden yapılandırma ve eski haline döndürme ile afetlere hazırlık yapılması ve önlenmesi çalışmalarını kapsamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: TİKA, 2013, 57.

tutmaktadır. İnsani yardımların diğer uluslararası kuruluşlarla ve STK'larla işbirliği içinde geliştirilmesi ve uygulanması TİKA içinde bulunan Dış İlişkiler ve Ortaklıklar Dairesi Başkanlığı'nın sorumluluğundadır. Türkiye, 2013 yılında yapmış olduğu yardımların neredeyse yarısını insani yardım alanında yapmıştır. En çok insani yardım alan ülkeler ise 2013 yılı için sırasıyla Suriye, Somali, Burma, Nijer, Moritanya, Senegal, Yemen³⁴⁸ olmuştur. 2012 yılı için ise Suriye, Somali, Filistin, Irak, Myanmar, Libya, Pakistan ve Ukrayna'dır.³⁴⁹ Türkiye, çatışma bölgelerine de insani yardım verebilmekte; ancak çatışmalara müdahale etmekten ziyade meydana getirdiği hasarları ivedilikle telafi etme amacı güdülmektedir. Bu bağlamda yardım ettiği ülkelere biri de Suriye'dir ve Suriye Krizi sonrası Türkiye'ye gelen sığınmacılara verilen yardımlar ülkenin insani yardımlara yaptığı katkıyı oldukça yükseltmiş ve alanında ilk sıraya taşımıştır.

Çizelge 3.1. Türkiye'nin Yıllara Göre İnsani Yardım Profili

Kaynak: TİKA, 2013.

f) *Kısıtlı sayıda ülkede aktif olma*, yükselen donörlere atfedilen ve önceki bölümlerde incelemiş olduğumuz bir diğer özelliktir. Türkiye bu özelliği kendisinde barındırmamaktadır. Başta 48 ülkede aktif olarak çalışan 50 Program Koordinasyon Ofisi bulunmaktadır. Bu durum Türkiye'nin hem yardım yaptığı ülke sayısının fazla olduğunu

³⁴⁸ Yemen, Arap Baharı sonrasında Türk insani ve kalkınma yardımlarının alıcısı olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Benli Altunışık, 2014, 346.

³⁴⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz: TİKA, 2012, 53; TİKA, 2013, 58.

hem de etkinliği artırmak üzere açılan ofislerin yardım çalışmalarına sağladığı katkıyı gözler önüne sermektedir. Ayrıca TİKA, ofislerinin bulunduğu ülkelerle beraber yaklaşık 120 ülke (EK-3) ile kalkınma yardımları konusunda işbirliği çalışmaları yapmakta ve bu rakamlar da gün geçtikçe artmaktadır.³⁵⁰

g) İyi organize edilmiş yardım politikalarının varlığı ise bu bölümde incelenecek olan son özelliktir. Bölgesel güç olma motivasyonu ve OECD'ye yapılan raporlamalar Türkiye'nin kalkınma yardımlarını artırarak ve sistematik bir şekilde raporlamaların yapılmasını sağlayarak bir katma değer oluşturmuştur. Bölgesel istikrarı kurmak, sağlamak yönünde amaçlar da benimseyen Türkiye, bu doğrultuyla paralel olarak kalkınma yardımlarına da önem vermektedir.³⁵¹ Türkiye, OECD üyesi donörler ve geleneksel donör ülkeler gibi iki önemli temel amaca sahiptir: GSMH/Yardımlar oranını 0,7'e çıkarmak ve Binyıl Kalkınma Hedeflerini gerçekleştirmek. Binyıl kalkınma hedeflerinin gerçekleşme düzeyi her geçen gün artmaktadır. Türkiye, hem rakamsal açıdan hem de yardımların nüfuzu açısından her geçen gün artan bir etkiye sahiptir. Bir sonraki yılı her zaman bir önceki yılından daha verimli geçmiştir. Her şeyden önce şunu belirtmek gerekir ki yapılan her yardım, yürütölen her yardım projesi kendi kategorisi içine titizlikle kaydedilmekte ve hangi kategoriye ait olduğu ve elde edilen rakamsal veriler sonraki çalışmalar için oldukça önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Kalkınma yardımı politikalarının ve hedeflerinin belirlenmesi noktasında Dışışleri Bakanlığı önemli bir görev üstlenmektedir. Yardımlarının dış politika ve uluslararası ilişkiler kanadı Dışışleri Bakanlığı'nın sorumluluğunda olmakta ve uluslararası ilişkiler bağlamdaki koordinasyonu da kurum sağlamaktadır.³⁵² Türkiye'nin kalkınma yardımlarının yürütücüsü olan kurum TİKA'nın politikaları da dış politika ile uyumlu ilerlemektedir. Yükselen donörler için bir kısım literatürde belirtilen "stratejiden yoksun olma" özelliği ise Türkiye için geçerli bir durum değildir. Türkiye'nin kalkınma yardımlarının mantığı oldukça açıktır: Binyıl kalkınma hedeflerine ulaşmak; dostluk ve insanlık için iyi niyet çerçevesinde projeleri

---

³⁵⁰ TİKA Kurumsal. Web: <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649>, 7 Haziran 2015'te alınmıştır

³⁵¹ Kulaklıkaya and Nurdun, 2010, 132; Benli Altunışık, M. (2014). Turkey as an 'Emerging Donor' and the Arab Uprisings. *Mediterranean Politics*. 19(3), 333-334.

³⁵² TİKA. (2008). *Kalkınma Yardımları Raporu- 2008*. Ankara: Korza Basım, 45.

gerçekleştirmek ve yardımları ulaştırmak, Güney- Güney işbirliği³⁵³ çerçevesinde yardımcı olmak. Türkiye de bir yanıyla Kuzey’de yer alırken bir yanıyla da Güney’de yer almaktadır. Kalkınmaya karşı hassasiyet sergileyen bu duruş ve “iyi niyetli” yaklaşımlar Türkiye’nin aslında insani ve ahlaki değerler bakımından iyi bir izlenim oluşturmaya yardımcı olmaktadır. Türkiye’nin OECD stratejilerine tam anlamıyla sahip olmaması bir strateji yoksunluğu anlamına gelmemektedir. “Program Temelli Yaklaşım” (program based approach) sergileyen OECD, tek bir strateji uygulamakta ve dolayısıyla kendi stratejisini uygulamayan ülkeler bu şekilde algılanmaktadır.³⁵⁴ Ancak şunu belirtmek gerekir ki, yükselen donörler esnek ve ülkeden ülkeye değişebilecek, bu sebeple ihtiyaç odaklı ve esnek politikalar seçerek zaten bir strateji uygulamaktadırlar.

3.2.2.2. Türkiye’nin Kalkınma Yardımlarının Motivasyonları

Her donör ülkede olduğu gibi Türkiye için de zaman zaman karmaşık ve zaman zaman da çok net bir şekilde ortaya koyulmuş olan motivasyonlar mevcuttur. Bulunduğu coğrafya ve ulaşmaya çalıştığı coğrafyalar vasıtasıyla birçok ülkeyi etkileyebilecek siyasi kararlar alabilen ve yardımlarını şekillendirebilen Türkiye’nin bu bölümde yardım yaparken sahip olduğu genel motivasyonlar, yardım yaptığı bölgeler, yardım yapılan alanlar ve mevcut ise bölgelere göre sahip olunan farklı motivasyonlar, yardım verirken sahip olunan stratejiler ve ülke seçimindeki³⁵⁵ genel kriterler açıklanacaktır.

a) *Genel Motivasyonlar:* Kulaklıkaya ve Nurdun, Türk dış yardım politikasının iki neden ile motive olduğunu belirtmektedir: 1) Hâlihazırdaki hükümet, bölgesel güç olarak uluslararası sorumluluklarını yerine getirmeye çalışmaktadır. 2) Büyüyen Türk ekonomisi ürünleri için yeni pazarlara ihtiyaç duymaktadır. Bu faktörler yardım yapmanın motivasyonlarını genel olarak açıklasalar bile Türk dış yardımları günümüzde daha farklılaşmış, ayrıntılı ve bölgelere göre değişen motivasyonlara sahiptir. Bu bağlamda

³⁵³ Buraya Güney- Güney işbirliğinden kasıt tıpkı bu işbirliği içerisinde bulunan ve gelişmiş ülkelerle geliştirmekte olan ülkeler arasındaki ilişkilerdir. Bu ilişkiler “yardımcı olabilmek” isteğiyle yapılan yardımlardır ve geliştirmekte olan ülkeleri kalkındırma amacı gütmektedirler.

³⁵⁴ Nurdun, 9 Haziran 2015, Ankara.

³⁵⁵ Buradaki “ülke seçimi” kavramı Türkiye’nin ülkeler belirleyip ve bu belirleme esnasında kullanılan kriterlerin varlığı anlamına gelmemektedir. Türkiye talepler doğrultusunda projeler uygulamakta ve bu noktada sahip olduğu bütçe sebebiyle öncelik sırası belirleme durumunda olabilmektedir.

Türkiye içindeki kurumlar da farklı motivasyonlara sahip olabilmektedir. Başlangıçta “ticaret için yardım” (aid for trade) mantığıyla hareket etmeye yönelik yaklaşımlar belirlenmiş olsa da günümüzde neredeyse tamamı projeler üzerine kurulu olan sistemde, TİKA'nın uygulamalarına bakıldığında da hiçbir şekilde ticari yaklaşım görülmemektedir.³⁵⁶Aslında belirtilen iki nedenden ilki “uluslararası sorumluluk” bağlamında Türkiye'nin amaçlarını daha derin bir perspektiften açıklayabilmektedir. İnsana yatırım yapmak, ülkelerin kalkınması için katkıda bulunmak, kalkınmayı gerçekleştirecek insanların gelişimine katkıda bulunmak, gerekli olan donanımların sağlamak, insanları eğitmek ve bir şeyleri gerçekleştirebilir kapasiteye gelmelerini sağlamak³⁵⁷ Türkiye'nin sorumluluk bağlamında ve yüzeysel olmayan, kısa dönemli kazanımlar yerine uzun dönemde etkileri görülebilecek anlayışının sonuçlarıdır.

b) *Yardım Yapılan Bölgeler:* Yükselen donörlerin kısıtlı sayıdaki ülkeye yardım yapıyor olma savı, Türkiye için geçerli olmamaktadır.³⁵⁸ Dış politikası ile paralel şekilde yardım politikalarını belirleyen Türkiye daha çok etkileşimin politikaya ve uygulamalara ivme kazandıracağını savunmakta ve bu yönde adımlar atmaktadır. Bu sebeple yardımlarını birçok bölgeye taşımakta ve koordinasyon ofisleri açmaktadır. Türkiye'nin yardım politikası bu sebeple dış politikası ile doğrudan ilişkilidir. Yardım yapılan bölgeler yapılan yardım miktarı göz önünde bulundurularak şu şekildedir: Ortadoğu, Afrika, Güney ve Merkez Asya, Balkanlar ve Doğu Avrupa, Uzak Doğu, Amerika kıtası ve diğer. Ortadoğu bölgesi Suriye'nin büyük ağırlığı ile son yıllarda yardım yapılan bölgeler arasında ilk sırayı almıştır. Ortadoğu yardımları her zaman artmakta iken Afrika'ya yöneltilen yardımların artış hızı Ortadoğu'nun artış hızından çok daha fazla olmasına rağmen Afrika, ikinci sırayı korumuştur. 2013 verilerine göre artış hızı en az olan bölge Balkanlar ve Doğu Avrupa'dır. Ülke bazında düşünüldüğünde ise en çok yardım büyük farkla Suriye'ye verilmiştir. Bu farkın oluşmasının ve Suriye'yi ilk sıraya taşımasının sebebi Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacılardır. Sonrasında Mısır, Kırgızistan ve takiben de Somali gelmektedir. Afganistan, Filistin, Pakistan, Kazakistan, Tunus, Azerbaycan, Irak, Bosna-Hersek, Türkmenistan,

---

³⁵⁶ Nurdun, 9 Haziran 2015, Ankara.

³⁵⁷ Nurdun, 9 Haziran 2015.

³⁵⁸ Türk dış yardımlarının genel özelliklerinin belirtildiği kısımda bu madde ayrıntılıca işlenmemiştir. Bunun sebebi bu başlık altında yardım yapılan bölgelere de hangi motivasyonlarla yardım yapılacağına birlikte işlenecek olmasıdır.

Kosova, Burma, Karadağ, İran ve Gürcistan 2013 yılı verilerine göre sıralamayı takip eden ülkeler olmuşlardır.³⁵⁹ Görüldüğü üzere yapılan yardımlar hem bölge, hem ülke hem de miktar sıralaması bakımından çeşitlilik arz etmektedir. Bölgesel dinamiklerle birlikte yardımların yönü son yıllarda Ortadoğu'ya yoğunlaşsa da diğer bölgeler de ihmal edilmemekte, özellikle Afrika kıtası önemini korumaktadır. Farklı kıtalardaki farklı ülkeler Türkiye'nin yardımlarını çekebilmektedir. Çizelge 3.2.'de bölgelerde yoğunlaşan ülkeler belirtilmiştir. Ayrıca Türkiye için en az gelişmiş ülkeler de (EAGÜ)³⁶⁰ önemli bir yardım destinasyonudur.

Çizelge 3.2. Türkiye'nin En Çok Yardım Yaptığı Ülkelerin Bölgelere Göre Dağılımı

Bölgeler	En Çok Yardım Yapılan Ülkeler
Balkanlar	Bosna- Hersek, Kosova, Karadağ, Makedonya, Arnavutluk, Moldova, Sırbistan
Asya	Kırgızistan, Afganistan, Pakistan, Kazakistan, Azerbaycan, Türkmenistan, Burma, İran, Gürcistan, Yemen, Özbekistan
Afrika	Mısır, Somali, Tunus, Nijer, Sudan, Mali, Senegal, Kenya, Moritanya, Libya, Etiyopya
Latin Amerika	Meksika, Küba, Peru, Bolivya, Guatemala, Brezilya, Şili, Arjantin, Belize, Guyana, Kolombiya ve Saint Lucia

Kaynak: TİKA, 2013.

c) *Yardım Yapılan Alanlar:* Kulaklıkaya ve Nurdun'un karşılaştırmasına göre Türkiye, yardım yaptığı alanlar ve yoğunlaştığı konular bakımından Güney Kore'ye benzemektedir. Sosyal altyapı çalışmalarına ve kalkınmasına önem vermektedir. Başlangıçta sosyal altyapı önemli bir yer tutarken sonrasında ekonomik kalkınmaya da

³⁵⁹ TİKA, 2013.

³⁶⁰ BM'in en az gelişmiş ülkeler listesindeki ülkelerden bazıları şunlardır: Afganistan, Bangladeş, Burkino Faso, Çad, Kamboçya, Etiyopya, Haiti, Liberya, Mali, Nepal, Nijerya, Sudan, Yemen... Ayrıntılı bilgi için bkz: UN. *List of Least Developed Countries.* Web: http://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/ldc/ldc_list.pdf, 7 Haziran 201'te alınmıştır.

önem atfedilmiş ve iki ülke bu açıdan önemli adımlar atmışlardır.³⁶¹ Bununla birlikte bağımsızlığını yeni kazanmış olan ülkelere de yoğunlaşan Türkiye, şu sektörlerde çalışmalar yapılmıştır: iletişim sistemlerinin kurulması, havayolları ile ulaşım ağlarının genişletilmesi, bankaların kurulması, açık pazar ekonomisine geçiş için gerekli düzenlemelerin yapılması, özelleştirmeler, doğrudan yabancı yatırımların desteklenmesi ve ticaret yapılması.³⁶²

Bu kısma kadar olan bilgileri sistematik hale getirebilmek ve toparlayabilmek adına Türkiye'nin yardım yaptığı bölgeleri, sektörleri ve neden bu bölgelere ve sektörlere yardım yapıldığını gösteren çizelge şu şekildedir:

Çizelge 3.3. Türkiye'nin Kalkınma Yardımlarının Bölgelere, Sektörlere Göre Dağılımı ve Motivasyonları

Bölgeler	Sektörler	Motivasyonlar
Orta Asya	Eğitim (özellikle sağlık ve tarım alanında), kültür, sağlık, altyapı,	Kültürel miras, ortak geçmiş ve gelecek, kurumsal kapasitenin gelişimi
Balkanlar	Tarihi eserlerin onarılması ve restorasyonu, tarım, su-sanitasyon, eğitim,	Etkili iletişim, güvenlik ve istikrar için ekonomik kalkınmanın teşviki, ortak tarihe sahip çıkmak
Doğu Afrika	Turizm, tarım	Kırsal kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi
Orta Doğu	Okul, hastane inşası, temel ihtiyaçların karşılanması	İşsizliğin azaltılması, insani nedenler
Latin Amerika	Eğitim, sağlık, sivil ve idari altyapı, üretim	Uluslararası sorumluluk, tarihsel bağlar ³⁶³
En Az Gelişmiş Ülkeler (EAGÜ)	Yol ve su kuyusu yapımı	Kalkınmayı sağlama amacıyla ekonomik ve teknik işbirlikleri

³⁶¹ Kulaklıkaya, Nurdun, 2010, 142.

³⁶² Fidan ve Nurdun, 2008, 105.

³⁶³ Nurdun, 9 Haziran 2015.

Türkiye yardım kaynaklarının %80'inden fazlasını sağlık, su-sanitasyon, eğitim, idari ve sivil altyapı çalışmalarında kullanmaktadır. Bu oran ise şunu göstermektedir; Türkiye'nin yardımlarının çoğu kapasite artırımı ve altyapı çalışmaları ile kullanılmaktadır. Bu düşüncenin altında gelecekte faydalı olabilecek eğitilmiş nesillerin yetiştirilmesi yatmaktadır. Bu açıdan bakıldığında mesleki eğitim projeleri de büyük önem arz etmektedir. Görüldüğü üzere Türkiye farklı birçok alanda yardımlar yapmaktadır. Talebe dayalı bir işleyiş olduğundan dolayı da yapılan yardımlar direkt olarak alıcı ülkenin ihtiyaçlarını karşılar niteliktedir. Gelen talepleri inceleyip ona göre ihtiyaçlara cevap vermeye çalışan Türkiye bu sebeple de kendi uzmanlık alanlarına ve talepleri karşılama kapasitesine göre yardımlar yapmaktadır.

d) *Stratejiler:* Donör ülkelerin çoğunun yardım yapmak istediği ve işbirliği içerisinde olduğu birçok ülke, bölge mevcut olabilir. Ortak çıkarların çatışmasına müsait olan bu gibi durumlarda donör ülkelerin verdikleri tepkiler oldukça önemlidir ve aslında amaçları ve stratejileri hakkında da ipuçları verebilmektedir. Türkiye, yardım yapılacak bir bölgede eğer aynı türden yardım yapan başka bir donör varsa iki farklı yol izleyebilmektedir. İlki, yardım yapmamayı tercih etmesidir. Çünkü Türkiye boşluk doldurma fikriyle yardım yapmaktadır. Aynı alanda tekrar yardım yapmak kaynakların israfı olarak düşünülmekte ve farklı sektörlerle yönelmektedir. İkinci seçenek olarak ise zaten ülkede var olan çalışma üzerinden işbirliği seçenekleri oluşturulabilmektedir.³⁶⁴ Nitekim bu tarz durumlarda donör ülkelerin genel olarak verdikleri tepki başka alanlara yönelmek ve zaten var olan çalışmanın aynısını yapmamak yönünde olmaktadır.

e) *Ülke Seçimleri:* Türk kalkınma yardımlarını yönlendiren en önemli etmenler kültürel, ticari ve coğrafi yönelimlerdir. Coğrafi yönelimler konusunda Türkiye'nin gözettiği diğer bir kriter en az gelişmiş ülkelere yardım gitmesidir. Ülke seçimindeki kriterler ve yönelimler dönemsel olarak da değişebilmektedir. Örneğin 80'li yıllarda en az gelişmiş ülkeler yardım yaparken en önemli seçim kriteri iken 80'lerin sonunda ve 90'ların başında SSCB'nin çöküşü ile oluşan yeni düzen, politik koşullar, yeni oluşan ve kültürel olarak bağlı olunan bağımsız devletler yardımların artışının önemli bir sebebi olmuştur. 21.

³⁶⁴ Nurdun, 9 Haziran 2015, Ankara.

yüzyıla gelindiğinde ise jeopolitik motivasyonlar baş göstermiş, “Adriyatik’ten Çin Seddi’ne” anlayışı doğrultusunda birçok farklı coğrafyaya yardım götürme imkânı oluşmuştur. Nitekim Türkiye’nin belirli bir kalkınmışlık seviyesine ulaşmış olması, pazar ekonomisine katkı payının fazla olması Türkiye’den de yardım talep edilmesine sebep olmuştur. Nitekim Türk kalkınma yardımları çoğunlukla talebe dayalı ³⁶⁵ olarak hazırlanmaktadır. Türkiye’nin yardım verdiği ülkeleri seçerken gözettileri diğer bir kriter ise Türk dillerini konuşan ülkelerdir. Türkiye, yardım gidecek olan ülkeleri seçerken çoğunlukla aynı dili ve kültürü paylaştığı; ortak tarihi, kültürel ve siyasi geçmişe sahip olan ülkeleri tercih edebilmektedir.³⁶⁶

Türkiye, sıkıntılı, çatışmaların ve yoksulluğun yaygın olduğu bir coğrafyada bulunmaktadır. Her ne kadar farklı coğrafyalara da hitap etse TİKA’nın kuruluş kanununda belirtildiği şekliyle *“başta Türk dilinin konuşulduğu cumhuriyetler ve akraba toplulukları ile Türkiye’ye komşu ülkeler olmak üzere, kalkınma yolundaki ülkeler ve topluluklarla diğer ülkelerin kalkınmalarına yardımcı olmak, bu ülke ve topluluklarla ekonomik, ticari, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarındaki işbirliğini projeler ve programlar aracılığı ile geliştirmek, yapılacak yardım ve işlemleri yürütmek üzere”* kurulmuştur.³⁶⁷

3.2.2.3. Türkiye’nin Kalkınma Yardımlarının Alıcı Ülkelere Yansımaları

Yükselen donörlerin yaptıkları yardımlar amaca bağlı olarak şekillenmektedir. Bu noktada donör ülkenin kendi içindeki performansı oldukça önemliken alıcı ülke ve donör ülke arasındaki koordinasyon da büyük önem taşımaktadır. Türkiye bu açıdan bakıldığında ülke içinde bulunan koordinasyon mekanizmasının işlevselliği sebebiyle avantaj sağlamaktadır. Bu koordinasyon hem alıcı ülkenin ihtiyaçlarının donör ülkeye iletilebilmesi hem de donör ülkenin kendi içinde bu ihtiyaçların ne kadarına cevap verebileceğini saptaması açısından oldukça gereklidir. Alıcı ülkelerin ihtiyaçları doğrultusunda yardım

³⁶⁵ Talebe dayalı olarak işlerlik kazandırılan yardımlar çoğunlukla 21. Yy. Avrasya bölgesine özgüdür. İhtiyaçları doğrultusunda ülkeler yardım talep etmekte ve Türkiye de buna yönelik projeler oluşturmaktadır. Bkz: Fidan ve Nurdun, 2008, 102.

³⁶⁶ İnternet: Turkey as an Emerging Donor. (2009, Oct). *UNDP Turkey- New Horizons*, 46. Web: <http://www.tr.undp.org/content/turkey/en/home/presscenter/news-from-new-horizons/2009/10/turkey-as-an-emerging-donor.html>, 24 Mart 2015’te alınmıştır.

³⁶⁷ 12 Mayıs 2001 tarihli ve 24400 sayılı Resmi Gazete ‘de yayımlanan 4668 sayılı Kanun’un ilk maddesi.

projelerini hazırlayan Türkiye'nin sunduğu alternatifleri bu sebeple çoğunlukla alıcılar belirlemektedir. Önceki bölümlerde de belirtildiği üzere talebe dayalı olarak işlerlik kazanan süreç aslında yapılan yardımların ülkelerin ihtiyaçları doğrultusunda şekillendiğini kanıtlar niteliktedir.³⁶⁸ Yardımların alıcıların ihtiyaçlarına ve taleplerine dayanması temeli Türkiye için farklı alanlarda da olumlu sonuçlar doğurmakta, yükselen donörler için tartışma konusu olan birçok başlığı Türkiye için çürütmektedir. Bu durumun Türkiye'ye sağladığı olumlu imajlardan en önemlisi ise yardımların ve yürütülen projelerin Türkiye'nin alıcı ülkede herhangi bir şekilde içişlerine karışma ya da egemenliklerine müdahale etme fikri barındırmamasıdır. Bu özelliği kanıtlar nitelikteki diğer bir özellik ise yardımların hükümetlerarası bir mekanizma çerçevesinde iletilmesi ve yürütülmesidir. Bu özelliklerin mevcut olması tamamen olumlu bir imaj oluşturmakta ve aslında Türkiye'nin ari nedenlerle yardım yaptığını da göstermektedir.

Çalışmanın önceki kısımlarına ve TİKA'nın hazırlamış olduğu faaliyet raporlarına bakıldığı zaman yardım yapılan sektörlerin oldukça geniş bir skalada olduğu göze çarpmaktadır. Bu nedenle bu sektörler bu kısımda tekrar belirtilmeyecektir. Türkiye'nin yapmış olduğu yardımların faaliyet alanlarının ve amaçlarının net olması, yardımlar üzerindeki şeffaflığı ve hesap verilebilirliği artırmış; bu durum da yolsuzluğun önünü tıkamıştır. Ayrıca özellikle TİKA, yürüteceği projeler için alıcı ülkelerde gerekli kontrolleri yapmaktadır. Muhataplar hükümetler olduğu için sonrasında oluşabilecek herhangi bir yolsuzluk girişimi hükümetlerin kendi sorumluluklarında olmaktadır. Ancak bu demek değildir ki alıcı ülkenin hükümeti açık kapı bıraktığı sürece bu tarz girişimler vukuu bulabilir. Türkiye yardım vereceği ülkede muhatap olacağı her türlü kurum ve kuruluş için ve hatta kullanılacak ekipmanları sağlayacak şirketler, kuruluşlar için bile ulusal ölçekte ve gerektiğinde uluslararası ölçekte kontrolleri sağlamakta ve bu konuda üzerine düşen sorumluluğu layıkıyla yerine getirmektedir.³⁶⁹ Yolsuzlukların önünü tıkayan bir diğer husus da bütçe desteklerinin ve tavizli kredilerin az olması, yardımların projeler yoluyla yürütülmesidir. Kaldı ki bu noktada yardımların dağılımı birbirine yakın bile olsa dikkat edilmesi gereken husus farklıdır. Uygulanmakta olan projenin veya verilmiş desteğin takibi de oldukça önemlidir. TİKA'nın birçok ülkede açmış olduğu ofisler, gerek projelerin

³⁶⁸ Nurdun, 10 Haziran 2015, Ankara.

³⁶⁹ Nurdun, 10 Haziran 2015, Ankara.

öncesinde gerek projenin uygulanması esnasında ve gerekse de sonrasında takibi ve denetlemeyi kolaylaştırmaktadır. Bu durum da kaynakların sadece amaca yönelik kullanılmasına katkı sağlamaktadır. Bu şeffaflık ve yardımların resmi kurumlarca yapılıyor olması yolsuzluğu engellemektedir. İçeriği net bir şekilde uygulanan projeler eğitim seviyesini artırma ve dolayısıyla da kalkınmayı iç faktörlerle artırabilme amacına yöneliktir. Ülke içindeki kaynakların etkili kullanılarak yoksulluğun azaltılması ve kaynakların olmadığı noktada ise işsizliğin azaltılması amacıyla yeni kaynakların oluşturulması da Türkiye'nin yardımlarının düşünsel arkaplanlarından birisidir. Yapılan hastaneler bir yandan sağlık sektörünün gelişmesine hizmet ederken diğer yandan da istihdam olanağı sağlamaktadır. Açılan okullar doğrudan eğitim seviyesini yükseltmeye yönelik niyetlerle başlayabilirken uzun vadede sosyal kalkınmanın da en önemli temelleri atılmış olmaktadır. Teknik işbirlikleri ve alıcı ülkelerde uzmanların yetiştirilmesi, personelin eğitim alması da uzun vadede üretim kapasitesini artırmakta ve safi bir şekilde alıcı ülkelere fayda sağlamaktadır. Türkiye'nin yardımlarına ve alıcı ülkelere karşı izlediği bu titiz politika bir yandan da rekabet gücünü artırmaktadır. Kendi içerisinde düzgün işleyen kurumsal bir mekanizma olduğundan dolayı alıcı ülkelerde de herhangi bir çatışma durumu yaşanmamaktadır, nitekim hangi alanlarda hangi kurumun daha etkin ve yetkin olduğu açıkça belirtilmektedir.

3.2.3.Örneklemdaki Donörler Arasında Türkiye'nin Konumu

Bu bölümde Türkiye'nin ulusal ve uluslararası alanda kalkınma yardımı literatüründe nerede durduğu ve çalışmadaki örnekleme belirtilen ülkeler arasındaki durumu incelenecektir. Bu bölümden önce elde edilmiş veriler bu bölümde karşılaştırılacaktır.

Çalışmadan elde edilen verilere göre Çin, Hindistan, Brezilya gibi Güney- Güney İşbirliği üyesi olan ülkeler donör olarak adlandırılmaktan rahatsızlık duymaktadırlar. Buna karşın Türkiye, Rusya, Güney Kore, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan'ın içinde bulunduğu grup bu yönde bir kavramsal nitelendirmeden rahatsızlık duymamaktadırlar.

Türkiye'nin kalkınma yardımlarının yürütülmesine dahil olan kurumlara bakıldığında birçok kurumun mevcut olduğu görülmektedir. Öncelikle insani yardımlar konusunda

Türkiye'deki etkin kurum AFAD'tır.³⁷⁰ Bu noktada şu ince çizgiyi belirtmek gerekir ki TİKA, insani yardım yapmamakta, yürüttüğü projeleri “insana yardım” ve “teknik işbirliği” şeklinde nitelendirmektedir.³⁷¹ Bir koordinasyon kurumu olan TİKA, Türkiye'yi yardımların kurumsallaştırılması noktasında farklı bir noktaya taşımış ve ülkeyi koordinasyonun sağlanamadığı, tüm bakanlıkların kendi kendilerine stratejiler belirleyip uygulamaya çalıştıkları bir ülke olmaktan kurtarmıştır. Koordinasyonun tek kurumda toplantığı Türkiye bu yönüyle karşılaştırma konusu diğer donörlerden ayrılmaktadır. Nitekim diğer yükselen donörlerin politikalarının yer yer başarılı olamamasının nedenlerinden biri de koordinasyon eksikliğidir. Ülke içerisinde kalkınma yardımlarına katkı sağlayabilecek birçok kurum mevcutken verimliliğin yer yer az olmasının sebebi de bu kurumlar arasında eşgüdümün sağlanamaması olmaktadır. Kurumsallaşma/ kurumsallaşamama açısından en çarpıcı örnek ise Suudi Arabistan'dır. Bu ülkede yardımların karar mekanizması bireylerin elinde olabilmektedir.

Ülke içindeki koordinasyon mekanizmaları ile birlikte çok taraflı organizasyonlarla olan koordine ve iletişim de önemlidir. Türkiye, kendi içinde oldukça kurumsal bir yapı sergilerken Türkiye dışındaki çalışmalarında uluslararası kuruluşlarla birlikte çalışmaları oldukça azdır. Ayrıca yardımların uluslararası kuruluşlar aracılığıyla yapılan yardımların oranı da düşüktür. OECD kriterlerini karşılama açısından yardım literatüründe “gelişmiş ülke” sınıflandırmasına girecek olan Türkiye gibi bir ülkenin otonom çalışmalarına ek olarak uluslararası kuruluşlarla daha çok işbirliği içerisinde ilerlemesi uzun vadede daha faydalı bir tutum olacaktır.³⁷² Çok taraflı uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapma yönünde gösterilen irade Güney Afrika'nın ve Güney Kore'nin bu açıdan gerçek manasıyla bir çaba içerisinde olduğunu, Türkiye'nin de içerisinde bulunduğu diğer grup ülkelerin ise kuruluşlarda yapılan projelere, kendi siyasi koşullarına göre bu oluşumlara dahil olduğu görülmektedir. Donörler zaman zaman çok taraflı kuruluşlarının kendilerine dikte ettikleri politikaları benimsemek istememektedir. Bu noktada sadece çıkarlarının ve koşullarının

³⁷⁰ AFAD, hem ulusal hem de uluslararası çapta çalışmalarını sürdürmektedir. İlerleyen dönemlerde uluslararası alanda insani yardımlar konusunda etkinliğini artırma şeklinde amacı da vardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2012). *2013-2017 Stratejik Planı*. Ankara: AFAD, 77.

³⁷¹ Nurdun, 9 Haziran 2015.

³⁷² İnternet: UNDP in Turkey. Web: http://www.tr.undp.org/content/turkey/en/home/operations/projects/poverty_reduction/bridging_south_south_cooperation_and_emerging_donor_roles.html, 7 Haziran 2015'te alınmıştır.

uygun olduğu projelere dahil olmaktadırlar. Çok taraflı uluslararası kuruluşlara aktarılan yardım miktarları da donörlerin uluslararası sistemdeki konumlarının belirlenmesine katkı sağlamaktadır. Daha ziyade OECD DAC tarzında yardım yapan ve geleneksel donör olmaya daha yakın olan ülkeler çok taraflı kuruluşlarla daha çok işbirliği içerisine girmektedirler. Bu noktada Türkiye için önemli olan husus çok taraflı kuruluşlarla yapılan projelerin miktarı değil sürdürülebilir olmasıdır. Projeler zaten devam etmekte ve yeni imkanlar oluştuğu takdirde Türkiye dahil olmaktadır.³⁷³ Türkiye'nin içinde bulunduğu süreç sebebiyle önemli olan unsur ilişkilerin devamıdır. Diğer yükselen donörler ile ilgili de bu şekilde bir durum mevcuttur: yükselen donörlerin çok taraflı organizasyonlarla çok fazla işbirliği içinde olmadığı öne sürülmektedir. Çalışma sonrasında kısmen doğrulanan bu sav yine de eleştirilebilecek noktalara sahiptir. Yükselen donörler çok taraflı kuruluşlarla işbirliklerine "yardım miktarı" bakımından çok fazla katkı sağlamamakla birlikte az ya da çok, bir şekilde süregelen bir ilişki içerisindedirler.

Belirtilen ülkelerde çoğunlukla egemenlik ve içişlerine karışmama prensibini benimsenmiştir. Güney Afrika daha çok iç çatışmalar, demokrasinin yerleşmemiş olduğu gerçeği ve yer yer savaşlarla yüzleşilen bir coğrafyada yardım yaptığı için bunun doğal bir sonucu olarak müdahalede bulunacağı durumlarla karşılaşabilmektedir. Körfez ülkelerini diğer yükselen donörlerden farklı kılan bir durum mevcuttur: bu ülkeler başka ülkelere yardımlar yaparken bir yandan da gerekli çalışmalar için yurtdışından uzmanlarla ön hazırlıkları yapmakta ve bu sayede de kendi kalkınmaları için de yöntemler belirlemeye çalışmaktadırlar.

İnsani yardımlar konusunda diğer tüm ülkeleri geride bırakan Türkiye, ülkelerin insani yardımlara ayırdığı payın toplam yardım miktarına oranı açısından %50 ile ilk sıraya yerleşmiştir. Önceki yıllarda bu alanda en aktif olarak yardım veren Körfez ülkeleri Türkiye'nin bu yükselişi ile birlikte sıralamada Türkiye'den sonra yer almışlardır.³⁷⁴ Esasen belirttiğimiz ülkelerin tamamı insani yardımlara büyük önem atfetmektedir. Bu alanda hepsi oldukça duyarlı bir tutum sergilemekte ve özellikle doğal afetler sonrasında gerekli

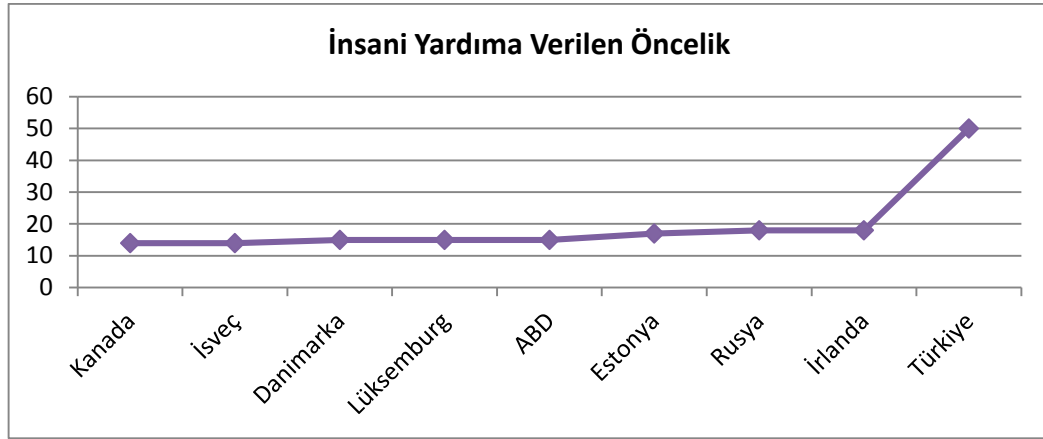
---

³⁷³ Nurdun, 9 Haziran 2015, Ankara.

³⁷⁴ Global Humanitarian Assistance. 2012. *Report 2014*, 132. Web: <http://www.globalhumanitarianassistance.org/wp-content/uploads/2014/09/GHA-Report-2014-interactive.pdf>, 24 Nisan 2015'te alınmıştır.

kılınan insani yardımlara katılma konusunda tereddüt etmemektedirler. Sadece Güney Afrika'nın çatışmalardan kaynaklanan durumlarda verdiği insani yardımlar diğer ülkelerin verdiği yardımlardan bu yönüyle farklılık arz etmektedir.

Çizelge 3.4. Türkiye'nin İnsani Yardımlara Verilen Öncelikte Dünyadaki Konumu

Kaynak: Global Humanitarian Assistance Report-2014.

Yükselen donörlerin kısıtlı sayıda ülkeye yardım yaptıkları iddiası ise çalışmada elde edilmiş olan veriler ile paralellik göstermemektedir. Oldukça farklı bir yelpazede çoğu yükselen donör birçok farklı ülkeye yardım ulaştırabilmektedir. Ülke içerisinde tek bir elden koordinasyonu sağlayabilecek bir kurumun olmadığı ülkeler kurumlar arasındaki eşgüdüm sağlanamadığı zaman sıkıntı çekebilmektedirler. Bu durum yardım politikalarına da yansımakta ve başarısızlığa götürebilmektedir. Ancak yardım politikasının da en az yürütülmesi kadar iyi organize edilmiş olması gerekir. Bu açıdan bakıldığında OECD tarzı yardım yapmaya yatkın olan, raporlamalarını yapan ülkeler diğerlerine oranla daha avantajlı sayılmaktadırlar. Kuruluşun kendiliğinden sunmuş olduğu her zaman bir sonraki çalışmanın yahut projenin daha iyi olması üzerine kuruludur. Nitekim ülkeler her ne kadar bir yaklaşım benimsemiş olsalar da bu yaklaşımlar değişkenlik sergileyebilmektedir. Türkiye de bu duruma örnek bir ülkedir. Talepler doğrultusunda yardım verildiğinden ötürü uygulanan politikalar da buna paralel bir şekilde esnek olabilmektedir. Ayrıca Türkiye en az gelişmiş ülkelere bir dönem neredeyse hiç yardım yapmazken sonrasında yardım vermeye başlamıştır. Donörler için en az gelişmiş ülkelere yardım yapmak oldukça önemli bir adım olmakta ve hangi alanlarda yardımlar yapıldığı da yardımların amaçlarını ortaya koymaktadır.

Çizelge 3.5. Türkiye'nin En Az Gelişmiş Ülkelere Yaptığı Yardımlar (Milyon Dolar)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
DAC Toplam	19.071	20.162	21.262	24.275	25.965	29.689	30.568	27.535	29.547
Türkiye	40	98	106	183	144	154	279	341	288

Kaynak: OECD Veritabanı, Net RKY'nin (Resmi Kalkınma Yardımlarının) Dağılımı.

İncelenen yükselen donörlerin çoğunun neden yardım yaptığı sorusuna ticari ilişkiler, pazar arayışları, ekonomik kaygılar, ülkelerin kendi içlerindeki sürdürülebilir ekonomik büyümeleri şeklinde cevaplar bulunmuştur. Çin, Güney Kore, Suudi Arabistan, Hindistan yardım yaparken ekonomik çıkarları temelinde adımlar atmaktadırlar. Bu sebeple bazen alıcı ülkenin kalkınabilmesi için kapasitesini geliştirebilmek yerine var olan kaynaklarını etkin bir şekilde kullanamaması sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu gibi durumlarda yardımların alıcı ülkelere yansması olumsuz olabilmekte, sürdürülebilir kalkınmadan ziyade kaynakların yönetilmeden kullanılması şeklinde sıkıntılar oluşabilmektedir. Ayrıca hükümetler arasında değil de bireyler arasında verilen yardımlar yolsuzluklara yol açabilmekte ve şeffaflık ilkesini zedelemektedir. Örnekleme bulunan ülkeleri yardım yapmaya iten bir diğer neden de uluslararası sorumluluktur. Kimi ülkeler uluslararası sorumlulukları gereği yardım yaparken kimileri de yakın coğrafyasındaki ülkelerin kalkınmalarını sağlamak amacıyla yardım yapmaktadırlar.³⁷⁵ Bazı zamanlarda bu motivasyonlar bir donörün bir bölgeye neden yardım yaptığını açıklamakta yetersiz kalabilmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin uzak kıtalara yaptığı yardımlar şu şekilde açıklanabilmektedir: Türkiye, özellikle son 10 yıldır ekonomik, siyasi ve diplomatik anlamda önemli başarılar elde etmiştir. Bu ilerlemeler onu G20 ülkeleri içine yerleştirmiştir. Bu pozisyon Türkiye'ye uluslararası anlamda bir sorumluluk yüklemiştir. Türkiye'nin zaten kalkınma yardımlarına bakış açısı en başından bir "sorumluluk" çerçevesinde ilerlemiştir. Daha ziyade felsefik temelleri olan bu bakış sebebiyle Türkiye, ne kadar uzak ya da yakın olursa olsun ihtiyacın hâsıl olduğu her coğrafyaya yardım

³⁷⁵ Bkz: Çizelge 2.2.

gönderebilmektedir.³⁷⁶ Türkiye'nin yardımları yaparken dikkatli olması gereken en önemli husus yardımın kime ve ne şekilde yapılacağından ziyade projelere ayrılan bütçeler ve onların verimli değerlendirilebilmesidir. Türkiye'yi diğer ülkelerden farklı kılan en belirgin özellik kültürel mirasa ve kültürel yapılara, sosyal faaliyetlere yaptığı önemli katkılardır. Diğer yükselen donör ülkelere bakıldığında kaynaklarda sosyal ve kültürel faaliyetlere ayrılmış bir bütçe veya bu alanlarda uygulanmış projeler göze çarpmamaktadır. Sosyal ve ekonomik altyapı kurmaya yönelik çalışmaları yapmakla birlikte Türkiye bu tarz faaliyetlere de yönelmektedir. Ancak Türkiye, resmi kalkınma yardımı politikasını ticaret ve yatırım politikaları ile karıştırmamış ve bu olguları birbirinden ayrı tutmuştur.³⁷⁷ TİKA projelerine bakıldığında ise öncelikli sektörler şunlardır: tarım, gıda, sağlık, sanitasyon, belediyeçilik ve mesleki eğitim. Brezilya, Hindistan, Çin ve Güney Kore, teknik işbirliğini yardım stratejilerinin bir parçası haline getirmişlerdir. Diğer yükselen donörlerde de teknik işbirliği çalışmaları görülmekle birlikte özellikle Brezilya bulunduğu kıtanın kalkınması için bu alanda daha da çok çalışmaktadır. Brezilya, Güney Kore, Hindistan ve Rusya açık bir şekilde politik amaçlar da güderken Körfez ülkeleri için daha ziyade dini bağların kuvvetlendirilmesi göze çarpmaktadır. İlgili bölümde de ayrıntılı şekilde belirtildiği üzere yükselen donörlerin motivasyonları, yardım yaptıkları bölgeler ve alanlar oldukça çeşitlidir. Aynı durum Türkiye için de geçerlidir ve yardımlarının kapsamı oldukça zengindir.

2011 ve 2012 yıllarında dünya genelinde yapılan yardımlar düşüş göstermiştir. Bu sebeple 2013 yılı verilerinin artışlarla dolu olması dış yardım açısından oldukça önemlidir. Özellikle Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin gerçekleştirilmesine giden bu süreç, yardım miktarlarının düşmesini ve alıcı ülkelerin kalkınamamasını kabul edemez niteliktedir. OECD verilerinde belirtilen ülkelerin istatistikleri kolayca bulunabilirken raporlamada oldukça fazla eksiği olan, analizimizde bulunan diğer ülkelerin net verilerine ulaşmak neredeyse imkansızdır. DAC üyesi olan Güney Kore, 2012 yılında 2011 oranla yardım miktarını artıran nadir ülkelerden biridir. Güney Kore yardımlarını %17,6 artırmış ve ardından yardımlarını %30,6 oranında artıran Birleşik Arap Emirlikleri gelmektedir. %98,7

³⁷⁶ Nurdun, 9 Haziran 2015, Ankara.

³⁷⁷ ArticlesPolitics. (2013). *Turkey: A Problematic Emerging Donor*, 3. Web: <http://www.articlespolitics.com/2012/12/turkey-problematic-emerging-donor.html>, 11 Ekim 2013'te alınmıştır.

gibi yüksek bir oranla artıran Türkiye ise bu yükselişin en üst sırasında durmaktadır.³⁷⁸ 2013 yılı ise şimdiye kadar yardımların en fazla yapıldığı yıl olarak kaydedilmiştir. Ancak yardım miktarları artarken EAGÜ'lere yapılan yardımın azalıyor olması aslında en çok yardıma ihtiyacı olan bölgelere artık daha az yardım gittiğini ortaya koyan endişe verici bir durumdur. En az gelişmiş ülkelerin çoğunlukla Afrika kıtası içerisinde bulunduğunu ve Afrika'ya yapılan net yardımlarda %4'lük bir düşüş olduğunu göz önünde bulundurursak aslında Afrika hala yardım bekleyen, donörlerin ve gerçek anlamda kalkındırma amacı güden kuruluşların daha çok yoğunlaşması gereken bir bölge olma özelliğini korumaktadır. 2013 yılı verilerine bakıldığında ise DAC üyesi olmayan ancak OECD'ye uygun standartlarda rapor veren Birleşik Arap Emirlikleri yardımlarını en çok artıran (%37,5) ülke olmuştur. Kore yardımları %4,8 bir oranla artış göstermiştir. Rusya %26,4 oranında ve Türkiye ise %29,7 oranında yardımlarını artırmıştır. Türkiye, yayımlanan son verilere göre 2013 yılında yardımların GSMH'ye oranını 0,13'ten 0,21'e yükseltmiş ve bu oran ile dünyada ilk sıralamaya yerleşmiştir. Ayrıca yapılan yardımın miktarına bakıldığında ise 3. ülke konumundadır. Bütün bu veriler planlı bir şekilde çalışan ve denetlenebilir şekilde işleyen bir düzenin ve koordinasyonun ürünüdür.

Türkiye'nin, kalkınma yardımları literatüründeki sınıflandırmaya dair konumu net bir şekilde belirlenmemiştir. Gönüllü bir şekilde OECD'ye yaptığı raporlamalar onu bir yandan geleneksel donörlere yakın tutarken uygulamadaki projeleri ise yükselen donör özelliği gösterdiğini düşündürmektedir. Türk kalkınma yardımlarının artışı birkaç nedene bağlanabilmektedir. Bu nedenlerin en başında dış politika vizyonunda bu yönde bir genişleme olmasıdır. Dış politika ekseninde şekillenen diğer politikalar da esasen kalkınma yardımlarının hızlı bir şekilde artmasına zemin hazırlamıştır. Şöyle ki, yapılan iyileştirmeler bir yandan yatırımcı sayısını artırırken aynı zamanda farklı bölgelere genişleyebilmeye sebep olmuştur. Bu gelişme, hükümet dışı organizasyonlar gibi kolektif bir genişlemeyi temsil etmemektedir. Bu noktada şunu söylemek gerekir ki NGO'lar kalkınma yardımlarının yayılmasında ve daha geniş kitlelere hitap etmesinde oldukça etkin bir durum sergilemektedirler.³⁷⁹ Yardımların kurumsallaşması ve bütün süreçlerin ilgili kurumlarca titizlikle yürütülebilmesi sebebiyle raporlanan yardımlar da gerçek verileri

---

³⁷⁸ TİKA, 2012, 123.

³⁷⁹ Kulaklıkaya, Nurdun, 2010, 140.

yansıtmakta ve bu yüzden de ortaya daha objektif sonuçlar çıkmaktadır. Nitekim Türkiye, raporlama konusunda oldukça ayrıntılı çalışmalar yaptığından, yaptığı bütün yardımları ayrı kalemlerde sınıflandırabildiğinden ortaya oldukça sistematik çalışmalar ve raporlamalar çıkmaktadır. Bu durum Türkiye'ye bir sonraki adımın ne şekilde olacağı konusunda ipuçları vermektedir. Raporlamalar, Türk kalkınma yardımlarının önemli bir parçasıdır. Nitekim sahip olduğu bazı özellikler sebebiyle diğer yükselen donörlerin arasından sıyrılmakta ve bir adım öne geçmektedir. Günümüzde aslında gelişmiş ülke olma yolunda bir süreç içerisinde olan Türkiye uzun vadede OECD DAC üyesi olma çabası içerisinde. Nitekim Türkiye daha önce DAC' e üye olmak için girişimlerde bulunmuştur. Kriterleri sağlamadaki bazı eksiklikler sebebiyle başvurular kabul edilmemiştir. Ekonomik bakımdan istikrar gerektiren OECD DAC üyeliği için Türkiye hazır olduğunda tekrar başvuruda bulunacaktır. Bu sebeple günümüzde Türkiye, temkinli, dikkatli bir şekilde yardımlara ayrılan bütçeler doğrultusunda aşırıya kaçmadan yardımlar yapmaya devam etmekte ve bu anlamda uluslararası kamuoyunda ses getiren projelere imza atmaktadır.

SONUÇ

Dış yardım kavramının tanımlanmasından ülkelerin yardımı alan ya da veren ülke olma statüsüne kadar kalkınma yardımları kavramsal tartışmaların mevcut olduğu bir alandır. Başlangıçta, her ne kadar birbirinden kesin çizgilerle ayrılmış olmasa da, geleneksel donörler ve yükselen donörler ayırımından yola çıkarak şekillenen bu çalışmada daha ziyade yükselen donörler üzerine yoğunlaşmıştır. Çalışma sekiz ülkeden oluşan örneklem ile birlikte vaka olarak Türkiye'yi ele almıştır. Bu noktada çalışmanın bölümlerinden elde edilen verileri ortaya koymak ve varılan sonuçları belirtmek gereklidir.

Çalışmanın ilk kısmında yardım kavramı işlenmiştir. Yardım konusunda birden çok tanımlama vardır ve yardım niteliğindeki ilk örnek dünyada 1800'lü yılların başındadır. Özellikle 20. yy. başlarında alandaki örnekler artmıştır. Uzun zamandır yardım veren ülkelerin çoğu geleneksel donörler olarak adlandırılmıştır. Bununla birlikte 1960'lı yıllarda da yardım alan ülkelerin bir kısmı bir yandan da donör ülke olmaya başlamışlardır. Bu kendi içlerinde yeterli kalkınma seviyesine ulaştıklarının göstergesi olabilmektedir. Nitekim bu tam anlamıyla yardım veren ülkelerin kalkınmış ülkeler oldukları anlamına gelmemektedir. Gelişmekte olan ve yardım veren ülkeler, "yükselen donörler" olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Yükselen donörlerin bu özellikleri onların tamamen kalkınmış olduğu anlamına da gelmemektedir. Yardımların amaçları da tarihsel süreç içerisinde değişmiştir. İnsani amaçlarla yapılan yardımlarla süreç başlamış sonrasında kolonilere gönderilen yardımlarda da ticari kaygılar ön plana çıkmıştır. 20. Yüzyılda da yapılan yardımlar öncelikle jeopolitik kaygılar güderken sonrasında da kalkınmaya yönelmiştir. Donör ülkeleri herhangi bir ülkeye yardım yapmaya iten güçler ise coğrafi yakınlık, kültürel bağlar, ortak miras, politik çıkarlarda birlik, benzer ideolojiler, aynı dili konuşma, ticari amaçları gerçekleştirme, enerji kaynaklarına sahip olma, insani ihtiyaçlar, kalkınmamış bölgeler, yoksulluk ve bulaşıcı hastalıklar gibi etkenlerdir. Hem yükselen hem de geleneksel donörler bu itici güçlerde birleşip alıcı ülkelerde de üçlü işbirliği mekanizmaları oluşturabilmektedirler.

Çalışmanın ikinci kısmında ise örneklemdaki ülkelerin karşılaştırılması yapılmıştır. Yükselen donör olmak bu tanımlamaya uyan ülkeler için zaman zaman handikap oluşturabilmektedir. Hem alıcı ülke geçmişine sahip olup hem de yardım veren ülke konumuna gelen bu ülkeler bir noktada uluslararası sistemde nasıl adlandırıldıkları, kendilerine nasıl bir yer belirlendiği konusunda belirsizlikler içerisinde olabilmektedirler. Geleneksel donörlerin eksikliklerini giderebilen ve çoğu zaman farklı bakış açılarıyla da hareket edebilen yükselen donörler kendilerini konumlandırma konusunda problemler yaşayabilmektedirler. Bazı yükselen donörler açık bir şekilde Güney- Güney İşbirliği'nin parçası iken bazı donörler ise OECD kriterlerine uyum sağlamayı amaç edinerek kendilerini o grubun üyesi olarak görmektedirler. Örnekleminde bulunan ülkeler ise bunun aksi yönünde bir duruş sergilemektedirler ve donör olarak adlandırılma ya da adlandırılmama konusunda nettirler. Ülkeler bu konudaki iradelerini açık bir şekilde ortaya koymuşlardır. Aslında içlerinde kalkınma yardımlarının yürütülmesine ve koordinesine yardım edebilecek kurumlar barındırmasına rağmen kurumsallaşma ile ilgili problem yaratabilecek durum kurumların verimli çalışıp çalışmadığı noktasındadır. Yükselen donörlerin hem kendi çıkarlarını gerçekleştirmek istediği hem de alıcı ülkelerin ihtiyaçlarına yönelebileceği örneklem ülkelerden çıkarılabilecek bir sonuçtur. Nitekim kalkınma yardımlarının yapıldığı alanlar çok geniş bir yelpazededir ve özellikle alıcı ülkenin ihtiyaçlarını önemseyen yükselen donörler sosyal altyapı çalışmaları yapmaktadırlar. Çin, Suudi Arabistan ve Güney Kore ekonomik ve ticari çıkarlarını ön planda tutarken Brezilya ve Rusya daha ziyade siyasi çıkarlarını gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Bununla birlikte yardımların yapıldığı bölgeler de oldukça fazladır. Tüm bu amaçlarla başlayan kalkınma yardımlarının yürütülmesi süreci, yardımın alıcı ülkeye ulaşması, alıcı ülkede çalışmaların yürütülmesi ve sonuçların takibini içermektedir. Bu süreçler düzgün işlediği takdirde kalkınma yardımlarının yolsuzluğa yol açmadığı görülmektedir. Bunun için de gerekli olanın düzenli şekilde işleyen kurumlar ve kontrol mekanizmaları olduğu açıktır.

Son bölüme gelindiğinde ise Türkiye ile ilgili veriler elde edilmiştir. Bununla birlikte Türkiye gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasında bir yerde konumlandığı için, bu konumunu netleştirinceye kadar bütün bölgelere yakın duran bir strateji benimsemektedir. Bu sebeple tam anlamıyla ne Kuzey'in ne de Güney- Güney İşbirliği'nin parçası olmaktadır. Türkiye'nin konumlanamaması sorunsalı bu çalışmada Türkiye'nin en

azından ne kadar yükselen donörler arasında ve ne kadar geleneksel donör olma yolunda olduğunun belirlenmesi ile çözülmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Türkiye'yi geleneksel bir donör gibi gösteren durum OECD DAC'a düzenli olarak raporlamalar yapmasıdır. Çoğu donörün kalkınma yardımı verilerinin elde edilmesinin zor olmasına rağmen Türkiye bu çalışmayı gönüllü olarak yapmakta ve raporlamalarda en ince ayrıntılarına kadar kalemler belirtilmektedir. Bu durum Türkiye'yi geleneksel donör gibi göstermekle birlikte Türkiye'nin çoktarafli kuruluşlarla olan bağının az olması bu duruma gölge düşürmektedir. Tam anlamıyla bir DAC üyesi olabilmek için çoktarafli kuruluşlar aracılığı ile yapılan yardım miktarının yüksek olması gerekmektedir. Türkiye'nin yardımlarını farklı kılan en önemli özelliklerden biri de herhangi bir yardım projesinin birçok alanda alıcı ülkeye katkı sağlayabilmesidir. Türkiye, yardım politikalarının içeriği ile ilgili herhangi bir kavramsallaştırmadan uzak hareket etmektedir ve bu durumun "Türk Modeli Kalkınma İşbirliği" olarak nitelendirilmesi yanlış olmayacaktır. Bu modele göre örneğin yardım yapılan ülkeye bir hastane açılmışsa hem insanların sağlık hizmetlerinden faydalanmasına aracı olunmakta hem de hastanede personeller istihdam edilmektedir. Ayrıca yerel firmalarla çalışılmaya dikkat edilmekte ve bu da alıcı ülkenin ekonomisine katkı sağlamaktadır. Bu modeli Türkiye'nin tüm bölgelere eşit mesafede duran, insani güdülerle temellenmiş bir yaklaşıma sahip olduğu şeklinde nitelemek de mümkündür.

Geleneksel donörlerin yükselen donörlere karşı şüpheli yaklaşımı çoğunlukla realitede karşılığını bulamamıştır. DAC üyesi olmayan donörlerin o oluşuma üye olmaması gerçekten bu yönde bir irade gösterdikleri sonucunu çıkarabilmek için yetersizdir. Yükselen donörlerin bu kavram altında toplanması ayrıca "tamamen aynı politikaları uygulamaktadırlar" demek için de yetersizdir. Nitekim örneklemimizde bulunan yükselen donörlerin aynı çatı altında birleştiği amaç "uluslararası sistemde etkin olabilme"dir. Kimisi bir oluşum içerisinde hareket ederek kimisi de bağımsız şekilde bu etkinliği artırma amacındadırlar. Her ne kadar donör ülkeler farklı politikalar benimseyip ayrı amaçlara da yönelseler birleştikleri zaman geleneksel donörlere karşı bir kuvvet oluşturdukları düşünülebilir. Ancak bu düşünce gerçek verilerle desteklendiği zaman şunu söyleyebiliriz ki bu yönde açıklanmış resmi bir irade mevcut değildir. Karşı kuvvet oluşturabildikleri fikri gerçekten kuvvet oluşturdukları için değil geleneksel donörlere mensup olmadıkları için

düşünülen bir fikirdir. Örneklemede incelenen ülkelerin politikalarının uluslararası platformda ne kadar etkin olduğunu ölçebilmek için gerekli olan bir nokta bulunmamaktadır. Bu sebeple hangisinin daha etkili politikalar uyguladığını ortaya koyabilmek güçtür. Her biri kendi bölgelerinde etkili olan donörler bu bakımdan incelenememiştir. Bir yandan da yükselen donörleri aynı çatı altında veya aynı platformda görebilmek oldukça zordur. Nitekim bütün yükselen donörleri ortak bir noktada birleştirebilmek onların bölgesel motivasyonlarından arınıp daha küresel amaçlarla hareket edebilmelerini sağlamak ile mümkün olabilir. Bu durumda Güney- Güney İşbirliği için faaliyet gösteren ülkelerin odakları bir engel teşkil edecektir; çünkü bu donörlerin en temel amaçları zaten Güney'in kalkınmasıdır. Elbette ki benzer özellikleri konusunda birlikte hareket etmeleri mümkündür; ancak bu durumda yükselen donörler çıkarlarının yönünü değiştirmek, yardımların yapıldığı bölgeleri değiştirmek mecburiyetinde olabilir.

Yardım yapılan bölgelerdeki güç dinamikleri de donör ülkenin bölgedeki konumu üzerinde oldukça etkilidir. Donör ülke, bölgede etkin pozisyonda bir ülke olduğu zaman alıcı ülkenin tercihleri de bu doğrultuda etkilenmektedir. Yardım yapılan bölgedeki rekabet böylelikle kendini göstermektedir. Nitekim bu rekabetin politik bir ayağı olsa da diğer bir etken de ülkelerin uzman oldukları alanlardır. Donörlerin uzmanlık alanları da yoğunlaştıkları bölgeler konusunda etkili bir faktördür.

Çalışmaya başlarken belirlenmiş olan faktörler, özellikle yükselen donörlere atfedilen faktörler, örneklemedeki her bir ülke için incelenmiştir ve çoğunlukla belirtilen faktörler ve ülke bazında elde edilen veriler birbiriyle uyumlanmamıştır. Ayrıca geleneksel donörler ve yükselen donörlerin de birbirinden keskin çizgilerle ayrılmadıkları ve yer yer tamamlayıcı oldukları da ortaya konmuştur. Çalışmanın nihai amacı olan Türkiye'nin konumunu belirleme sorunsalı da objektif verilerle olduğunca net ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmada kullanılan kaynaklar ve literatür sayısal veriler bakımından zengindir; ancak kavramsal bir karşılaştırma, analiz için normatif veriler ortaya koyan bilimsel çalışmalar eksik kalmıştır. Literatürde bu şekilde bir karşılaştırma yapılmamış olup bu tez çalışması da yükselen donörlerin kavramsal arka planını ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmada bulunan her bir bölüm ayrıntılı sayısal verilerle desteklenerek farklı çalışmalar yapılabilir ve böylelikle daha zengin bir literatür için katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Agrawal 2007'den aktaran Fuchs, A. and Vadhvani, K.C. (2013). The Needy Donor: An Empirical Analysis of India's Aid Motives. *World Development*, 44, pp.110-128.
- Agrawal, S. (2007). *Emerging Donors in International Development Assistance: the India Case*. Canada: International Development Research Centre, pp. 1-17.
- Akçay, E. (2012). *Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları*. Ankara: Turgut Özal Üniversitesi Yayınları, 8.
- Ayyar, R.V.V.(2010). India: an Emerging Donor?. In King, K. (Ed.), *A Brave New World of 'Emerging', 'non-DAC' Donors and Their Differences from 'Traditional' Donors*. Geneva: NORRAG News, pp. 45-46.
- Bakalova, E. and Spanger, H.J. (2013). Development Cooperation or Competition- Russia as a Re-emerging Donor?. (Report No. 123). Frankfurt: Peace Research Institute, pp. 1-40.
- Balçı, A. and Yeşiltaş, M. (2013). A Dictionary of Turkish Foreign Policy in the AK Party Era: A Conceptual Map. *SAM Papers No:7*.
- Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. (2010). *Faaliyet Raporu-2010*. Ankara: Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı.
- Benli Altunışık, M. (2014). "Turkey as an 'Emerging Donor' and the Arab Uprisings". *Mediterranean Politics*. 19(3), pp. 333-350.
- Berg, E.J. (1993). *Rethinking Technical Cooperation- Reforms for Capacity Building in Africa*. New York: UNDP.
- Besharati, N.A.(2013). *South African Development Partnership Agency (SADPA): Strategic Aid or Development Packages for Africa?*. (Research Report No:12). South Africa: SAIIA.
- Binder, A., Meier, C. and Steets, J. (2010). *Humanitarian Assistance: Truly Universal? A Mapping Study of Non- Western Donors*. (Research Paper No:12). Global Public Policy Institute, pp.1-41.
- Braude, W., Thandrayan, P. and Sidiropoulos, E. (2008). *Emerging Donors in International Development Assistance: The South Africa Case*. Canada: International Development Research Centre, pp. 1-29.
- Brautigam, D. (2008). *China's African Aid: Transatlantic Challenges*. Washington: the German Marshall Fund. pp. 1-32.

- Brautigam, D. (2011). Aid with Chinese Characteristics: Chinese Foreign Aid and development finance meet the OECD-DAC Regime. *Journal of International Development*, 23(5), pp. 752-764.
- Brezhneva, A. and Ukhova, D. (2013). Russia as a Humanitarian Aid Donor. *Oxfam Discussion Papers*, pp. 1-28.
- Buss, T.F. and Gardner, A. (2008). *Haiti in the Balance: Why Foreign Aid Has Failed and What Can We Do About It?*. Washington D.C.: Brookings Institution Press, pp. 1-249.
- Cabral, L. (2010). Brazil's Emerging Aid Programme: Time to Move Beyond the *Jaboticaba Complex*.
- Chin, G. and Quadir, F. (2013). Introduction: Rising States, Rising Donors and the Global Aid Regime. *Cambridge Review of International Affairs*, 25(4), pp. 493-506.
- Chin, G. Ve Frolic, B.M. (2007). *Emerging donors in International Development Assistance: the China Case*. Canada: International Development Research Centre, pp. 1-22.
- Choi, J.W. (2011). From a Recipient to a Donor State: Achievements and Challenges of Korea's ODA. *International Review of Public Administration*, 15(3), pp.37-51.
- Chun, H.M. (2010). South Korea, the Newest DAC Donor and its Challenges. In King, K. (Ed.), *A Brave New World of 'Emerging', 'non-DAC' Donors and Their Differences from 'Traditional' Donors*. Geneva: NORRAG News, pp. 74-76.
- Chun, H.M., Munyi, E. N. and Lee, H. (2010). South Korea as an Emerging Donor: Challenges and Changes on its Entering OECD/DAC. *Journal of International Development*, No:22, pp. 788-802.
- Cook, S. and J. Gu. (2009). The Global Financial Crisis: Implications for China's South-South Cooperation. *IDS Bulletin*. 40(5), pp.38-46.
- Costa Vaz, A. and Aoki Inoue, C.Y. (2007). *Emerging Donors in International Development Assistance: The Brazil Case*. Canada: International Development Research Centre, pp. 1-24.
- Dabrowski, M. (1995). *Western Aid Conditionality and the Post-Communist Transition*. Warsaw: Center for Social and Economic Research. pp. 1-27.
- Davies, P. (2010). *A Review of the Roles and Activities of New Development Partners*. World Bank: CFP Working Paper Series No:4, pp.1-39.
- Department of International Relations and Cooperation of Republic of South Africa. (2014). Annual Report 2013-14, pp. 1-331.

- Dickinson, D. (2003). Managing HIV/AIDS in the South African Workplace: Just Another Duty?. *South African Journal of Economic and Management Sciences*. 6(1), pp. 25-49.
- Dickinson, D. (2004). "Corporate South Africa's response to HIV/AIDS: Why so slow?". *Journal of Southern African Studies*, 30(3), pp. 1-22.
- Ditcher, T.W. (2003). *Despite Good Intentions- Why Development Assistance to Third World Has Failed*. Boston: University of Massachusetts Press.
- Dobransky, S. (2010). Humanitarian Versus National Interests: A Statistical Reflection on Official Development Assistance and Whether It Is Directed. *American Diplomacy*, pp. 1-18.
- Dreher, A. and Fuchs, A. (2012). *Rogue Aid? The Determinants of China's Aid Allocation*. Discussion Papers No. 93. Germany: Courant Research Centre: Poverty, Equity and Growth.
- Dreher, A., Fuchs, A. and Nunnenkamp, P.(2013). New Donors. *International Interactions: Empirical and Theoretical Research in International Relations*, 39(3), pp. 402-415.
- Dreher, A., Nunnenkamp, P. And Thiele, R. (2011). Are 'New' Donors Different? Comparing the Allocation of Bilateral Aid between Non-DAC and DAC Donor Countries. *World Development*. 39(11), pp.1950-1968.
- Feeny, S. and Clarke, M. (2008). Achieving the Millennium Development Goals in the Asia-Pacific Region: The Role of International Assistance. *Asia Pacific Viewpoint*, 49(2), pp. 198-212.
- Fidan, H. and Nurdun, R.(2008). Turkey's Role in the Global Development Assistance Community: the Case of TİKA (Turkish International Cooperation and Development Agency). *Journal of Southern Europe and the Balkans*, 10(1), pp.99-111.
- Fuchs, A. and Vadlamannati, K.C. (2013). The Needy Donor: An Empirical Analysis of India's Aid Motives. *World Development*, 44, pp. 110-128.
- Fuller, S. (2002). A Question of Motivations: Determining Why Countries Give Aid. *Res Publica - Journal of Undergraduate Research*, 7(1), pp.77-109.
- Gabas, J.J. (2009).Emerging Countries and International Cooperation. *The Emerging States. The Wellspring of a New World Order*, pp. 197-208.
- German Development Institute. (2007). *Trilateral Development Cooperation with 'New Donors'*. (Briefing Paper No:5), pp.1-4.
- Göle, D. (2013). *Kırılğan Devletlere Yönelik Kalkınma Yardımları*, Uzmanlık Tezi, T.C. Kalkınma Bakanlığı, Ankara.

- Gönlübol, M. (1989). *Olaylarla Türk Dış Politikası 1919-1995*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Grimm, S., Humphrey, J., Lundsgaarde, E. and Souza, S.L. (2009). *European Development Cooperation to 2020: Challenges by New Actors in International Development*. EDC2020 Working Paper, pp.1-41.
- Guy, A. (1985). *Aid and the Third World: The North- South Divide*. London: Robert Royce.
- Harmer, A. and Cotternell, L. (2005). Diversity in donorship The changing landscape of official humanitarian aid.(HPG Research Report No:20). London: Overseas Development Institute (ODI).
- Harmer, A. ve Ellen, M. (2010). *Diversity in Donorship- Field Lessons*. (HPG Report No.30). United Kingdom: Overseas Development Institute, pp. 1-46.
- Hazar, N. (2000). The Future of Turkish-African Relations. *Dış Politika*, 25(3-4), pp.109-110.
- Hjertholm, P. and White, H. (2000). *Foreign Aid and Development: Lessons learnt and directions for the future*. London: Routledge.
- Hjertholm, P. and White, H. (2000). *Survey of Foreign Aid: History, Trends and Allocation Discussion Papers 00-04*. Kopenhagen: University of Copenhagen/ Department of Economics, pp. 1-63.
- Holsti, K.J. (1970). National Role of Conceptions in the Study of Foreign Policy. *International Studies Quarterly*, 14(3), pp.233-309.
- İnternet: AFAD. *Afet Raporu*. Web: <https://www.afad.gov.tr/tr/IcerikListele1.aspx?ID=16>, 7 Haziran 2015'te alınmıştır.
- İnternet: Aid (ODA) disbursements to countries and regions [DAC2a]. *OECD*. Web: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=DACSECTOR> 3 Nisan 2015'te alınmıştır.
- İnternet: Annual Report 2013. *The Saudi Fund for Development*. Web: <http://www.sfd.gov.sa/cs/groups/public/documents/document/mdaw/ndyx/~edisp/121-document-461968.pdf>, 28 Nisan 2015'te alınmıştır.
- İnternet: ArticlesPolitics. (2013). *Turkey: A Problematic Emerging Donor*, 3. Web: <http://www.articlespolitics.com/2012/12/turkey-problematic-emerging-donor.html>, 11 Ekim 2013'te alınmıştır.
- İnternet: Background Study for the Development Cooperation Forum: Trends in South-South and Triangular Development Cooperation. (2008). *ECOSOC*, pp. 1-54. Web:

http://www.un.org/en/ecosoc/docs/pdfs/south-south_cooperation.pdf, 25 Aralık 2013'te alınmıştır.

İnternet: Bilateral Cooperation Division. *Department of Economic Affairs of India*. Web: http://finmin.nic.in/the_ministry/dept_eco_affairs/bc_division/bc_div_index.asp, 3 Nisan 2015'te alınmıştır.

İnternet: China's Foreign Aid. (July 10, 2014). *China's Information Office of the State Council*. Web: http://news.xinhuanet.com/english/china/2014-07/10/c_133474011.htm, 3 Nisan 2015'te alınmıştır.

İnternet: Contributions to Financial Intermediary Funds. *World Bank*. Web: <https://finances.worldbank.org/Financial-Intermediary-Funds/Contributions-to-Financial-Intermediary-Funds/536v-dxib?>, 4 Nisan 2015'te alınmıştır.

İnternet: Contributions to Financial Intermediary Funds. *World Bank Group Finances*. Web: <https://finances.worldbank.org/Financial-Intermediary-Funds/Contributions-to-Financial-Intermediary-Funds/536v-dxib?> 5 Nisan 2015'te alınmıştır.

İnternet: Cooperation. *Ministry of External Relations of Brazil*. Web: http://www.itamaraty.gov.br/index.php?option=com_content&view=article&id=3686&catid=189&Itemid=439&lang=pt-BR 23 Haziran 2015'te alınmıştır.

İnternet: Development Aid at a Glance: Statistics by Region- 4. Asia, 2015 Edition. *OECD*. Web: <http://www.oecd.org/dac/stats/documentupload/4%20Asia%20-%20Development%20Aid%20at%20a%20Glance%202015.pdf>, 4 Nisan 2015'te alınmıştır.

İnternet: Development Co-operation of the People's Republic of China. *OECD*, Web: <http://www.oecd.org/dac/dac-global-relations/chinas-development-co-operation.htm> 23 Haziran 2015'te alınmıştır.

İnternet: Development Co-operation of the Republic of Korea. (2008). *OECD ve Ministry of Foreign Affairs and Trade of the Republic of Korea- DAC Special Review*, pp. 1-27. Web: <http://www.oecd.org/dac/peer-reviews/42347329.pdf> 30 Mayıs 2015'te alınmıştır.

İnternet: Emerging Donors: Differentiation, Ownership and Harmonisation. *Bond for International Development*. Web: <http://www.bond.org.uk/emerging-donors-differentiation-ownership-and-harmonisation>, 20 Haziran 2015'te alınmıştır.

İnternet: Global Humanitarian Assistance. 2012. *Report 2014*, 132. Web: <http://www.globalhumanitarianassistance.org/wp-content/uploads/2014/09/GHA-Report-2014-interactive.pdf>, 24 Nisan 2015'te alınmıştır.

İnternet: Hazine Müsteşarlığı. Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü. Web: <https://www.hazine.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Hakkimizda-DEI?nm=266>, 7 Haziran 2015'te alınmıştır.

İnternet: Hochstetler, K. (2012). Brazil as an Emerging Environmental Donor. *CIGI Policy Brief*, No: 21. Web: https://www.cigionline.org/sites/default/files/no21_1.pdf 25 Mayıs 2015'te alınmıştır.

İnternet: Information Office of the State Council of the People's Republic of China. (2014). *China's Foreign Aid- 2014/Developing Foreign Assistance Cause Steadily*. Beijing: China's Information Office of the State Council. Web: http://news.xinhuanet.com/english/china/2014-07/10/c_133474011.htm, 20 Mart 2015'te alınmıştır.

İnternet: Kimberly, S., Fordelone, T.Y. and Zimmermann, F. (2010). Beyond the DAC the Welcome Role of other Providers of Development Co-operation. *DCD Issues Brief May*, pp. 1-8. Web: <http://www.oecd.org/dac/45361474.pdf> 23 Mart 2015'te alınmıştır.

İnternet: Member Countries. *World Bank*. Web: <http://www.worldbank.org/en/about/leadership/members#1>, 4 Nisan 2015'te alınmıştır.

İnternet: Neumayer, E. (2006). What Factors Determine the Allocation of Aid by Arab Countries and Multilateral Agencies?. *London LSE Research Online*, 5. Web: <http://eprints.lse.ac.uk/615/> 30 Mayıs 2015'te alınmıştır.

İnternet: ODA by sector (indicator). *OECD 2015*. Web: <https://data.oecd.org/oda/oda-by-sector.htm> 1 Mayıs 2015'te alınmıştır.

İnternet: OECD, (2012). *Notes on non-OECD providers of development cooperation- Development Co-operation Report 2012: Lessons in Linking Sustainability and Development*. OECD Publishing, pp.255- 263. Web: <http://dx.doi.org/10.1787/dcr-2012-49-en>, 24 Haziran 2015'te alınmıştır.

İnternet: Official Development Assistance – Definition and Coverage. *OECD*. Web: <http://www.oecd.org/dac/stats/officialdevelopmentassistancedefinitionandcoverage.htm#Definition> 11 Mart 2014'te alınmıştır.

İnternet: Operational Results by Sector. *Economic Development Cooperation Fund*. Web: <http://www.edcfkorea.go.kr/edcfeng/data/sector.jsp>, 1 Mayıs 2015'te alınmıştır.

İnternet: Potter, D.M. (2009). Modes of East Asian Development Assistance. pp. 11-31. Web: http://office.nanzan-u.ac.jp/cie/gaiyo/kiyo/pdf_12/kenkyu_02.pdf, 5 Temmuz 2015'te alınmıştır.

İnternet: Projects and Operations. *AFDB*. Web: <http://www.afdb.org/en/projects-and-operations/>, 1 Mayıs 2015'te alınmıştır.

İnternet: Provost, C. (25 May, 2011). The rebirth of Russian Foreign Aid. *The Guardian*. Web: <http://www.theguardian.com/global-development/2011/may/25/russia-foreign-aid-report-influence-image> 24 Mart 2015'te alınmıştır.

İnternet: T.C. Sağlık Bakanlığı. *Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü'nün Görevleri*. Web: <http://disab.saglik.gov.tr/page/Gorevler>, 7 Haziran 2015'te alınmıştır.

İnternet: TİKA Kurumsal. Web: <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649>, 7 Haziran 2015'te alınmıştır.

İnternet: TİKA Organizasyon Şeması. Web: http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/teskilat_semasi-14645, 7 Haziran 2015'te alınmıştır.

İnternet: Turkey as an Emerging Donor. (2009, Oct). *UNDP Turkey- New Horizons*, 46. Web: <http://www.tr.undp.org/content/turkey/en/home/presscenter/news-from-new-horizons/2009/10/turkey-as-an-emerging-donor.html>, 24 Mart 2015'te alınmıştır.

İnternet: Turkey's Official Development Assistance. *OECD*. Web: <http://www.oecd.org/dac/dac-global-relations/turkeys-official-development-assistanceoda.htm> 5 Haziran 2015'te alınmıştır.

İnternet: UAE Donor Organizations. *UAE Ministry of International Cooperation and Development*. Web: <https://micad.gov.ae/En/Donors> 23 Haziran 2015'te alınmıştır.

İnternet: UAE Interact, "Foreign Aid". Web: http://www.uaeinteract.com/government/development_aid.asp 23 Mart 2015'te alınmıştır.

İnternet: UN. *List of Least Developed Countries*. Web: http://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/ldc/ldc_list.pdf, 7 Haziran 2015'te alınmıştır.

İnternet: UNDP in Turkey. Web: http://www.tr.undp.org/content/turkey/en/home/operations/projects/poverty_reduction/bridging_south_south_cooperation_and_emerging_donor_roles.html, 7 Haziran 2015'te alınmıştır.

İnternet: USAID Policy Framework 2011-2015. (2011). *USAID*. Web: <http://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1870/USAID%20Policy%20Framework%202011-2015.PDF> 27 Mayıs 2015'te alınmıştır.

Internet: Workbook: OECD DAC Aid at a glance by donor. *OECD*.
https://public.tableausoftware.com/views/AidAtAGlance/DACmembers?:embed=y&:display_count=no?&:showVizHome=no#1, 4 Nisan 2015'te alınmıştır.

Internet: World Bank News. (2010). *Russia: Doing Business in Russia - Competition Policy and Growth*, Nov 26. Web:
<http://www.worldbank.org/en/news/feature/2010/11/26/competition-policy-growth>, 27 Mayıs 2015'te alınmıştır.

Kardaş, Ş. (2013). "Turkey's Development Assistance Policy: How to Make Sense of the New Guy on the Block". *GMF Analysis*, pp.1-4.

Kawe, P. (2010). Russia Returns to Africa. In King, K. (Ed.), *A Brave New World of 'Emerging', 'non-DAC' Donors and Their Differences from 'Traditional' Donors*. Geneva: NORRAG News, pp. 71-73.

Kihara, T. (2012). *Effective Development Aid: Selectivity, Proliferation and Fragmentation, and the Growth Impact of Development Assistance*. Tokyo: Asian Development Bank Institute, Working Paper No: 342, pp. 1-67.

Kim, E.M. and Oh, J. (2012). Determinants of Foreign Aid: The Case of South Korea. *Journal of East Asian Studies*, 12, pp. 251-273.

King, K. (2010), *A Brave New World of 'Emerging', 'non-DAC' Donors and Their Differences from 'Traditional' Donors*. Geneva: NORRAG News.

Kondoh, H., Kobayashi, T., Shiga, H. And Sato, J. (2010). *Impact of Non-DAC Donors in Asia: A Recipient's Perspective Diversity and Transformation of Aid Patterns in Asia's Emerging Donors* (Working Paper NO:21). Tokyo: JICA Research Institute. pp. 1-78.

Korea International Cooperation Agency (KOICA). (2009). *KOICA Annual Report 2009*. Seoul: KOICA/World Friends, pp. 1-178.

Kragelund, P. (2008). The Return of non-DAC Donors to Africa: New Prospects for African Development. *Development Policy Review*, 26(5), pp. 555-584.

Kragelund, P. (2010). *The Potential Role of Non-Traditional Donors Aid in Africa*. (Issue Paper No:11). Geneva: ICTSD (International Centre for Trade and Sustainable Development), pp.1-33.

Kragelund, P. (2011). Back to BASICS? The Rejuvenation of Non- traditional Donors' Development Cooperation with Africa. *Development and Change*, 42(2), pp. 585-607.

Kulaklıkaya, M. and Nurdun, R. (2010). Turkey as a New Player in Development Cooperation. *Insight Turkey*. 12(4), pp.131-145.

- Lancaster, C. (2007). *Chinese Aid System*. Center for Global Development.
- Lancaster, C. (2007). *Foreign Aid- Diplomacy, Development, Domestic Politics*. Chicago and London: The University of Chicago Press, 9.
- Lane, P. R. and Tornell, A. (1996). Power, Growth, and the Voracity Effect. *Journal of Economic Growth*, 1(2), pp. 213- 241.
- Lengauer, S. (2011). China's Aid Policy: Motive and Method. *Culture Mandala: The Bulletin of the Centre for East- West Cultural and Economic Studies*, 9 (2), pp. 35-81.
- Lumsdaine, D. and Schopf, J.C. (2007). Changing Values and the Recent Rise in Korean Development Assistance. *The Pacific Review*, 20(2), pp. 221–255.
- Maizels, A. and Nissanke, M.C. (1984). Motivations for Aid to Developing Countries. *World Development*, 12(9), pp. 879-900.
- Manning, R. (2006). Will “Emerging Donors” Change the Face of International Cooperation?. *Development Policy Review*, 24(4), pp. 371-385.
- Mavrotas, G. And McGillivray, M. (2009). Development Aid: Expectations, Effectiveness and Allocation. In George Mavrotas and Mark McGillivray (Eds.). *Development Aid: A Fresh Look*. London: Palgrave MacMillan, pp. 1-14.
- McCormick, D. (2008). China & India as Africa's New Donors: The Impact of Aid on Development. *Review of African Political Economy*, 35(115), pp. 73-92.
- McEwan, C. and Mawdsley, E. (2012). Trilateral Development Cooperation: Power and Politics in Emerging Aid Relationships. *Development and Change*, 43(6), pp. 1188-1209.
- Mohan, G. and Power, M. (2009). Africa, China and the ‘New’ Economic Geography of Development. *Singapore Journal of Tropical Geography*, 30(1), pp. 24-28.
- Momani, B. ve Ennis, C.A. (2012). Between Caution and Controversy: Lessons from the Gulf Arab States as (Re-)emerging Donors. *Cambridge Review of International Affairs*, 25(4), pp. 605-627.
- Morgenthau, H.J. (1962). A Political Theory of Foreign Aid. *American Political Science Review*, 56(2), pp.301-309.
- Naim, M. (2007). Missing Links: Rogue Aid. *Foreign Policy*, No:19, pp. 95-96.
- Nath, S. and Sobhee, S.K. (2007). Aid Motivation and Donor Behaviour. *American Review of Political Economy*, 5(1), pp. 1-13.

- Noel, A. and Therien, J.P.(1995). From Domestic to International Justice: The Welfare State and Foreign Aid. *International Organization*, 49(3), pp. 523-553.
- Nonneman, G. (1988). *Development, Administration and aid in the Middle East*. London: Routledge.
- Nurdun, R.(2015, 9 Haziran). Rahman Nurdun ile Türkiye'nin Kalkınma Yardımları Üzerine Söyleşi. TİKA, Ankara.
- OECD DAC. (2012). *Korea PeerReview 2012*. pp.1-127.
- OECD. (2010). Global Forum on Competition Roundtable on Competition, State Aids and Subsidies. *OECD Competititon Law and Policy*.
- OECD. (2012). *Trade-Related South-South Cooperation: China*.
- OECD. (2014). *Development Co-operation Report 2014 Mobilising Resources for Sustainable Development*. OECD Publishing, pp.1-425.
- Opeskin, B.R. (1996). The Moral Foundations of Foreign Aid. *World Development*, 24(1), pp.21-44.
- Oran, B. (2013). *Türk Dış Politikası- Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt III: 2001-2012*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oran, B.(Ed.). (2008). *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt I: 1919- 1980*. (13. Baskı). İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Özkan, G. And Demirtepe, M.T. (2012). Transformation of a Development Aid Agency: TİKA in a Changing Domestic and International Setting. *Turkish Studies*, 13(4), pp. 647-664.
- Özkan, M. (2010). What drives Turkey's involvement in Africa?. *Review of African Political Economy*, 37 (126), pp.533-540.
- Özkan, M.(2012). Türkiye'nin Afrika'da Artan Rolü: Pratik Çabalar ve Söylem Arayışları. *Ortadoğu Analiz*, 4(46), ss.19-28.
- Öztürk, H. ve Öztürk, S. (2012). *Türkiye'nin Dış Yardım Stratejisi- Sorunlar ve Öneriler*. BİLGESAM. (Rapor No: 54). İstanbul: BİLGESAM, ss.1-67.
- Paul, J. and Pistor, M. (2009). Official Development Assistance Spending. *Parliamentary Information and Research Service*, Library of Canada, PRB 07-10E, 1.
- Petrikova, I. (2013). Encouraging Good Behaviour through Aid: Do 'New' Donors Differ from the 'Established' Ones?. *EPSA 2013 Annual General Conference Paper 438*, pp.1-17.

- Picard, L.A. and Groelsema, R. (2008). U.S. Foreign Aid Priorities Goals for the Twenty-First Century. In Picard, L.A., Groelsema, R. And Buss, T.F. (2008). *Foreign Aid and Foreign Policy- Lessons for the Next-half Century*. New York: M.E. Sharpe.
- Quadir, F.(2013). Rising Donors and the New Narrative of ‘South- South’ Cooperation: What Prospects for Changing the Landscape of Development Assistance Programmes?. *Third World Quarterly*, 34(2), pp. 321-338.
- Reisen, P.S. (2010). Eastern Donors and Western Soft Law: Towards a DAC Donor Peer Review of China and India?. *Development Policy Review*, 28(5), pp. 535-552.
- Riddell, R. (2007). *Does Foreign Aid Really Work?*. New York: Oxford University Press.
- Rowlands, D. (2012). Individual BRICS or a collective bloc? Convergence and divergence amongst ‘emerging donor’ nations. *Cambridge Review of International Affairs*, 25(4), pp.629-649.
- SAIIA. (2013). *Economic Diplomacy Programme Research Report 12*.
- Saidi, M.D. and Wolf, C. (2011). *Recalibrating Development Co-operation: How Can African Countries Benefit From Emerging Partners*. (Working Paper No:302). OECD Development Center, pp.1-46.
- Schweinberger, A.G. and Lahiri, S. (2005). On the Provision of Official and Private Foreign Aid. *Journal of Development Economics*. 80, pp.179-197.
- Severino, J.M. and Ray, O. (2010). *The End of ODA (II): The Birth of Hypercollective Action*. (Working Paper No:218).Washington: Center for Global Development, pp. 1-44.
- Shoeman, M. (2003). South Africa as an Emerging Middle Power: 1994-2003. In Daniel, J., Habib A. and Southall, R. (Eds.), *State of the Nation, South Africa, 2003-2004*. Cape Town, pp.349-367.
- Smith, K., Yamashire, T. and Zimmermann, F. (2010). Beyond the DAC: The Welcome Role of Other Providers of Development Co-operation. *DOD Issues Brief*, pp. 1-8.
- Sotero, P. (2009). Brazil as an Emerging Donor: Huge Potential and Growing Pains. *Development Outreach February*, pp. 18-21.
- Soyeun, K. (2011). Bridging Troubled Worlds? An Analysis of the Ethical Case for South Korean Aid. *Journal of International Development*, 23, pp. 802-822.
- Sumner, A. and Mallett, R. (2013). *The Future of Foreign Aid- Development Cooperation and the New Geography of Global Poverty*. London: Palgrave.
- Tavares, J. (2003). Does Foreign Aid Corrupt?. *Economic Letters-79*, pp. 99-106.

- The African Renaissance and International Cooperation Fund Act. (2001) (Act 51 of 2001).
- The Saudi Fund for Development. (2013). *Annual Report 2013*. Saudi Arabia: Saudi Fund for Development, pp. 1-85.
- TİKA. (2008). *Kalkınma Yardımları Raporu- 2008*. Ankara: Korza Basım.
- TİKA. (2012). *Kalkınma Yardımları Raporu- 2012*. Ankara: Bilnet.
- TİKA. (2013). *Faaliyet Raporu- 2013*. Ankara: Bilnet.
- TİKA. (2013). *Kalkınma Yardımları Raporu- 2013*. Ankara: Bilnet.
- TİKA. (2013). *Kalkınma Yardımları Raporu- 2013*. Ankara: Bilnet.
- UAE Ministry of International Cooperation and Development. (2013). *Mini Report: UAE Foreign Aid 2013*. Abu Dhabi: MICAD, pp. 1-25.
- Usher, K. (2011). Brazil: Aid from Below. *International Affairs Review*, 20(1), pp. 1-12.
- Van der Veen, A.M. (2011). *Ideas, Interests and Foreign Aid*. New York: Cambridge University Press.
- Walz, J. and Ramachandran, V. (2011). *Brave New World: A Literature Review of Emerging Donors and the Changing Nature of Foreign Assistance*. (Working Paper No: 273). Washington: Center for Global Development, pp.1-28.
- Watson, I. (2012). Governments and NGOs in Asian Overseas Development Assistance: Assessing South Korea's Model of Foreign Aid. *Asian Studies Review*, Vol:36, pp.79-103.
- White, L. (2013). Emerging Powers in Africa: Is Brazil Any Different?. *South African Journal of International Affairs*, 20(1), pp. 117-136.
- Woods, N. (2008). Whose aid? Whose influence? China, Emerging Donors and the Silent Revolution in Development Assistance. *International Affairs*, 84(6), pp. 1205-1221.
- World Bank. (2010). *Arab Development Assistance- Four Decades of Cooperation*. Washington: IBRD- World Bank, pp. 1-83.
- Xiaodong, H. (2001). The Chinese Humanitarian Heritage and the Dissemination of and Education in International Humanitarian Law in the Chinese People's Liberation Army. *International Review of the Red Cross*, No:841, pp. 141-153.

Yonemura, A. (2010). Brazil in Africa. In King, K. (Ed.), *A Brave New World of 'Emerging', 'non-DAC' Donors and Their Differences from 'Traditional' Donors*. Geneva: NORRAG News, pp. 40-42.

EKLER

EK- 1 Türkiye'nin Yardımlarında Rol Oynayan STK'lar ve 2013 Verileri

Sivil Toplum Kuruluşu Adı	Yardım Tutarı (Milyon ABD Doları)
KIZILAY- STK KOORDİNASYONU	58,85
TÜRKİYE DİYANET VAKFI	35,74
TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ	33,65
İHH İNSANİ YARDIM VAKFI	32,93
YERYÜZÜ DOKTORLARI DERNEĞİ	16,12
YUNUS EMRE VAKFI (ENSTİTÜSÜ)	12,38
DOST ELİ YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ	12,16
CANSUYU YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ	9,84
AZİZ MAHMUT HÜDAYİ VAKFI	9,53
BİR İNSAN DÜNYAYA BEDELİR SAĞLIK VE EĞİTİM KÖYLERİ GÖNÜLLÜLER DERNEĞİ (BİSEG)	7,56
YARDIMELİ ULUSLARARASI İNSANİ YARDIM DERNEĞİ	7,39
TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI VAKFI	6,37
ADANA DOST ELLER YARDIM DERNEĞİ	3,05
ULUSLARARASI MAVİ HİLAL VAKFI	2,72
BEŞİR SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ	2,32
SADAKATAŞI DERNEĞİ	1,28
RİDA ULUSLARARASI YETİM VE MUHTAÇLARA YARDIM DERNEĞİ	1,10
TÜRKMENELİ İŞBİRLİĞİ VE KÜLTÜR VAKFI	0,64

Kaynak: TİKA Kalkınma Yardımları Raporu- 2013.

EK- 2 Türkiye'deki Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Katkı Yaptığı Uluslararası Kuruluşlar

AFET VE ACIL DURUM YÖNETİMİ BAŞKANLIĞI	<ul style="list-style-type: none"> • UNO-Birleşmiş Milletler Örgütü • UNISDR-Birleşmiş Milletler Afet Riskinin Azaltılması Uluslararası Stratejisi
BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU	<ul style="list-style-type: none"> • ITU-Uluslararası Telekomünikasyon Birliği
ÇANKAYA BELEDİYE BAŞKANLIĞI	<ul style="list-style-type: none"> • WHO-Dünya Sağlık Örgütü
DEVLET METEOROLOJİ İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	<ul style="list-style-type: none"> • WMO-Dünya Meteoroloji Örgütü
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI	<ul style="list-style-type: none"> • IFRCRCS-Uluslararası Kızıllaç ve Kızılay Cemiyetleri Federasyonu • UNFPA-Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu • IAEA-Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı • UNAIDS-Birleşmiş Milletler HIV/AIDS Programı • UNIDO-Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü • UNOCHA-Birleşmiş Milletler İnsani Yardım İşleri Koordinasyon Ofisi • UNODC-Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi • UNRWA-Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistinli Mülteciler için Yardım ve Bayındırlık Ajansı • WFP-Dünya Gıda Programı • UNO-Birleşmiş Milletler Örgütü • UNPKO-BM Barışgücü Harekatları • WHO-Dünya Sağlık Örgütü • KEI-Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı • UNDEF-Birleşmiş Milletler Demokrasi Fonu • WHO-CVCA-Dünya Sağlık Örgütü-Gönüllü Katkıları Hesabı Merkezi • OAS-Amerika Devletleri Teşkilatı • OECD-Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
SAĞLIK BAKANLIĞI	<ul style="list-style-type: none"> • UNFPA-Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu • UNICEF-Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu • WHO-Dünya Sağlık Örgütü • OECD-Dev.Centre-İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı Kalkınma Merkezi • UNDP-Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI	<ul style="list-style-type: none"> • OECD-Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı • FAO-Gıda ve Tarım Örgütü • CGIAR (IARC)-Uluslararası Tarımsal Araştırmalar Danışma Grubu • ISTA-Uluslararası Tohum Test Birliği • EPPO-Avrupa ve Akdeniz Bitki Koruma Teşkilatı • IFAD-Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu • CIHEAM-Uluslararası Akdeniz Agronomik Araştırmalar Merkezi
HAZINE MÜSTEŞARLIĞI	<ul style="list-style-type: none"> • IBRD-Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası • IDA-Uluslararası Kalkınma Birliği • As.DB-Asya Kalkınma Bankası • BSTDB-Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankası • GEF-Küresel Çevre Fonu • AsDF-Asya Kalkınma Fonu
MALİYE BAKANLIĞI	<ul style="list-style-type: none"> • OECD-Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI	<ul style="list-style-type: none"> • UNESCO-Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü • OECD-Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
ORMAN VE SU İŞLERİ BAKANLIĞI	<ul style="list-style-type: none"> • IUCN-Uluslararası Doğal Kaynakları Koruma Birliği • CITES-Nesli Tehlikede Olan Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme • CCD-Çölleşme ile Mücadele Konvansiyonu • UNEP-Birleşmiş Milletler Çevre Programı
ULAŞTIRMA BAKANLIĞI	<ul style="list-style-type: none"> • OECD-Dev.Centre-İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı Kalkınma Merkezi • ITU-Uluslararası Telekomünikasyon Birliği
YALOVA VALİLİĞİ	<ul style="list-style-type: none"> • WHO-Dünya Sağlık Örgütü
TÜRKİYE İŞ KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	<ul style="list-style-type: none"> • OECD-Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı

Kaynak: TİKA Raporları

EK- 3 Türkiye'nin Yardım Yaptığı Ülkeler

I. AVRUPA TOPLAM	97,96	II. AFRIKA TOPLAM	782,73	III. AMERİKA TOPLAM	3,97
Arnavutluk	9,24	II.A. Kuzey Sahra Toplam	591,80	III.A. Kuzey ve Orta Amerika Toplam	1,61
Belarus	1,17	Cezayir	2,15	Belize	0,01
Bosna-Hersek	22,28	Mısır	538,83	Küba	0,25
Kosova	15,26	Libya	4,03	Dominik Cumh.	0,07
Makedonya	13,19	Fas	2,75	Guatemala	0,01
Moldova	6,12	Tunus	36,19	Haiti	0,68
Hırvatistan	0,48	Kuzey Sahra Bölgesel	7,85	Honduras	0,01
Karadağ	13,32	II.B. Güney Sahra Toplam	190,93	Jamaika	0,05
Sırbistan	6,06	Angola	0,08	Meksika	0,19
Ukrayna	5,42	Benin	1,17	Nikaragua	0,01
Avrupa Bölgesel	5,42	Botsvana	0,03	St. Lucia	0,14
IV. ASYA TOPLAM	2.271,47	Burkina Faso	0,37	St. Vincent ve Grenadinler	0,06
IV.A. Orta Doğu Toplam	1.766,54	Burundi	0,50	Kuzey ve Orta Amerika Bölgesel	0,13
İran	13,28	Kamerun	2,46	III.B. Güney Amerika Toplam	2,08
İrak	27,74	Cape Verde	0,05	Arjantin	0,07
Ürdün	3,42	Orta Afrika Cumh.	1,03	Bolivya	0,01
Lübnan	5,72	Cad	1,13	Brezilya	1,14
Suriye	1.638,50	Komor Adaları	0,37	Şili	0,17
Filistin	69,48	Kongo Dem. Cumh.	1,46	Kolombiya	0,32
Yemen	7,81	Kongo Cumh.	0,28	Ekvator	0,01
Orta Doğu Bölgesel	0,59	Fildişi Sahili	0,84	Guyana	0,03
IV.B. Güney ve Orta Asya Toplam	484,25	Cibuti	1,39	Paraguay	0,01
Afganistan	89,73	Ekvator Ginesi	0,02	Peru	0,05
Ermenistan	0,26	Eritre	2,20	Surinam	0,05
Azerbaycan	28,68	Etyopya	2,98	Uruguay	0,04
Bangladeş	3,01	Gabon	0,39	Venezuela	0,01
Butan	0,01	Gambiya	1,12	Güney Amerika Bölgesel	0,17
Gürcistan	11,13	Gana	2,11	III.C. Amerika Bölgesel	0,28
Hindistan	0,67	Gine	0,76	V. OKYANUSYA TOPLAM	0,54
Kazakistan	39,30	Gine-Bissau	1,24	Fiji	0,04
Kırgızistan	131,55	Kenya	5,05	Nauru	0,03
Maldivler	0,53	Lesoto	0,39	Papua Yeni Gine	0,02
Myanmar	14,60	Liberya	0,22	Samoa	0,07
Nepal	0,39	Madagaskar	0,39	Solomon Adaları	0,08
Pakistan	49,98	Malavi	0,19	Tonga	0,01
Sri Lanka	0,41	Mali	6,10	Tuvalu	0,08
Tacikistan	2,95	Moritanya	4,65	Vanuatu	0,16
Türkmenistan	15,76	Morityus	0,23	Okyanusya Bölgesel	0,05
Özbekistan	7,00	Mozambik	0,65		
Orta Asya Bölgesel	3,31	Namibya	0,09		
Güney Asya Bölgesel	0,23	Nijer	9,62		
Güney ve Orta Asya Bölgesel	84,75	Nijerya	1,34		
IV.C. Uzak Doğu Toplam	18,29	Ruanda	0,49		
Kambocya	0,11	Senegal	5,06		
Çin	5,04	Sejšeller	0,06		
Endonezya	3,51	Sierra Leone	0,17		
Kore Dem. Cumh.	0,02	Somali	115,74		
Laos	0,13	Güney Afrika Cumh.	0,59		
Malezya	0,46	Güney Sudan	1,07		
Moğolistan	6,68	Sudan	6,34		
Filipinler	1,41	Svaziland	0,12		
Tayland	0,47	Tanzanya	1,42		
Vietnam	0,09	Togo	0,38		
Uzak Doğu Bölgesel	0,37	Uganda	1,72		
IV.D. Asya Bölgesel	2,39	Zambiya	0,52	I. Avrupa	97,96
		Zimbabve	0,34	II. Afrika	782,73
		Güney Sahra Bölgesel	6,02	III. Amerika	3,97
		II.C. Afrika Bölgesel		IV. Asya	2.271,47
				V. Okyanusya	0,54
				DÜNYA TOPLAM	3.156,67

Kaynak: TİKA Kalkınma Yardımları Raporu- 2013.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : Urcan, Ceren
 Uyruğu : T.C.
 Doğum tarihi ve Yeri : 26.07.1990, Konak/İZMİR
 Medeni hali : Bekar
 Telefon : 0 506 614 91 59

e-posta : cerenurcan@hotmail.com, cerenurcan@gazi.edu.tr

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans	Gazi Ün., SBE, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı	2015
Lisans	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü	2012
Lise	Niğde Anadolu Öğretmen Lisesi	2008

İş Deneyimi

Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
Şubat 2014- devam ediyor	Gazi Üniversitesi, İİBF TOBB Ekonomi ve Teknoloji	Araştırma Görevlisi
Eylül 2012- Şubat 2014	Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü	Araştırma Asistanı
Şubat 2012- Nisan 2012	TEPAV	Moderatör, Raportör
Eylül 2010- Aralık 2010	DEİK	Proje Asistanı
Ocak 2010- Nisan 2010	SME UNION	Proje Asistanı

Yabancı Dili

İngilizce (B), Almanca (A1)

Yayınlar

Urcan, Ceren (2013). Book Review, [Aiding and Abetting: Foreign Aid Failures and the 0.7% Deception, by Jonathan Foreman], Perceptions, XVIII (Summer, 2013): 203-205.

Hobiler

Tiyatro, kültürel geziler ve aktivitelere katılma.

GAZİ GELECEKTİR..

